

PROF. DR. ÇİNGİZ GARAŞARLI

TRUVALILAR
VE
ETRÜSKLER
TÜRK İDİLER

KÖMEN YAYINLARI

PROF. DR. ÇİNGİZ GARAŞARLI

*Akdeniz Bölgesi'nin yerli dilleri doktoru,
Dil bilimleri profesörü,
Azerbaycan Diller Üniversitesi.*

TRUVALILAR VE ETRÜSKLER TÜRK İDİLER

ÇALIŞMAYI İNCELEYEN

Tevfik Hacıyev

*Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi
Üyesi ve kamu ilişkileri sorumlusu,
Dil bilimleri doktoru, profesör.*

ÇALIŞMANIN ÖZGÜN ADI

Troyalılar Türk İdiler

AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDEN ÇEVİREN

Sefer Yavuzaslan

1 Ekim 2014, İstanbul

Kömen Yayınları, Konya

**Prof. Dr. Çingiz Garaşarlı,
Truvalılar Ve Etrüskler Türk İdiler.**

Truva'nın Türk ülkesi olduğu konusunda 7. - 15. yüzyıllar arasında yaşamış Avrupalı tarihçilerin verdikleri bilgilerin tarihi gerçekliği yansıttığı, dil olguları temelinde bu kitapta kanıtlanmıştır. Truvalıların taşıdıkları *Priam, Alber, Askan, Dardan, Eney* gibi onlarca eski Türk kişi adlarının ve Truvalılarla aynı soydan gelen Etrüsklerin yazıtlarının eski Türk dillerinde okunması, eski Avrupa tarihçilerinin Truva ile ilgili yazdıkları bilgilerin gerçek olduğunu göstermektedir.

Türklerin kesinlikle *Bizans yurdunu* değil, ancak Bizanslıların eski Türk yurdu Truva'yı ele geçirdiği Truva tarihinin gerçekliğidir. Geçmişi bilen *Fatih Sultan Mehmet*'in İstanbul'u yeniden özgürlüğüne kavuştururken Truva'nın öcünü aldığını dile getirmesi yersiz değildi. Geçmişten beri Türklerin yurdu olmuş Anadolu'yu Türk hakanları ele geçirmemişler, tersine onu özgürlüğüne kavuşturmuşlardır.

1930'lu yılların ünlü dil bilimcisi *N. Y. Marr*, eski çağlarda Akdeniz kıyılarında Yunanlılar ve Romalılardan çok önceleri Türklerin yaşadığını, buralarda Yunanca ve Latince'den daha önce Türkçenin konuşulduğunu söylerken, hiç kuşkusuz Truvalılara, Etrüsklere ve Yunanistan'a ilk yerleşen Pelasglara değinmiştir.

© . Garaşarlı

Elektronik ileti: karasharli@yahoo.com

YAZARIN ÖZ GEÇMİŞİ

Prof. Dr. Çingiz Garaşarlı

Çingiz Mehmet oğlu *Garaşarlı*, 1951 yılında Azərbaycan Cumhuriyeti'nin Akdam kentinde doğdu.

1974 yılında Azərbaycan Eğitim Bilimleri Yabancı Diller Enstitüsü'nü bitirdi.

1982 yılında "Oğuz Türk Dillerinde Eylem Sözcüğü Biçimleri" konusunda adaylık tezini, 2009 yılında "M.Ö. 1. Binyılda Akdeniz Bölgesinin Yerli Dilleri Sorunu" konusunda doktora tezini verdi.

Ç. Garaşarlı, Akdeniz Bölgesinde ve Türkiye topraklarında kurulmuş eski Türk uygarlıklarıyla ilgili önceki araştırmalarını aşağıda belirtilen yapıtlarıyla yayınlamıştır.

– Eski Yunan, Roman, Kelt ve German Dillerinde Türkizmler. Bakı, Elm, 2005.

– Aralıq Dənizi Hövzəsinin Erken Sakinleri – Türkler. Bakı, Elm və Təhsil, 2009.

– The Turkic Civilization Lost in the Mediterranean Basin. Bakı, Indigo, 2011.

Ç. Garaşarlı, Azərbaycan Diller Üniversitesi Akdeniz Bölgesinin ilk yerlileri olan eski Türk toplumlarının dilleri ve tarihleri üzerinde araştırmalarını sürdürmektedir.

*Atalarım, Bilici Kengerli Garaşar Beyin ve
Onun oğlu, Karabağ Hanı İbrahim Hanın
Silahtarı Garaşarlı Hümbet Beyin
Değerli anılarına armağan ediyorum.*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Fatih Sultan Mehmet ve Truva'nın Öcü	3
Avrupa Türklerinin Öyküsel Atası Tiras	9
Traklar ve Pelasglar	17
Truvalılar	47
Eski İskandinavların Türk Hakanları .	63
Roma'nın Truvalı Türk Hakanları .	77
Bir Kanıt Daha, Eski Türkçe Etrüsk Yazıtlarını Okuyor	101
Kaynaklar	137

Önsöz

“Truvalılar Ve Etrüskler Türk İdiler” adlı bu yapıtı oluşturan *Çingiz Garaşarlı*, eski çağlarda Akdeniz Bölgesinde Türklerin varlığının kanıtlanması sorununa getirdiği özel yaklaşımıyla tanınır. Bu yaklaşım, Akdeniz Bölgesine M.Ö. üçüncü binyılda yerleşen Truvalıların Türk kökenli oldukları düşüncesinin, eski Avrupalı yazarların ve tarihçilerin kendi dillerinden alınarak bunun gerçek olduğunun ilk kez dil olgularıyla kanıtlanmasıdır.

Daha siyasete çok da bulaşmamış olan 7. - 13. yüzyıllar arası dönemde yaşamış Alman, Yunanlı, Romalı yazar ve tarihçilerin Truvalılara ilişkin söyledikleri, çağdaş Avrupa'nın siyasetle yoğrulmuş düşüncelerine karşı koymaktadır. Günümüzde Akdeniz Bölgesinin ana tarihinin Yunanlılara, genel olarak da Avrupalılara bağlanmasıyla ve Türklerin bölgeye son dönemlerde gelip yerleştikleri düşüncesiyle eski Avrupalı yazarların ve tarihçilerin söyledikleri arasında oluşan çelişki bu yapıtta gözler önüne serilmektedir. Ayrıca, eski Avrupalı yazarların ve tarihçilerin söylediklerinin tarihsel gerçekliği yansıttığı dil olguları temelinde kanıtlanmaktadır.

Truvalılar ve Trakyalıların (Trakların) Türk olduklarıyla ilgili bilgi veren eski İskandinav kaynaklarındaki öykülere gerçekten uzak olan ve onları yalnızca mitolojiden kaynaklanan söylenceler gibi yorumlayan çağdaş Avrupalı bilim insanları kimi gerçekleri unutmuş durumdadırlar. Her şeyden önce, mitoloji kesinlikle söylenceler üzerinde değil, tarihsel gerçeklikler üzerinde oluşur.

Üstelik Truvalıların eski kaynaklarda Türk olarak geçmesini öyküsel (mitolojik) diye niteleyenler, daha önemli şeyleri de unutmuşlardır. Bunlar, Truvalıların ve Akdeniz bölgesinin öteki ilk uluslarının dillerindeki onlarca eski Türk kişi, yer ve tanrı adlarıdır. Eski kaynaklardan bizlere dek gelip ulaşmış adlar hiç de öyküsel değil, gerçek dil olgularıdır. Böyle onlarca ad eski Türk yorumlarıyla birlikte bu yapıtta okuyucuya sunulmuştur.

Dil ile ilgili başka bir olguysa, Etrüsklerden, başka bir deyimle Truvalıların İtalya'daki torunlarından kalma yazıtların eski bir Türk dilinde okunmasıdır. Truvalıların Türk olduklarını öyküsel sananları hiç kuşkusuz bu olgu sevindirmeyecektir. Örneğin bu yapıtta birkaç Etrüsk yazısının tümce seviyesinde eski Türkçe olduğu da kanıtlanmaktadır.

Dil bilimsel kanıtlar, birtakım çağdaş bilgilerin söylene sandıkları eski öykülerin tarihsel gerçeklikle ilgili olduklarını göstermekte ve Akdeniz Bölgesindeki Türk Uygarlık tarihinin milattan önceki üç bin yıldan çok daha gerilere dayandığını belirtmektedir. Ancak M.Ö. 3 bin yılı da geriye doğru son nokta değildir. Şimdi Egeida'nın uzak geçmişi araştırılmayı bekliyor ve bu yolda "Truvalılar Ve Etrüskler Türk İdiler" yapıtının yaratıcısı *Çingiz Garaşarlı*'ya başarılar dileriz.

Tevfik Hacıyev

*Azərbaycan Ulusal Bilimler Akademisi'nin
Hakiki üyesi, akademisyen, profesör, doktor.*

Fatih Sultan Mehmet Ve Truva'nın Öcü

Türkiye topraklarına Türklerin ilk olarak Orta Çağdan başlayarak yerleştiğini ileri süren görüş ile 7.-15. yüzyıllar arasında yaşamış Avrupalı tarihçilerin verdikleri Truva'nın Türk yurdu olduğu bilgisi arasında açık çelişki ortaya çıkmaktadır. Truvalıların kökeniyle ilgili bu bilgiler gerçekte yalnız Truva'nın değil, Akdeniz Bölgesinin büyük bir kesiminde yaşamış ulusların tarihiyle ilgili yeni gerçekleri ortaya koymaktadır.

Bu gerçeklerin önemli bir sonucu, Yeni Çağdan önceki üçüncü binyılda Küçük Asya da denilen Anadolu'da Truva kentini kuran toplumla Yunanistan'ın, İtalya'nın ve komşu ülkelerin ilk ulusları olan Pelasguların, kısaca Traklar da denilen Trakyalıların ve Etrüsklerin aynı soydan olduklarının ortaya çıkmasıdır. Bu ulusların da Türk kökenli oldukları, bir yandan Avrupa'nın eski tarih kaynaklarında görülmekte, öte yandan yapılan bilimsel araştırmalardan anlaşılmaktadır.

Eski İskandinav kaynaklarında Truva'dan Avrupa'nın kuzeyine geldiği belirtilen ulusun hem Truvalılar, hem de Türkler diye anılması, onların aynı ulus olduğunu belirten çok önemli bir kanıttır. Örneğin, "Yerin Tanımı" adlı coğrafi kaynakta Asya'dan (Anadolu) gelmiş Türklerin kuzey ülkelerine ulaştıkları yazılıdır. Aynı kaynakta bu ulusun önderinin Tor'un oğlu Odin olduğu da bildirilmektedir [66, 95].

"*Skioldinglerin (Skjoldinglerin) Kahramanlık Öyküsü*" ve *Snorri Sturluson'un "Küçük Edda"* adlı

yapıtı gibi 12. yüzyılda yazılmış başka kaynaklarda söylendiğine göreyse, Truva Hakanı *Priam*'ın ulusu *Odin*'in önderliğinde Asya'dan (Anadolu) Avrupa'nın kuzeyine göç etmişlerdir [66, 97].

Truva'nın Türklerle olan ilişkisi daha 7. yüzyılda yazılmış *Fredegar Günlüğünde* (Kroniğinde) ve 12. yüzyılda yazılmış *Gesta Francorum* adlı yapıtta anlatılıyordu. *Fredegar Günlüğüne* göre, Truva Savaşından sonra ülkenin düşmesi sonucu Türkler ve Franklar bölgeden kaçmışlar, Franklar Panonya (Macaristan) ve Ren bölgelerine, Türkler ise Saka (İskit) yurtlarına yerleşmişlerdi [16, 95].

Tarihçi *Nicole Gilles* Türklerin Truvalı Turkosların soyundan geldiğini konuyla ilgili çalışmasında anlatmaktadır. 12. yüzyılda yaşamış tarihçi *Tyrelı William* da Türklerin Truvalı olduğunu ve onların ataları Turkosların Saka yurtlarına göçünü yazmaktadır [16, 96].

14. yüzyılda yaşamış tarihçi *Andrea Dandolo*, Türklerin Truva Hakanı *Priam* gibi *Turkos* soyundan geldiğini bildirmekle birlikte, ayrıca Türklerin Kafkaslardan geldiğini de yazmıştır [16, 96].

Dominik Papazı Floransalı *Antoninus* da günlüğünde Türklerin Truvalı Turkoslarla aynı ulustan olduğunu dile getirmiştir. Aynı bilgileri *Bracciolini*, *Poggio*, *Isidor*, *Ficcino* gibi Avrupalı ve öteki tarihçiler de bildirmişlerdir.

Alman tarihçi *Felix Fabri* ise Truvalı Türklerin tarihini *Priam*'ın döneminden Truva'nın daha eski çağlarına, Truva Prensesi (Ecesi) *Hesione*'nin oğlu *Tevkrin* dönemine değin götürmektedir. *Felix*'e göre,

Truva'nın düşmesinden sonra Hektor'un oğlu Franko'nun yönetimi altındaki Truvalı göçmenler öncelikle Almanya'da eski Frankoniya çevresine gelmişler, birçoğu Ren Irmağını geçmiş ve bugün Fransa denilen ülkeye yerleşmişlerdi. Yine *Felix*'in yazdığına göre, Turkos'un yönetimindeki geri kalan kesim ise, Asya'daki Saka ülkesine yerleşmişti [16, 97].

İspanyol tarihçi *Pero (Pedro) Tafur* 1437 yılında İstanbul'a geldiği sırada Bizanslılar arasında "*Türkler Truva'nın öcünü alacaklar*" sözünün dolaştığını yazmıştır.

Giovanni Mario Filelfo, *Amyris* adlı koşuk biçimli yapıtında 2. Mehmet'in yaşamını ve utkularını (zaferlerini) anlatırken, onun soyunun Truvalılarla yakınlığını öne çıkarıyor ve Sultanın Rumlar karşısındaki utkusunu doğruluğun üstünlüğü olarak niteliyor. Onun düşüncesine göre, Türkler İstanbul'u alarak eskiden Truva'yı ele geçiren Yunanlılardan öğ almışlardır [16, 99].

İstanbul'u alan Fatih Sultan Mehmet Truva'nın tarihini biliyordu. O, 1462 yılında Midilli Adasını alırken, Çanakkale'deki eski Truva kenti ören yerine gelerek kahramanların gömütlerini araştırmıştı. Truva ile ilgili bütün yazılanları bilen Fatih Sultan Mehmet Truva ören yerinde başını aşağı eğerek aşağıdakileri söylemişti.

"Allah beni bu ilin ve ulusunun dostu olarak bu güne değin koruyup sakladı. Biz bu ilin düşmanlarını yendik ve onların yurtlarını aldık. Yunanlıların biz Asyalılara karşı yaptıkları kötülüklerin öcünü,

aradan uzun süre geçmesine karşın onların torunlarından aldık” [16,103].

Fatih Sultan Mehmet’in söylediğinden de anlaşıldığı gibi, o İstanbul’u almasını ele geçirme değil karşılık verme olarak görmüş ve eskiden Rumların ele geçirdiği bu yurdu geç de olsa kurtardığını dile getirmişti.

Eski Yunanlılar gerçekte yalnız Truva’yı değil, önceleri Pelasgiya (Pelasgia) denilen şimdiki Yunanistan’ı da ele geçirmişlerdi. Doriler denilen bu yayılmacıların şimdiki Yunan topraklarına M.Ö. 2. - 1. bin yıllarında geldikleri tarihsel bir gerçekliktir [108, 14-16].

Eski Yunanlı tarihçi *Herodot*, Yunanlılardan önce Ellada’da (Kuzey Yunanistan) Pelasgıların yaşadığını ve ülkenin onların adıyla Pelasgiya diye anıldığını yazmaktadır [42, 98].

Eski Yunanlı tarihçi *Ksenofon* ise, eski Yunanlıların Ellada’ya gelmesinden söz eden bir öyküsünde, o sırada burada yabancı bir dilde konuşanların yaşadığını belirten aşağıdaki olayı anlatır.

“Yunanca konuşan on bin kişilik bir topluluk, Balkan Dağlarından Struma veya Vardar Deresini izleyip güneye doğru ilerleyerek kendileri için daha iyi bir yurt arıyorlardı. Onlar birden karşılarında kendilerinin ve atalarının hiç görmediği büyük bir su gördüler. Şaşkınlık içinde yerlilere bunun ne olduğunu sordular. Yerlilerse şaşkınlıkla onlara gördükleri suyun *thalassa* (deniz) olduğunu söylediler. Böylece, *thalassa* sözcüğü aynı anlamda Yunan diline de girmiş oldu” [108, 14].

Böylelikle *thalassa* sözcüğü, ülkenin önceki yerlilerinin dilinden alınıp eski Yunan diline aktarılarak oluşturulan büyük sözcük kümesine eklendi [75]. Sözcüğün kökeni *tala*'dır ve öteki Hint-Avrupa dillerinde deniz anlamına gelen böyle bir sözcük yoktur. Ancak deniz anlamına gelen aynı kökten türemiş *talay* sözcüğü eski Türk ve Moğol dillerinde [117, 528] vardır.

Pelasg Ulusunun kökenine gelince, eski tarihçilerin Pelasgları Tirrenlere veya Tirsenlere (Etrüsklere) yakın sayması, onların Hint - Avrupa kökenli değil tersine Truvalı Etrüsk soyundan olduğunu gösterir. Eski Yunanlı tarihçi *Dionysius Halicarnassus* veya *Halikarnaslı Dionysios*, Tirrenlerin ve Pelasgların aynı ulus olduğunu yazmıştır. 5. yüzyılda yaşamış Yunanlı tarihçi Lesboslu (Midillili) *Helanik (Hellanicus)* ise Tirsenlerin önceleri Pelasglar diye anıldığını ve Yunanlıların yayılmasından sonra bir bölümünün İtalya'ya göç ettiğini yazmıştır [47, 95].

Limni Adasında ortaya çıkarılan Pelasg yazıtı da Pelasg ile Tirsen veya Etrüsk dillerinin aynı dilin yalnız değişik söyleyişleri olduğunu gösterir [47, 104; 71, 39].

Görüldüğü gibi, eski Yunanlı tarihçilerin verdikleri bilgiler ne Truva'nın, ne de Yunanistan diye anılan ülkenin en eski dönemlerde Yunan toprakları olmadığını, Yunanistan'da Truvalılar ile aynı soydan olan Pelasgların, Tirsenlerin ve Trakların yaşadığını göstermektedir.

Yunanistan'a ilk yerleşen Pelasgların, Truvalıların, Trakların özel ad varlıklarında eski Türk adları

bulunmuştur. Belirlenen bu adlar ile ayrıca eski Avrupa kaynaklarının verdikleri bilgiler, aynı kökenli Truva, Trak, Pelasg ve Etrüsk dillerinin konuşulduğu Anadolu, Yunanistan ve İtalya sınırları içinde Truvalıların kökeni sorununun bölgesel olarak incelenmesini gerektirmektedir.

Avrupa Türklerinin Öyküsel Atası Tiras

Eski ulusların kökeninin aydınlatılmasında soy ağacıyla ilgili öykülerin belli bir işlevi vardır. Genellikle kardeşler ve oğullar gibi tanıtılan öyküsel kimselerin eski ulusları veya boyları belirtmesi bilinen bir gerçekliktir. Örneğin, 10. yüzyıldan kalan Hazar Türklerinin yazılı kaynaklarında görülen Avar, Oğuz, Bizal, Tarna, Hazar, Tir-s gibi, Yafes'in oğlu Togarma'nın on oğlunun adları eski Türk uluslarının adları olmuşlardır [55, 74].

Bu on *kardeş* adlarından *Tir-s* olanı, eski İskandinav coğrafya yapıtlarında görülen Türklerin ulu atasının adı *Tiras*'ı anımsatmaktadır. *Tiras*'ın Trakya'nın ilk yerlisi olduğu ve ondan Türk denilen ulusun türediği kaynaklarda belirtilmektedir. "A Tracia bygti fyst *Tiras* sonr Iafeths Noasonar. Fra honum er komen thiod su, er Tyrkir heita." [66, 56-65]

İskandinav kaynaklarında Truvalılarla Türklerin aynı ulus olarak belirtilmesi, bilinçsizce yazılmış boş bir bilgi değildir. Çünkü Truvalılar, Trakların M.Ö. 3. binyılda Anadolu'ya yerleşen bir koludur [104, 174].

Snorri Sturluson'un "Küçük Edda" adlı yapıtında, Tor'un oğlu Odin'in önderliğinde Avrupa'nın kuzeyine gelen ulusun ara sıra Truvalılar ve ara sıra da Türkler gibi anlatılması [66, 95-97], onların aynı ulus olarak bilindiğini gösterir.

Truvalıların ve Trakların Türk oldukları konusunda 7. ve 12. yüzyıllar arası dönemden kalan Avrupa tarih kaynaklarının verdikleri bilgiler, bu dö-

nemde hiçbir siyasi yönlendirmeye bağılı olamazdı. Birincisi, Trakların ve Truvalıların Türk oldukları konusunda eski Avrupalıların öyküler uydurması saçma görünmektedir. İkincisi, bu öykülerin gerçeklere dayandığını gösteren çok daha önemli bir gerekçe vardır; Truvalıların ve Trakların taşıdıkları çok sayıda eski Türk adı. Neden Truva Hakanı ve eski Türk kahramanlık öyküsünde anlatılan Türk Beyi (Komutanı) aynı adı, *Priam* adını almışlar ? Hakan *Priam*'ın soyundan olanların taşıdıkları *Alber, Askan, Atila, Dardan, Eney* ve onlarca başka adların eski Türklerde de bulunması gelişi güzel bir olgu sayılabilir mi ?

Trakların ve Truvalıların Türk oldukları konusunda eski Avrupalı tarihçilerin ilettikleri bilgilere kuşkuyla yaklaşanlar, Türklerin tarihi üzerine üretilmiş yanlış bir kuramı kendilerine dayanak yapmışlardır. Bu kurama göre, Orta Asya'da ortaya çıkan Türkler Batıya Yeni Çağda gelmişlerdir. Ancak Avrupa'nın büyük bilginleri, bu kuramın tersinin daha gerçekçi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Örneğin İngiliz bilim insanları *S. Lloyd* ve *G. Child*, Turanlılar denilen Türklerin yaklaşık on veya on iki bin yıl önce Dicle ve Fırat ırmakları bölgelerine yerleştiklerini, yeryüzündeki uygarlıkların ortaya çıkmasında büyük işlevler gördüklerini yazmışlardır [8, 57].

Gerçekte öteki Avrasya uluslarının da Orta Asya kökenli olup olmadıkları sorunu birkaç yüzyıldan beri tarihçilerin ve dilbilimcilerin önemli olarak ilgilendikleri bir konudur. Bu nedenle, Hint-Avrupalı ve Fin-Ugor gibi anılan bu toplumlarla eski dönem-

lerde yakınlığı olan Türklerin birdenbire Asya kökenli sayılması saçmadır ve bilim insanlarının vardıkları bilimsel sonuçlara aykırıdır.

Araştırmacı *F. Latipov*, Türk soy geçmişi konu alan 10. yüzyılda ortaya çıkmış öyküleri incelemiştir. *F. Latipov* bu çalışmasında Ön Asya'dan¹ ayrılan Türklerin üç ayrı yöne göç ettiklerini, bir kesiminin Akdeniz Bölgesine, bir kesiminin Kuzey Karadeniz kıyılarına geldiğini, son bölümdekilerin Kimerler olduğunu göstermiştir [60, 106]. O ayrıca Yeni Çağın 2. yüzyılında Kuzeyden Bulgarların ve Savirlerin Kuzey Kafkasya'ya geldiklerini de yazmıştır [60, 107].

Bulgar ve Çuvaş Türk dillerinin gelişme süreçleri, onların kesinlikle Volga Irmağı boylarında değil, daha erken dönemlerde Avrupa'nın Kuzey Karadeniz kıyı bölgelerinde oluştuklarını göstermektedir. İtalya'da Etrüsklerin eskiden yerleştiği bölgede *Kimer (Cimmerium)* adında bir kentin olması, aşağıda görüleceği gibi Etrüsk yazıtlarının okunmasında Bulgar ve Çuvaş dillerindeki seslerle sözcüklerin çözücü (açacak) işlevi görmesi, Kimerlerin Avrupa'nın en eski uluslarından birisi olduğuyla ilgili bilgilerle tümüyle örtüşmektedir.

Dil bilimci *N. Y. Marr* yaptığı araştırmalarda, Akdeniz kıyılarında Yunan ve Latin dillerinin ortaya çıkmasından daha önce Türk dilinin konuşulduğu ve Çuvaş Türkçesinin Avrupa'nın eski dillerini çözücü

¹ Arap Yarımadası, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, Anadolu, Irak ve Batı İran'ı kapsayan bölgeye *Ön Asya* denir.

işlevi gördüğü sonucuna ulaşmıştır [83, 119]. Ayrıca, eski çağlarda Avrupa'da Türk kökenli ulusların varlığını yansıtan önemli bilgiler de ortadadır. Tüm bu veriler birlikte düşünüldüğünde, eski Avrupa kaynaklarında somut biçimde anlatılan Trakların ve Truvalıların Türk kökenli uluslar oldukları konusundaki görüşlerin tarihi gerçekleri yansıttığı ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği gibi İncil'deki öyküsel *Tiras*'ın kardeşinin adı olan *Gomer*, Kimer veya Kamer Türklerini belirtmektedir [11, 130]. *Tiras* adı eski Trak ve Truva, *Gomer* adıyla eski Kimer veya Kamer Türk uluslarını belirten simgeler olmuştur. Ayrıca İncil'de *Gomer*'in oğlu sayılan ve adı Türklerin başka bir simgesi olan *Togarma*, yukarıda sözü edilen Hazar Türklerinin soy kütüğünde yer almaktadır. Bu soy kütüğünde Hazar, Avar ve Tir-s gibi *Togarma*'nın on oğlunun adları belirtilmektedir [55, 74].

Türklerin bir simgesi olan *Togarma* adı eski dönemlerde Anadolu'da ortaya çıkmıştır. M.Ö. 7. yüzyılda Anadolu'nun kuzeydoğusunda *Togarma* (Togarma evi) adlı bir ülkenin [36, 206], başka bir kaynaktaysa *Togarma* adlı bir kalenin [82, 25] bulunduğu belirtilmektedir.

Eski ulus adlarının ulu Ata ve Tanrı adlarına dönüşmesi süreci, Anadolu'daki *Togarma*'nın ve *Türk*'ün özlerinde de vardı. *K. Kapancıyan* ve *M. Abegyan*'ın yazdıklarına göre, Anadolu'nun eski bir tanrısının adı *Türk*'tür. Bu tanrı önce *Tarkuma* adlı kentin tanrısı olmuş ve sonra *Tarku*, *Tarkhu*, *Troka* adlarıyla bütün Anadolu uluslarının öykülerinde kullanılmıştır [53, 58, 201; 27, 23].

K. Kapancıyan'a göre, Ermeniler bu eski tanrıyı *Togarma* ve *Tork* adlarıyla benimsemişlerdir [53, 58, 201].

Tork ve *Togarma* ulus adları sonraları Tanrı adlarına dönüştüler. 13. yüzyılda yaşamış Ermeni ozanı *Frik*, *Togarma'yı* Türklerin (Tatarların) atası olarak göstererek [3] Anadolu'nun en eski ulusunun Türkler olduğunu ortaya koymuştur. Avrupalı araştırmacı Z. *Mayani* de *Tarku* sözcüğünün Etrüsklerin soy adı olduğunu göstermiştir [63].

Roma kentine de egemen olan Etrüsk hakanlarının *Tarku* adını taşımaları, Etrüsklerin Truva kentini kuran Türklerle aynı soydan olmalarıyla ilgili bilinen soruna ek açıklık getirmektedir.

Böylece, İncil'deki öyküsel *Tiras*, *Gomer* ve *Togarma* adlı kahramanların Anadolu ve Avrupa'da yerleşmiş eski Türkleri belirttiği gerçeğini eski kaynaklar ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak yalnız Truvalıların değil, Kimerler, Traklar ve Togarmalar gibi bölgenin öteki birçok eski ulusunun da Türk kökenli olduğu kaynaklarda açıkça belirtilmektedir.

Truva, batıdaki Türk ülkelerinin yalnızca bir parçası olmuştur. Anadolu'ya birçok yerden gelen eski Türkler yerleşmişti. Anadolu'daki Çanakkale ilinin Ege Denizi kıyısında bulunan eski Truva kentiyile aynı dönemde, başka bir deyimle M.Ö. 3. - 2. bin yıllarında Anadolu'da *Turukiler* veya *Turkiler* [18, 169] ve Güney Azerbaycan'da *Turukkiler* [1, 78] yaşıyordu.

Prakrit dilindeki *Turukka* ve Sanskrit dilindeki *Turuşka* ulus adları Türkleri belirtir [24, 258]. Latin

dilinde Etrüskleri belirten *Turski* ve eski Mısır kaynaklarında Truvalıları belirten *Turşa* sözcükleri ile *Turuşka* adının uyumlu olduğu açıkça görülmektedir.

Truvalılarla Türkler arasındaki bağa ışık tutan başka bir özel ad örneği de eski İran kaynaklarında ortaya çıkmaktadır. *Truvalılar* ve onların öyküsel ulu atası *Tor* ile *Avesta*'da Turanlılar ülkesini belirten *Turyana* ve bu ulusun öyküsel atası *Tura* [57, 88] arasında açık benzerlik vardır. *Firdevsi*'nin *Şahname* adlı koşuk biçimli yapıtında ise, Turyana yerine Türklerin ülkesi sayılan *Turan* kullanılmıştır ve onun ulu atası olan *Tur* anlatılmaktadır [40, 328; 57, 89].

Türk ulus adının eski bir biçimi olan *Tark* da birtakım ses değişiklikleriyle Akdeniz Bölgesinde, Karadeniz'in kuzey kıyılarında, Asya'da yaygın olarak görülür. 18. yüzyılda yaşamış tarihçi *Haçatura Cugaetsi*, Asya'daki Saka (İskit) ülkesinin *Apahtark* diye anıldığını, *Beyaz Türk* anlamına gelen *Apahtark* adlı ulusun da Türk olduğunu yazmaktadır [89, 75].

Eski dönemlerde Kırım'da yaşamış ve kökeni bilinmeyen *Satarh* Ulusunun adındaki *Tarh* sözcüğü ulus adı *Tark*'ın başka bir biçimidir. Gerçekte Truvalılarla aynı kökenden gelen *Trak* Ulusunun adı da aynı kökten türemiştir.

Tark sözcüğünün *Etrüsklerin* soy veya ulus adı olduğunu söylemeye temel oluşturan başka bir kanıt, Roma kentine de egemen olan Etrüsk hakanlarının adlarındaki *Tark* ögesidir. Bu öge örneğin, sırayla M.Ö. 616-579 ve 535-510 yılları arasında egemen olan "Lucius *Tarquinius Priscus*" ve "Lucius *Tarquinius Superbus*" gibi hakanların adlarında görülmektedir.

Bu adlarda bulunan *Tarquinius* deyiminin Latince kökeni *Tarq* sözcüğüdür. *Tarq* sözcüğünün Türkçe karşılığı da *Tark* adıdır.

İlgi çekici olan başka bir konu da eski tarihçi *Likafron*'un *Tarhun* ve *Tirsen* adlı öyküsel kahramanları Etrüsklerin ulu ataları olarak anlatmasıdır [71, 23]. Öykülerdeki ulu ataların adlarının ulus ve boy adlarını bildirmesi, belirtildiği gibi artık bilinen bir gerçektir. *Tirsen* adı eski Yunan dilinde Etrüskleri belirten soy ya da ulus adıdır.

Böylece, *Tarhun* sözcüğünün de Etrüskleri belirten soy veya ulus adı olduğu sonucuna varılmaktadır. Başka bir deyimle, eski Yunan dilindeki *Tirsen* adının Etrüsk dilindeki "Etrüsk" anlamını taşıyan *Tark* kökünden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tark ve *Tarh* sözcüklerinin Akdeniz Bölgesinde ulus, boy, soy, ulu ata adı olarak yaygın biçimde kullanıldığını araştırmalar göstermektedir. Romalıların *Turski*, eski Yunanlıların ise *Tirsen* diye adlandırdığı Etrüskler kendilerini *Tark* olarak anmışlardır.

Etrüsk gömüt taşları yazıtlarında bulunan "*Tark Boyu*" (Tark oğlu), "*Tarki Luesnal*" (Tark Ulusu) ve öteki anlatımlar ölünün *Tark*, başka bir deyimle *Etrüsk* Ulusundan olduğunu gösterir. Burada olağanüstü hiçbir şey yoktur, çünkü Etrüskler ve Truvalılarla aynı soydan gelen *Traklar* ve eski Türklerin bir kolu olan *Tarklar* (Apahtarklar) da benzer ulus adını taşımışlardır.

Trakların ve Truvalıların Türk kökenli oldukları konusunda eski Avrupa kaynaklarının verdikleri bilgilerin doğruluğunu dil verileri de onaylamakta-

dır. Bu veriler, Trakların ve Truvalıların özel adları arasında belirlenen eski Türk adlarıdır.

Böylece, Akdeniz Bölgesinde, Ön Asya'da, Kafkasya'da ve öteki bölgelerde *Tiras*, *Turis*, *Tursi* gibi adlarla aynı kökten olan eski Türk ulusları var olmuşlardır. Belirlenen birtakım eski Türk ulus adları ve buldukları kaynaklar aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Eski Türk Ulus Adı Ve Bulunduğu Eski Kaynak	
<i>Tiras</i>	İskandinav kaynaklarında Traklar ve Türkler.
<i>Tir-s</i> , <i>Turis</i>	Hazar kaynaklarında Türkler.
<i>Tirsen</i>	Yunancada Etrüskler.
<i>Turski</i>	Latince Etrüskler.
<i>Truse</i>	Avrupa kaynaklarında Truvalılar.
<i>Trausi</i>	Avrupa kaynaklarında Traklar.
<i>Turşa</i>	Mısır kaynaklarında Truvalılar.
<i>Turuşka</i>	Sanskritçede Türkler.
<i>Tursili</i>	Ermeni kaynaklarında Turanlılar.
<i>Tarh</i> , <i>Tark</i>	Çeşitli kaynaklarda Türkler ve Etrüskler.
<i>Turki</i> , <i>Turukki</i> , <i>Turukka</i>	Sami kaynaklarında Türkler.
<i>Turyana</i> , <i>Turan</i> , <i>Troya</i> , <i>Truva</i>	Çeşitli kaynaklarda Türkler ve Truvalılar.

Traklar Ve Pelasglar

Doğu ve Batı Avrupa'nın geniş topraklarında Yeni Çağdan önce yaşamış olan *Traklar*, öteki Avrupa toplumlarının yayılması sonucu onlarla karışarak kendi dillerini yitirdiler ve başka toplumları oluşturdular. Yunanistan'da, buranın ilk yerli ulusu olan *Trak* kolu Yunan toplumunu oluşturdu [108]. Roma İmparatorluğuna bağlı olan bölgelerde yaşayan öteki *Traklar* ise Romanlaştılar; yeni ortaya çıkan Romen, Moldovalı ve başka toplumları oluşturarak yok oldular.

Eski İskandinav kaynakları Trakların ulusal kökeniyle ilgili gerçekleri korumuştur. Yukarıda anlatıldığı gibi, Trakya'da ilk önce yaşamış olan *Tiras* ve ondan Türklerin türemeleri ile ilgili bilgiler bu kaynaklarda verilmektedir. Eski bir Türk ulus adına dönüşmüş *Tiras* sözcüğü, 10. yüzyıldan kalan Hazar Türklerinin yazılı belgesinde bulunan eski Türk ulus adlarından *Tir-s* sözcüğüyle aynı köktendir. Bu belgede *Tir-s* ulus adıyla aynı yerde görülen *Bizal* adlı [40, 139] öteki Türk boyuysa, Trakların *Bisalt* adlı koluyla [95, 73] aynı ulus adını taşımıştır.

Bizal ulus adı Türk dillerinde *Buzal*, *Bozal* biçimlerinde de kullanılmıştır [41, 44-45]. Bu ulus adı, Azerbaycan'ın Tovuz ilçesinin *Bozalganlı* köyü ve 19. yüzyılda ortaya çıkan *Bozal* Ulusu adlarında görülmektedir [41, 45].

Bir Trak ulus adı olan *Bisalt* sözcüğünde bulunan *-t* ögesi ile *oyrot*, *yomut*, *ongut*, *tirkut*, *soyut* örnek-

lerinde de görülen, eski Türk ulus adlarındaki *-t* yapım eki arasında bağ kurulabilir [40, 310].

Trak ve Türk ulus adlarından *Bisalt* ve *Bizal* sözcükleri birlikte birçok eski ulus adını oluşturmaktadır. Aşağıda kimi eski kişi, boy ve ulus adlarının kökenleri çözümlenerek öteki Türk adlarıyla bağları anlatılmıştır.

Dardan

Eskiden bir Trak boyu *Dardan* [104, 57] diye anılıyordu. Eski yazın yapıtlarında kişi, ulus ve ülke adı gibi kullanılmış *Dardan* sözcüğü, Traklarda ve Truvalılarda genel olarak görülen bir addır. Gerçekte Truvalılarla Traklar eskiden tek ulus olmuşlardı. Tarihçi *K. Blegen*, Truvalıların M.Ö. 3000 - 2500 yıllarında Anadolu ya gelen Trakların torunları olduğunu yazmıştır [104, 174].

Batılı dilbilimcilerin *Dardan* adının kökeniyle ilgili inandırıcı bilimsel bir yorumu yoktur. Onlar bu sözcüğün Balkan Arnavut dilindeki armut anlamına gelen *dardhe* sözcüğünden türediği görüşündedirler [44, 19]. Ancak boy, kişi ve ülke adı gibi çok anlamı olan bir sözcüğün *armut* sözcüğüyle ilişkilendirilmesi gerçekçi değildir. Kuramsal olarak *armut* sözcüğü yer adına çevrilebilse de onun kişi veya ulus adına çevrilmesi gerçekçi olamaz.

Aşağıda görüleceği gibi, ad biliminin yasalarına uygun olarak Türk dillerinin dilbilgisi kuralları ve kaynaklarıyla *Dardan* adı açıklanabilir. Öncelikle eğer *Dardan* sözcüğü Arnavutça kökenli olsaydı, Balkan Arnavutlarının dilinde böyle bir yer adı olması gere-

kirdi. Öte yandan *Dardan* sözcüğü Türk uluslarının özel adları arasında kişi ve dağ adları olarak bulunmaktadır. Ayrıca bu adın köken bilimiyle Türk dilinde kesin bir açıklaması da vardır. Kazak dilbilimci *A. Kaydarov*, Kazakistan'ın eski özel adları arasında bulunan *Dardan* dağ adının Kazak Türk dilindeki "dağ gibi büyük, ulu" anlamına gelen *dar* niteleme sözcüğünden (önadından) türediğini bildirmiştir. Ona göre, *dar* kökünden "çalımlanmak, kendini büyük görmek" anlamına gelen *dardi* (*dar-di*) eylem sözcüğü ve "büyük, ulu" anlamına gelen *dardan* (*dar-dan*) adı oluşmuştur [26, 261-262].

Kazakçadaki *dar* kökünden türemiş "çalımlı, kendini büyük gören" ve "büyük, ulu" anlamlarına gelen *dardi* ve *dardan* sözcüklerinde görüldüğü gibi, kök sözcüğün anlamıyla birlikte hem kişi adlarında, hem de dağ gibi doğal varlıkların adlarında bulunması gerekir.

Kırgız Türklerinin kişi adları arasında bulunan *Dardan* adı da [22, 102] yukarıda açıklanan sözcük ve anlam benzerliği özelliğini taşımaktadır. Onun kökünü Kırgız dilindeki "büyük ölçüde iri gövdeli ve sağlam adam" anlamına gelen yine *dardan* niteleme sözcüğü oluşturur. Kırgız ulusal ekiniyle ilgili öykülerde ve yapıtlarda bahadırların, yiğitlerin ve güreşçilerin kişiliklerini anlatmak için "*Dardan Baatır*" (*Dardan Bahadır*) deyimi yaygın olarak kullanılmıştır [133, 186].

Saki

Eskiden bir Trak Boyu *Saki* diye anılırdı [37, 168]. Eski kaynaklarda Truva'da ve Trakya'da yaşa-

mış *Skay* Boyundan da söz edilmiştir [37, 182]. Bu *Saki* ve *Skay* boy adlarıyla eski Türk *Saka* ulus adı arasında bağ kurulabilir. *Sakaların* Türk kökenli olduğunu kanıtlayan bilgiler vardır. *M. İsmailov*, Sakaların kökeni ile ilgili birtakım kaynaklara dayanarak onların Türk kökenli olduğunu göstermiştir. 6. yüzyılda yaşayan Bizanslı tarihçi *Menandr* Türklerin eskiden *Saka* diye anıldığını, 7. yüzyılda yaşayan başka bir Bizanslı tarihçi *Theophylact Simocatta* ise Kafkasya’da ve daha kuzeyde eskiden yaşamış *İskitler* de denilen *Sakaların* Türk olduklarını yazmışlardır [51, 20].

Değişik söylenişleriyle birlikte *Saka* sözcüğünün şimdiye değin kimi Türk boylarının adlarında kullanılması, onların Türk kökenli olduğunu doğrulayan olgulardan biridir. Örneğin, *Şaka Kazak*, *Şakay Özbek*, *Sake* ve *Saka Kırgız*, *Şaklar Türkmen*, *Sakay* ve *Sagay* Hakas Türklerinin ulusal kökenlerinde bulunan boyların adlarıdır [40, 90].

Sak ulus adı kökünün eski Türk, Kırgız, Türkmen ve öteki Türk dillerindeki “özenli, sağduyulu” anlamına gelen *sak* niteleme sözcüğü olması da olanaklıdır. Anlamıyla birlikte *sak* niteleme sözcüğünün, Trakların Misiler Boyunun *Saka* [95, 167-168], Başkırtların ve Tatarların *Sak*, Kırgızların *Saka*, Çuvaşların *Sakay* ve başka benzeri kişi adlarının kökünü oluşturduğu [22, 106; 86, 218; 101, 65] söylenebilir. Yukarıda belirtildiği gibi, insanların olumlu özsel ve nesnel niteliklerini gösteren niteleme sözcükleri çağdaş uluslarda olduğu gibi, eski toplumlarda da büyük ölçüde kişi adlarını oluşturmuşlardır.

Rol, Tsirak

T. D. Zlatkovskaya, Misya'nın tarihiyle ilgili kitabında Tuna Irmağı kıyısına yerleşmiş Trak boylarının *Rol* ve *Tsirak* adlı önderleriyle ilgili bilgi vermektedir [49, 7]. Böylece, *Tsirak* ve *Rol* adlarının biraz değişik biçimlerinin de Türk uluslarının kişi adları arasında bulunduğu belirlenmiştir.

M.Ö. 2. yüzyılda yaşamış Trak kökenli Dak Boyu Hakanının adı *Orol* [73, 231] ile *Rol* adının yalnızca söyleyiş biçimleri değişiktir. Ayrıca *Orol* sözcüğüyle Kazak ve Karakalpak Türklerinin *Oral* kişi adı [48, 349; 112, 329] arasında da bağ kurulabilir.

İl

Eski kaynaklarda Truva kentinin temelini atan ve Dardan'ın oğlu olduğu anlatılan öyküsel Truva'nın oğlu da *İl* adını taşımıştır [29, 66]. *İl* adının, eski Karakalpak Türklerinin kişi adları [48, 230] ile Tatar ve Başkırt Türklerinin eski Türk kökenli kişi adları [101, 59] arasında bulunduğu belirlenmiştir.

Üçüncü Trak Hakanının adı *Tsirak* ile Orta Asya'dan Kuzey Kafkasya'ya dek uzanan geniş toprakların özel adlarının çoğunun yapısına girmiş *Sirak*, *Şirak*, *Çirak* sözcükleri arasında bağ kurulabilir. Trak kişi adları *Şirak*, *Çirak* sözcüklerinin Batı kaynaklarında *ts* simgeleri ile *Tsirak* diye yazılması, Yunan alfabesinde *ş*, *ç* sessiz simgeleri karşılığının olmamasıyla açıklanabilir. Eski tarihçi *Polien*, eskiden Orta Asya'da yaşamış Sakların *Sirak* adlı savaşçısıyla ilgili bilgi iletmiştir [13, 48].

Sirak adlı boyun ayrıca Türk uluslarının oluşumunda yer alması da ancak onun Türk kökenli olmasıyla açıklanabilir. *Kara Sirak* ve *Katta Sirak* adlı boylar Özbek ve Karakalpak Türk uluslarının oluşumunda bulunmuşlardır [84, 103; 91, 10].

Sirak ve *Şirak* adlı Türk boyları birliği ile Kangar veya Kenger, Bulgar, Gugar, Basil ve öteki Türk boyları Kafkasya Türk uluslarını oluşturmuşlardır [40, 240].

Sirak ve *Şirak* kişi adı sözcüklerinin Türk dillerinde de kullanılması ilgi çekicidir. Örneğin, Kırgız dilinde *sirak* sözcüğü “uzun bacaklı, uzun boylu”, *şirak* sözcüğüse “çirak” anlamlarında kullanılmaktadır [133]. Bu sözcüklerin her biri kendi anlamıyla birlikte kişi, boy veya ulus adı oluşumuna katılabilir. Ancak G. Geybullayev’in *Sirak* kişi adını “uslu” anlamına gelen Türkçe kökenli *çirak* niteleme sözcüğüne bağlaması daha inandırıcı görünmektedir [11, 153].

Böylece, Trakların *Tsirak* kişi adının özgün biçimiyle *Çirak* olması ve onun eski Saka Türk Ulusunun *Sirak* ve *Çirak* kişi adlarıyla aynı kökten gelmesi tümüyle olanaklıdır.

Kotis

Trakların *Kotis* kişi adının [95, 239] sonundaki *s* ögesi kişi adlarına eklenen Yunanca kökenli yapım ekidir. Kökenindeki *Koti* sözcüğüyle Tatar ve Başkırt Türklerinin eski kişi adı *Koti* arasında bağ kurulabilir [101, 62]. *Koti* adı, Tatar dilindeki “öz, mutlu” anlamına gelen *kot* niteleme sözcüğünden türemiştir.

Aynı kökenden türeyen *Kut* kişi adı eski Türk dilinde de kullanılmıştır. Eski Türk dilinde *kut* sözcüğü uğur, mutluluk, onur anlamlarına gelmektedir [117, 472].

Dinis

Bir Trak kişi adı olan *Dinis* [56, 320] eski Türk dilindeki *Deniz* ve *Teniz* kişi adlarıyla aynı kökenlidir. Bu arada, *Dinis* adıyla Hun Türklerinin Hakanı Atila'nın oğlunun da adı olan *Denizik* adı arasında bağ kurulabilir. Türkolog N. A. Baskakov, *Denizik* adının *deniz* sözcüğüyle küçültme belirten *-ik* ekinden oluştuğunu yazmaktadır [34, 45].

Bize göre, *deniz* adının Tatar ve Başkırt Türk dillerindeki karşılığı olan *dingiz* sözcüğü, Trak kişi adı *Dinis* sözcüğüne söyleyiş olarak daha yakındır. Çağdaş Bulgar dilindeki *Denize* kişi adıysa [86, 562] eski Bulgarcadan alınmıştır.

Artay

Trakyalı *Artay* ve atası *Aksay* ile ilgili bir kaynakta bilgi verilmektedir [37, 245]. Araştırmalar oğulun ve atanın adlarının Türk uluslarının kişi adları arasında bulunduğunu, bu adların Türkçe nitelendirme sözcüğü kökünden oluştuğunu kanıtlamıştır.

G. Geybullayev, Metlerin (Medyalıların) *Artay* kişi adının eski bir kaynakta geçtiğini bildirmiştir. O, bu kaynakta, *Artay* adının eski Türk dilindeki "kişi" anlamında *ar*, *er* ve "benzer" anlamında *tay* sözcüklerinden oluşturulduğunu, ayrıca *tay* sözcüğünün birçok kişi adında da görüldüğünü yazmıştır [40, 272].

Türk dillerinde belirlediğimiz aynı kökenli kişi adları, onlarla ilgili anlatılan köken bilgisinin doğruluğunu gösterir. Kazak kişi adları arasında bulunan *Ertay* [112, 180], *Artay* adının değişik söyleyişidir. Onun aşağıda belirtildiği gibi *er* ve *tay* sözcüklerinden oluştuğu açıktır.

er (yiğit) + *tay* (benzer, gibi) → *Ertay* (yiğide benzer, yiğit gibi).

Altay dilindeki *Ertey* kişi adı [86, 60] da aynı sözcüklerden oluşur.

Bu yaklaşım, Trakların *Artay* kişi adının da benzer biçimde *ar* ve *tay* sözcüklerinden oluştuğunu belirtme olanağı vermektedir.

Aksay

Yukarıda anlatıldığı gibi, bu adı taşıyan kişi Trakyalı *Artay*'ın atası olarak tanıtılmıştır [37, 245].

Tatar ve Başkırt Türklerinin eski kişi adları arasında bulunan *Akşay* adı [101, 55] ile Trakların *Aksay* kişi adı arasındaki değişiklik, yalnızca *s* ve *ş* ünsüzlerinin söyleyişleridir.

Yaygın biçimde Bulgarca ve Çuvaşça kökenli ögeler içeren Mari (Çirmiş) dilindeki *Aksay* kişi adı da [86, 297] aynı kökenlidir. *Aksay* kişi adının, Türk dillerindeki “akçıl, beyazımsı” anlamına gelen *aksa*, *akça*, *akşa* niteleme sözcüğüyle Türk kişi adlarında yaygınca kullanılan *-y*, *-ay* eklerinin birleşmesinden ortaya çıkması olanaklıdır. Örneğin *Akay*, *Atay*, *Kamay*, *Kartay* gibi [86] adlar da aynı biçimde oluşmuştur.

İtil

Trakların *İtil* kişi adı [37, 147] ile eski Türk kişi adları içinde görülen *Etil* (Etil Alp) [4, 177] kişi adı arasında bağ kurulabilir. *Edil* adını Kazak ve *İdel* adını Tatar Türkleri kişi adı olarak günümüzde de kullanmaktadır [112, 167; 86, 122].

Akarsu adı kökenli, başka bir deyimle Volga Irmağının eski adları olan *İtel*, *Edil* sözcükleri, Tatar ve birtakım başka Türk dillerindeki “büyük çay” anlamına gelen *İtil*, *İdel* sözcükleriyle aynı niteliktedir.

Agis

Trakların *Agis* kişi adının [95, 189] karşılığı, ünlü Kırgız Türk Manas kahramanlık öyküsündeki *Agış*, *Egiş* gibi [14, 325] kişi adlarında görülmektedir.

Teres

Gösterilen ilke ve yaklaşımı yansıtan kişi adlarından biri de Trakların Odris Boyunun *Teres* kişi adıdır. Eski bir kaynaktan *Teres*, Odrislerin hakanı olarak tanıtılmıştır [37, 324].

Teres adını oluşturan kök sözcüğünün karşılığı Türk uluslarının kişi adları arasında açıkça görülmektedir. Örneğin, Kazak kahramanlık öyküsünde *Teris*, Tatar ve Başkırt dillerinde ise *Tires* [101, 66] kişi adları bulunmaktadır.

Teres adını, insan kişiliğinin niteliğini belirten eski Türkçede “çetin, sert” anlamına gelen *ters* [117], Tatar dilinde “direten” anlamına gelen *tires* [129, 541] niteleme sözcükleri oluşturmaktadır.

Tamir

Trak öykülerinde (mitolojisinde) türkücü diye bilinen *Tamir* sözcüğü [95, 9] Türk uluslarında yaygınca görülen bir kişi adıdır. Bu adın Türkçe karşılıklarından olan Kazakça *Damir*, Azerice *Demir*, Tatarca ve Başkırtça *Timer* kişi adları, insanın kişiliğini belirtmek için kullanılan *demir* niteleme sözcüğünden oluşmuştur. Eski Türk dilinde “demir” anlamına gelen *temür* sözcüğü, *Temür Boğa*, *Esen Temür*, *Kutluğ Temür* [117, 551] örneklerinde olduğu gibi birtakım bileşik kişi adlarında görülmektedir.

Susak

Trak kökenli Misi Boyunun kullandığı *Susak* kişi adının [76, 199] Gagavuz Türklerinin kişi adları arasında çok açık bir karşılığı vardır. Gagavuz Türk dilinde takma ad olarak kullanılan *Susak* [114, 610] sözcüğü, ayrıca bal kabağı anlamına da gelir. *Susak* sözcüğü takma ad olarak kullanılınca “başıboş, bilgisiz” anlamlarını taşımaktadır. Bal kabağı kurutulmuş kaşık veya tuz kabı gibi kullanılırdı.

Dekeney

Dekeney kişi adı [73, 236] ile Çuvaş dilindeki *Tekeney* sözcüğü [86, 218] arasındaki değişiklik, yalnızca Türk dillerinin belirgin özelliği olan *d* ve *t* ünsüzlerinin söyleyişleridir. Bu kişi adının kökenini, “yetişmek, ulaşmak, elde etmek” anlamlarına gelen Çuvaş Türkçesindeki *teken* ve eski Türkçedeki *tekin* eylem sözcükleri oluşturur. Aynı kökten olan *Tegin*, *Tekin* sözcükleri eski Türkçede Hakan oğullarını be-

lirten san olmuş ve *Kül Tekin, Alp Tekin, Esen Tekin* gibi bileşik kişi adlarının yapımında kullanılmışlardır [117, 547].

Çuvaş dilindeki *Tekeney* kişi adının sonundaki *-ey* ögesi, özellikle Çuvaşçada ve birçok Türk dilinde kişi adı oluşturmak için büyük ölçüde kullanılan yapım ekidir. Örneğin, *Teveney, Timeney, Teney* [86, 218-219] kişi adları *-ey* ekiyle yapılmıştır.

Görüldüğü gibi Trakların *Dekeney* kişi adı, Türk dillerinin kaynaklarında kendisinin açık çözümlenmesini ve Türk uluslarının özel adlarında açık karışılığını bulmaktadır.

Terey

Trakların *Terey* kişi adı eski Türklerin *Tiriy* kişi adı ile [95, 217] benzeşmektedir. Türkolog N. A. *Basakov*, bu kişi adı ile Türk dillerinde “diri, canlı, kıvrak” anlamlarında kullanılan *tiri* niteleme sözcüğü arasında bağ kurmaktadır [34, 90].

Birtakım Türk dillerinde de *tiri, diri* sözcükleri *e* ünlüsü ile söylenir. Örneğin, Sibiryaya dillerinden Lobnor Türkçesinde *terik*, Koybal Türkçesinde *terek* [128, 240] diye söylenir.

Tiril

Trak kökenli *Tiril* kişi adıyla [95, 119] eski Türk kişi adları *Tiri* ve *Tiriy* arasında bağ kurulabilir. *Tiril* kişi adının sonundaki *l* ünsüzüne gelince, bu sözcükle eski Türk dilindeki “canlan, yaşa, korkma, yüreklen” anlamlarına gelen *tiril* eylem sözcüğü arasında bağ kurulabilir [117, 562].

İsbul, Erbol, Rebula, Revuqa, Remaks

Eylem sözcüklerinin kökleri Türk uluslarının kişi adlarında eskiden beri kullanılmaktadır. Bulgar Hanının adı *İsbul* sözcüğü örnek olarak gösterilebilir. “Dost” anlamına gelen ad sözcüğü *is* (*es, eş*) ile eylem sözcüğü kökü *bul* birleşerek “dost bul” anlamına gelen *İsbul* kişi adını oluşturmuştur [34, 45].

Kazak dilindeki *er* ve *bol* sözcüklerinden oluşan *Erbol* kişi adı da aynı yapıdadır. “Er, yiğit” anlamındaki ad sözcüğü *er* ile “ol” anlamındaki eylem sözcüğü kökü *bol* birleşip “er ol, yiğit ol” anlamlarındaki *Erbol* kişi adını oluşturmuştur [112, 173].

Trak kişi adı *Rebula* [95, 243], bize göre aynı tür öğelerden oluşan *Erbol* sözcüğü seslerinin yer değişimine uğramış biçimidir. Birinci simgesi *r* ünsüzü olan Türk kişi adlarında bulunan seslerin Hint-Avrupa dillerinde yer değiştirmeleri yaygınca görülmektedir. Türkolog *N. A. Baskakov*, Rusların “İgor’un Seferi” öyküsündeki *Revuqa* (*Revuga, Revuka*) kişi adının, eski Türk kişi adı *Erbuğa* sözcüğü seslerinin yer değiştirmesiyle oluştuğu düşüncesindedir [34, 136].

Er kök sözcüğü seslerinin yer değiştirmesi Trak dilindeki *Remaks* [95, 242] kişi adında gösterilebilir. *Remaks* kişi adıyla Başkırtların eski *Ermak* [101, 59] kişi adı arasında aşağıdaki gibi bağ kurulabilir.

Remaks → *Re-mak-s*; *-s* eki çıkarılarak *r* ve *e* simgeleri yer değiştirilirse, *Er-mak* → *Ermak* kişi adı elde edilir.

Ermak kişi adının ilk bileşeni “er, erkek” anlamlarındaki *er*, ikincisiyse Tatar dilinde “onur,

tanım" anlamlarındaki *mak* veya eski Türkçede aynı anlamlardaki *mağ* sözcükleridir.

Araştırılan çok sayıdaki dil verileri ve ögeleri, Başkırtça, Tatarca, Kazakça, Kırgızca gibi Türk dillerinde de Trak kişi adlarının korunarak kullanıldığını göstermektedir.

Dak, Dekis

Eski tarihçi *Flor'un (Florus)* yazdığına göre Trakya'da önceleri *Ket*, sonralarıysa *Dak* adıyla tanınan bir toplum "Dağ ile ilgili" olmuş [73, 231] ve dağlık bölgelerde yaşamıştır. Bu bilginin ışığında, *A. Abdrahmanov'un Dakh (Dak)* ulus adını Türk dillerindeki "dağ" sözcüğüne bağlaması [26, 263] gerçeğe uygun görünmektedir. *E. Konıratbayev'in* Sakaların batı kolundan saydığı *Dakh Boyu* [24, 196] ile *Dakların* soydaş uluslar olması, birçok ortak Trak ve Türk ulus adının varlığı düşünülünce inandırıcı görünmektedir. Bizans kaynaklarındaki Türk ulus adlarını araştıran *G. Moravçik, Daklar* ile Peçeneklerin aynı soydan olduklarını belirtmiştir [109, 116].

Dakların Türk kökenli olduğunu gösteren bilgiler ayrıca 12. yüzyılda yaşamış Arap coğrafyacı *El-İdrisi'nin Nüzhetül- Müştak* adlı yapıtında da vardır. Bu yapıtta, Kimak hanlarının Karantiya, Kagan, Damuriya, Saraus, Bancar kentlerinin adlarıyla birlikte *Dakhlan* kentinin adı da yazılıdır [24, 33-36].

Trak kökenli Dak Ulusu, eski Yunan kaynaklarında *Dakoi, Daoi, Daciens* ve Latince *Daci* diye belirtilir. Karpat Dağları ile Tuna, Tisa, Turla (Tiras)

ırmaklarının çevrelediği *Daçya* diye anılan bölge eskiden Dakların ülkesiydi.

Trakyalı *Dakları* Türklere bağlayan başka bir kanıt da onların *Dekis* kişi adıdır [37, 46]. Bu ad Kazakların *Tekis* kişi adını [112, 385] çağrıştırmaktadır ve ayrıca onun Türk dillerinin kaynaklarında usa uygun açıklaması da vardır. Türk dillerinde, örneğin Kazakçada *tekis*, Kırgızcada *tekiz*, Başkırtçada *tikiz* niteleme sözcüklerinin anlamları kişilik özelliğiyle ilgilidir. Başka bir deyimle, insanın gövdesinin ve özünün olumlu niteliğinin göstergesi olan *doğruluğu* belirtir.

Payon

Yunanca yazılışı *Payon* olan Trak kökenli *Peon* boy adının [37, 321] ve Ketlerin *Poyana* yer adının çeşitli ses değişiklikleriyle oluşmuş çok sayıda karşılığı Türk uluslarının özel adlarında vardır.

Bizans kaynaklarında *Payon* sözcüğünün bir Bulgar Boyu adı olduğu bildirilmektedir [109, 242]. Bu *Payon* adı da aynı kaynaklarda Türk boylarına bağlanan Trak boy adlarından yalnızca biridir. “İgor’un Seferi” adlı Rus öyküsündeki Bulgar Hakanının adı *Boyan* (*Boyanus*) [34, 143] da aynı kökten türemiştir.

Belirtildiği gibi, bu adların çeşitli biçimlerini Türk ulusları yaygınca kişi, boy ve ulus adları olarak kullanmışlardır. Böylece, bu adlar onların özel adları olmuştur.

Örneğin, *Poyan* sözcüğü Sibiryaya Hakas, *Buyan* sözcüğü Tuva [86, 143] Türk dillerinde kişi adı; *Boyan*

sözcüğü Oğuz [124, 1468], *Bayan*, *Bayyan* sözcükleri Kırgız, Karakalpak, [41, 60] ve öteki Türk dillerinde boy adı olarak görülmektedir.

Bağ kurulan adların kökenini “varlıklılık” anlamına gelen Türk dillerindeki *bayan*, *payan*, *puyan* niteleme sözcükleri [127, 28] oluşturmaktadır.

Basar

Basar adı, Trak kökenli Doğu Avrupa özel adlarının çoğunun yapısına girmiştir. Örneğin bu ad, Trak tanrısı *Dionis*'in sanı *Basarey*'de, Romanya'nın *Basaraba*, Bulgaristan'ın *Basarova* ve başka birçok yer adında görülmektedir.

Avrupa ülkelerinde de *Basar* sözcüğünden türemiş kişi adları vardır. Örneğin, Bulgarların *Basarov* ve *Pasarov*, Sırpın *Basariçeviç* kişi adları gibi. Öte yandan, Çuvaş Türk dilinde *Basaray*, Kuman Türk dilinde *Basaraba*, Türkmencede *Basar* gibi benzeri kişi adları da bulunmaktadır [68, 72]. Ayrıca, *Basar* ve *Bazar* boy adlarını Karakalpak, Kırgız, Özbek Türkleri özel adları olarak korumuşlardır [41, 61].

Doğu Avrupa ulusları özel adlarının çoğunun yapısına girmiş olan *Basar* adıyla Trak dilindeki “tilki” anlamına gelen *Bassara* sözcüğü arasında bağ kurulmaktadır [105, 455; 68, 72]. Aynı kökenden olan adların Trak dilinde, eski Trakların yerleştiği yerlerin adlarında, Türk dillerinde bulunması, *Basar* ve *Pasar* adlarının Trak ve Türk kökenli olduğunu göstermektedir. Trak dilindeki “tilki” anlamına gelen *Bassara* sözcüğüyle Çuvaş dilindeki “safsar, kürklü hayvan” anlamına gelen *Päsara* hayvan adı [130, 280] arasında

büyük oranda uyum olması ilgi çekicidir ve bu sözcüklerin aynı kökenli oldukları yargısı çıkarılabilir.

Dober

Türk uluslarının boy adları olan *Düber, Tüber, Diber, Tiber* sözcüklerinde çeşitli ses değişikliği görülse de onlar Trakların ulus ve boy adı *Dober* [37, 66] sözcüğüyle uyumludur [34, 126].

Türkolog N. A. Baskakov, sonraları Ruslaşmış *Tiver* Türk Boyunun Oğuzların Kovuy ve Berendey boylarından türediğini bildirmektedir. Üstelik *Baskakov, Tiver* boy adının *Diber, Tiber, Diver, Tiver, Düber, Tuber* biçimlerini de belirlemiştir.

Trak kökenli boy adı *Dober* sözcüğünün söyleyişine daha çok benzeyen *Döber* adını *Baskakov* aşağıdaki gibi iki ayrı biçimde açıklamaktadır.

Birinci açıklamaya göre; “ok” anlamında *döbe, debe* ve “kişi” anlamında *er* sözcükleri birleşerek “ok damgası taşıyan kişi” anlamında *Döber, Deber* adını oluşturmuştur. İkinci açıklamaya göre; “dağ” anlamında *dibe* ve “adam” anlamında *er* sözcükleri “dağ adamı” anlamında *Dibe Er* adını oluşturmuştur [34, 126].

Assa

Trakların yer adı *Assa* sözcüğünün [75, 245] karşılığı olan çok sayıda Türk uluslarının özel ad sözcüğü bulunmaktadır. Altay Bölgesinden Urallara dek Türk uluslarının yerleştiği yerlerde *As, Ass, Assa* yer adlarıyla *As, Az, Ass* boy adları yaygın olarak kullanılmıştır. Örneğin, *Assı* ve *As* adları *Başkırt, Baylak As*

adı Altay, *Tört As* adı Teleut Türklerinin boy adlarında görülmektedir. Ayrıca *Assa*, *As* adları Yedisu, Fergana ve Kuzey Kırgızistan; *As*, *Asar* adları İnci Irmağı Bölgesi; *Assı*, *Ası*, *Asa* adları Ural Bölgesi; *Assa*, *Assı* adları Kafkasya; *Biyuk As*, *Temes As* adları Kırım yer adlarında görülmektedir [39, 138-139].

Tarihte *As* adıyla bilinen ulusun Macaristan'da yerleştiği yerler *Asslar*, *Osslar*, *Eslar* [19, 98] diye anılmaktadır. Bugün Macar dilini konuşan bu toplumun şimdiye değin koruduğu eski sözcükler [19, 99] onların eskiden Türk dili konuştuklarını göstermektedir.

Böylece, eski Türk ulus adlarından olduğu anlaşılan *as* sözcüğünün Trakların *Assa* yer adının kökünü oluşturması da kuramsal açıdan olanaklı görünmektedir.

Kizik

Eski Romalı tarihçi *Cornelius Tacitus*, Mısya'da kurulmuş eski bir yerleşim yeri olan *Kizik* kentini bildirmektedir [56, 327]. Başka bir kaynaktaysa, eskiden Avrupa'da kurulmuş olan Dolion ülkesi ve *Kizik* adlı hakanı anlatılmaktadır [29, 19].

Kizik sözcüğü, Türk uluslarının kişi, boy, ulus ve yer adları olarak kullandığı özel adlardan *Kızık* sözcüğüne benzemektedir. Eski Yunan dilinde ı sesini belirten simge bulunmadığı için *kızık* sözcüğünün Yunanca kaynaklarda *kizik* biçiminde yazılı olması doğaldır.

Bir Oğuz boyunun da adı olan *kızık* sözcüğü Türkiye'nin Gaziantep ilinin yer adlarında görülmek-

tedir [20, 42]. Ayrıca bu ad Kazak dilindeki *Kızıkbay* kişi adında ve Tataristan'ın *Kızıkçul* su kaynağı adında görülmektedir [39, 185; 112, 271].

Kızık niteleme sözcüğünün anlamı, onun çeşitli türden özel adlarda kullanılmasına olanak sağlamıştır. Türk dillerinde “kızmak, coşmak” anlamındaki *kızmak* eylem sözcüğünün kökü *kız* ve *-ık* yapım ekinin birleşmesiyle *kızık* niteleme sözcüğü oluşmuştur. *Kızık* sözcüğü, örneğin Kırgız, Kazak, Teleut gibi Türk dillerinde “sıcak, kaynar, kızgın” anlamlarına gelmektedir. *Kızık* sözcüğünün bu anlamları, onun kişi ve su kaynağı adları yapımında kullanılmasına olanak tanımaktadır.

Afyon, Amasya, Ankara, Balıkesir, Bolu, Maraş, Kayseri, Karaman, Kütahya, Malatya, Sivas, Tokat, Tunceli illerinde de *Kızık* adlı köyler vardır.

Misiler ile ilgili eski kaynaklardaki öteki bilgiler de onların Türk kökenli olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. *Nikolay Damaskin*'in yazdığına göre Misiler çetin savaşçıydılar, kısrak sütü sağmada yetenekliydi ve memeli hayvan eti yerlerdi [12,175]. At sütünü sağma ve at sütünden kırmızı yapma geleneği, kesin olarak Misilerin Türk olduğunu göstermektedir. *G. Moravçik* Bizans kaynaklarında Türk kişi ve boy adlarını araştırdıktan sonra, Misilerin Bulgar ve Peçenek Türklerine yakın olduğunu belirlemiştir [109, 207].

Böylece, eski kaynaklarda Trak kökenli olarak belirtilen sözcüklerin bir bölümünün Türkçe kökenli olduğu artık ortaya çıkarılmıştır.

Belegin

I. T. Nikulitse, Kuzey Trakyalıların tarihiyle ilgili yapıtında Get Boyunun *Belegin* denilen tüzel düzenini anlatmaktadır [73, 236].

M.Ö. 6. yüzyılda oluşturulan yasaları belirten *Belegin* adının, Türk dillerindeki “yazılı ve görsel kanıt” anlamına gelen *belge*, “sözleşme, yükümlülük” anlamına gelen *belgit*, “belirli, bilinen” anlamlarına gelen *belgin* sözcükleri [127, 230] ile aynı kökenli olduğu kuşkusuzdur. Trak kökenli Getlerin yasalarını belirten *Belegin* sözcüğünün “belge, kanıt” anlamında, başka bir deyimle *belge* sözcüğüyle aynı anlamda kullanılmış olması tümüyle inandırıcıdır. Yasalar bütünüün tüzel bir belge olduğu tümüyle açıktır.

Belegin yasaları Trak boylarının birliğini ve Hakanın egemenliğini güçlendirmek için oluşturulmuş tüzel bir belgeydi [73, 236-237].

M.Ö. 6. yüzyılda Get dilinde böyle bir sözcüğün kullanılması ve onun Yunan veya her hangi bir eski Hint-Avrupa dilinde değil, Türk dillerinin özünde usa uygun yorumunun olması gelişigüzel bir olgu sayılamaz. Bu yargıyı ortaya koymaya olanak tanıyan öteki gerekçeyse, Get dilinde başka birtakım Türkçe öğelerin de bulunmasıdır.

Aule

Trak dilinde “çitle çevrili ev ve hayvan ağılı” anlamına gelen *Aule* adı [49, 39], Türk dillerindeki aynı anlama gelen *ağıl*, *avıl*, *avul*, *avla*, *aul* sözcükleriyle aynı kökenlidir. *Aule* sözcüğü Türk dillerinde ayrıca köy, belde, sokak gibi anlamlar da içerir [126].

Türk dillerinde aynı kökten olan, “bir alanı diğerinden ayıran çit” anlamında *ağıt* (*ağ-it*) ve “çitle çevirmek, çit çekmek” anlamında *ağla* (*ağ-la*) sözcükleri bulunmaktadır. Türkologlar onlara dayanarak *ağıl*, *avıl* sözcüklerinin *ağ-*, *av-* köklerinden türediğini belirlemişlerdir [126, 84].

Yunan dilindeki “iç veya ön bahçe, hanay” anlamına gelen *avlu* sözcüğü Türkçe kökenlidir. Kazak Türkçesinde *avla* diye söylenen bu sözcüğün Yunan-cadan Türk dillerine girdiği doğru değildir [126, 84]. Bu yanlış görüş, Yunanistan’ın ilk yerlilerinin ve Trak dilinin kökenleriyle ilgili Batılı dil bilimcilerin yanlış bilgiyi temel almalarından kaynaklanmaktadır. Yunanistan’ın ilk yerlileri olan Pelasgları ve Trakları özellikle Batılı araştırmacıların Hint-Avrupa kökenli saymaları, eski Yunan dilindeki birçok açık Türkçe ögenin hangi kaynaklarda bulunduğu belirlenmesini engellemektedir. Yunanistan’ın ilk dillerinden alınmış eski Yunan dilindeki büyük ölçekli bir söz ve yapı varlığı gerçekte Türkçe kökenlidir. Bu sözcüklerden biri de “iç veya ön bahçe, hanay” anlamındaki *avlu* sözcüğüdür.

Tapa, Tape

Tapa, tape sözcüklerinin Trak dilinde “kaya, taş” anlamında kullanıldığı sanılmaktadır [44, 42]. *Adile Ayda, tepae* sözcüğünün Pelasg dilinde “tepe” anlamında kullanıldığını göstermiştir [17, 49]. Bu gibi dil olguları, Pelasgların ve Trakların değişik dönemlerde ayrı adlarla tanınan aynı ulus olduklarını gösterir.

Trakya'nın Dakiya kentindeki bir dağ *Tape* adını taşımıştır. Hint-Avrupa dillerinde bu sözcüğün bilimsel olarak bir kökeni belirlenemediği için araştırmacılar onu Ege Denizi Bölgesinin söz varlığına eklemişlerdir [44, 42].

Latince, *Tapa*, *Tape* adının bir başka biçimi olan ve "tepe" anlamına gelen *teba* sözcüğü bulunmaktadır. *Teba* sözcüğü, eski çağlarda İtalya'ya yerleşen, Pelasg veya Etrüsklerin ataları Tirsenlerin dilinden Latinceye geçmiştir.

Araştırılan Trak kökenli *Tapa* veya *Tape* adının Anadolu ve Özbek Türkçelerindeki *tepe*, Kazak Türkçesindeki *töbe* sözcükleri [111, 874] ile aynı kökten olduğuna hiç kuşku yoktur.

Günümüze sınırlı sayıda Trak kökenli sözcüğün ulaşmış olması, Trak dilindeki niteleme sözcüklerinin araştırılmasını kısıtlamaktadır. Ancak eski Trakların ve aynı kökenli Pelasgların söz varlıklarının bir bölümünün eski Yunan diline aktarılmış olması, Ellada'da (Kuzey Yunanistan) Yunanlılardan önce yaşamış bu ulusun kökeniyle ilgili belli bir düşünce belirtmeye olanak vermektedir. Batılı dil bilimcilerin kökenini belirsiz saydıkları ve bilimsel olarak çözümlenmemiş bu söz varlığı araştırılarak onun önemli bir bölümünün Türkçe kökenli olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Trak dilinin söz varlığında ve Türk dillerinin kaynaklarında yapılan araştırma sonucu, Trak dili söz varlığının çok daha eski dönemlerde Türkçe kökenli olduğu gösterilmiştir. Daha eski Trak söz varlığındaki kişi, boy, ulus ve yer adlarının eski Türkçe söz var-

lığında karşılıkları vardır. Ayrıca eski Trak dili söz varlığı, eski Türkçe niteleme sözcüklerinin kökleriyle kolayca açıklanmaktadır. Ancak M.Ö. 1. binyılda tümüyle özümlemeleri sonucu özgün dillerini yitiren Trakların özel adlarından oluşan geniş söz varlığı doğal olarak Hint-Avrupa kökenlidir. Bulgaristan'da görülen özümlenme, daha eski çağlarda Trakya denilen ülkede ortaya çıkan özümlenme sürecinin bir parçasıdır.

Trakları Hint-Avrupa kökenli sayan Batılı dil bilimciler, eski Trak ülkesinde sonraki çağların Hint-Avrupa kökenli özel ad söz varlığını araştırmışlardır. Ancak onlar, çok daha eski dönemlerin Hint-Avrupa kökenli olmayan özel ad söz varlığının eski Türkçe kökenli olduğunu belirtmemişlerdir. Eski Trak ülkesinde ilk kullanılan Pelasg ve Trak dillerinden eski Yunan diline eklenmiş ve Batı dil biliminin geniş araştırma kaynağı olan söz varlığının da Türkçe kökenli olması, bu dillerin kökenine açıklık getiren önemli bir kanıt oluşturmaktadır.

Örneğin, eski Yunanistan'ın *Selenga* ırmağı adıyla [75, 29] Türk ülkelerinde bulunan *Selenga* ırmağı adının aynı kökenli olmamaları neredeyse olanaksızdır. Türk dillerindeki "uğultu, ses" anlamına gelen *seleng*, *selen* su kaynağı niteleme sözcüğü [124, 479] kökünden türeyen *Selenga* adı, eski Yunanistan'ın özel adlarından derlenen çok sayıda Türkçe ögeyle örtüşmektedir. Yunanistan'ın öyküsel hakan ve kişi adlarının önemli bir bölümü eski ve çağdaş Türklerin kişi adlarında da görülmektedir. Bu adların birkaç örneği aşağıda verilmiştir.

Yunancada	Türk dillerinde
<i>Atas</i>	<i>Atas</i> (Kazak Türkçesi)
<i>Egey</i>	<i>Egey</i> (Kazak Türkçesi)
<i>Ergin</i>	<i>Ergin</i> (Anadolu Türkçesi)
<i>Gerey</i>	<i>Gerey</i> (Kumuk Türkçesi)
<i>Danay</i>	<i>Danay</i> (Kazak Türkçesi)
<i>İsmen</i>	<i>İsmeney</i> (Çuvaş Türkçesi)
<i>Yolay</i>	<i>Yulay</i> (Tatar Türkçesi)
<i>Keney</i>	<i>Keney</i> (Kırgız Türkçesi)
<i>Ketey</i>	<i>Ketey</i> (Kazak Türkçesi)
<i>Titiy</i>	<i>Tetiy</i> (Çuvaş Türkçesi)
<i>Yapik</i>	<i>Yapığ</i> (Eski Türkçe)

Bu kişi adlarının kökenleri usa uygun bilimsel bir yöntemle Türk dillerinde belirlenebilmektedir. Örneğin, hem eski Atina kenti hakanlarından birinin adı ve hem Kazak Türkçesinde kişi adı olan *Egey* sözcüğüyle Anadolu, Özbek, Uygur Türk dillerindeki “iye, yiye, knyaz, hakan, koruyucu” anlamlarına gelen *ege* sözcüğü arasında bağ kurulabilmektedir [126, 238].

Görüldüğü gibi, *Ege* sözcüğü kişi adı niteliğini taşımaktadır. Gerçekte bütün eski Yunanca - Türkçe benzerliklerin temelini kişi adı niteleme sözcükleri oluşturmaktadır.

Egey kişi adı, “tigin, tekin, iye” anlamlarına gelen *ege* sözcüğü [126, 238-239] ile eski Türk adlarının yapımında büyük ölçüde kullanılmış olan *-y* (*-ay*, *-ey*) ekinden oluşmuştur. Aynı biçimde oluşmuş *Ba-*

kay, Bekey, Çapay, Esey, Tinay, Yanay, Yolay [22, 88] kişi adları örnek olarak verilebilir. *Egey* kişi adının Kırgız dilindeki “gücüne ve yiğitliğine göre davranan” anlamına gelen *egey* sözcüğünden [133, 942] gelmesi de olanaklıdır ve kişi adı niteliklidir.

Danay, İnak

Eski Yunanistan öykülerinde görülen *Danay* kişi adı [29, 25] Kazak Türk dilindeki *Danay* [112, 151] ve Karaçay Balkar Türk dilindeki *Tanay* [86, 115] kişi adlarına benzemektedir. Bu kişi adı çok eski olup, Ön Asya’da bir Saka Hakanının adı olarak da bilinir [11, 153; 61, 52].

G. *Geybullayev*’e göre, *Tanay* kişi adı Türk dillerindeki “tan yeri, gün doğuşu, gün ağarması” anlamına gelen *tan* sözcüğünden türemiştir ve bir çocuğun tan yeri ağarırken doğmasına bağlanabilir. “Tan yeri ağarırken doğdu” anlamına gelen *Tantuar* kişi adı gibi, *tan* kök sözcüğünden oluşan kişi adları Kazak, Başkırt ve öteki Türk uluslarında da görülür [11, 153].

Türk dillerindeki “tan yeri, gün doğuşu, gün ağarması” anlamına gelen *dan*, *tan* sözcüğü büyük ölçekte yayılmış kişi adı nitelikli bir terimdir. Bu nitelime sözcüğünün çok yayılmış olması, eski Yunan ve Türk dillerindeki *Danay*, *Tanay* kişi adlarının da ondan türediğini göstermektedir.

Ellada toplumunda yüce kimselerin taşıdığı benzer anlamlı kişi adlarından biri de Yunancası *Inachus* olan *İnaks* sanıdır. *İnak* adlı bir kimse eski kaynaklarda Argos kentinin hakanı olarak tanıtılmak-

tadır [42, 565]. *İnak* kişi adının kökeni eski Türk dillerinde görev sanı olarak kullanılan *İnak* sözcüğüdür. *İnak* sanı eski Türklerde Hakana yakın olan kimse, 15. yüzyılın Çağatay Türk dilinde üst düzey bakan veya Hakanın işlevini gören kimse anlamlarını taşımıştır. Çağatay, Kuman, Kıpçak, Türkmen ve öteki Türk dillerinde bu görev sanı *İnağ* ve *İnak* biçimlerinde kullanılmıştır.

Argos Hakanının adı olan *İnak* sözcüğünün söyleyişine en çok benzeyen Özbek boylarının görev adlarından *İnak* sözcüğü, Hakanın altında görev yapan kimseyi belirtmiştir. *İnak* sanı Buhara'da kuşbeki sanından sonra gelen savaş görevini belirtmiştir [121, 1440]. *İnak* sanı Türk dillerindeki "inanmak" eylem sözcüğü kökünden türemiştir ve onu taşıyan görevliye Hakanın özel güven duyduğunu belirtmiştir.

Yapık

Yunanistan'ın ilk yerlilerinin kullandığı bu kişi adının [115, 807] eski Türkçedeki *Yapığ* [117, 236] kişi adıyla ses benzerliği vardır. İlgi çekici olansa, eski kaynakların *Yapık* kişi adını Yunanistan'ın ilk yerlilerinin taşıdığını bildirmeleridir. Eski Yunanlı tarihçi *Plutarch* (*Plutark*), eskiden yaşamış *Yapık* diye anılan bir kimsenin öyküsel Pelasg'ın torunu olduğunu bildirmektedir [78, 199]. Eski Romalı ozan *Publius Vergilius Maro* (*Virgil*) da *Yapıg* adlı bir kimsenin Yasiy'in oğlu olduğunu düşünmüştür. Yasiy ise, Truvalıların öyküsel kişiliklerinden birisi olan Dardan'ın yakınıdır [81, 356].

Köken bilimi yöntemleriyle *Yapık* kişi adının iki ayrı açıklaması yapılabilir. Birinci açıklamaya göre; eski Türk dilinde bulunan “bağlı, örtülü” anlamlarındaki kişi adı nitelikli *yapığ* sözcüğü [117, 236] veya Tatar Türkçesindeki aynı kökenli “bağlı, arık, cılız, güçsüz” anlamlarına gelen *yabık* sözcüğü *Yapık* kişi adının kökenini oluşturmuş olabilir. Tatar Türkçesinde “*yabık* kişi” deyimini güçsüz kimse anlamına gelmektedir [123, 279].

Benzetme ilgisi olmadan, neden-sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerine kullanılmasına dil biliminde “*düz değişmece*” (metonimia) denilmektedir. İkinci açıklamaya göre ise; dildeki *düz değişmece* olgusunda olduğu gibi, Türk dilindeki “çul, keçeden yapılmış enli yağmurluk” anlamlarına gelen *yapık* niteleme sözcüğünden [123, 262] *Yapık* kişi adı türemiş olabilir. Anlam örneklemesi, başka bir deyimle giysiyi veya kumaşını belirten sözcüğün onu kullanan veya üreten kişinin takma adına dönüşmesi, Türk uluslarının kişi adlarında çok yaygın olarak görülmektedir. Örneğin, Gagavuz Türklerinde görülen *Kalpak* ve *Tulum* takma adları, “deri şapka” anlamındaki *kalpak* ve “kürk, koyun derisi” anlamındaki *tulum* sözcükleridir [114, s. 478, 607, 610].

“Kürk, deri” anlamındaki *tulum* sözcüğü ve *-ni* niteleme sözcüğü ekinden oluşmuş Etrüsklerin kişi adlarına özgü *Tulumni* sözcüğü de kuşkusuz aynı tür soyadı veya takma addır.

Ergin

Eski Yunan öykülerinde görülen kişi adlarından olan *Ergin* sözcüğü [29, 212], Türk dillerindeki “yaşı dolmuş, gençlik çağına girmiş, olgunlaşmış” ve “özgür, kendi başına, kendi bildiğini yapan” anlamlarına gelen kişi adı nitelikli *ergin* sözcüğüdür. Örneğin, “Dostum, senin beyin nasıl da yetkilidir !” anlamına gelen “*Ayır ay kadacım ne ergin iken !*” tümcesindeki *ergin* sözcüğü, özgür davranan Beyi nitelendirmektedir [121, 786].

Ergin sözcüğünün “özgür, kendi başına” anlamlarına gelen *erkin* biçiminde olanı, Çağatay ve kimi öteki Türk dillerinde de görülmektedir [121, 781].

Değınilen niteleme sözcüğü günümüzde, Kazak Türklerinde *Erkin* ve *Erkinbay*, Anadolu Türklerinde *Ergin* kişi adları olarak kullanılmaktadır [112, 176].

Erkin, *irkin* sözcüğü eski Türklerde san olarak kullanılmıştır. *A. Donuk*, bu sanın Hakandan sonra ve Beyden önce gelen bir görevi belirttiğini, onun ayrıca *Uluğ İrkin*, *Kül Erkin* gibi bileşik sanların yapımında kullanıldığını göstermiştir [56, 15]. *Ergin*, *erkin* niteleme sözcüklerinin kökeni, eski Türk dilindeki “güç, egemenlik” anlamına gelen *erk* ad sözcüğüdür [117, 179].

Görüldüğü gibi öteki eski Yunan, başka bir deyimle Pelasg kişi adları gibi, *Ergin* adı da eski Türk dilindeki “egemenlik, güç” kavramıyla ilgili niteleme sözcüğü kökünde açıklamasını bulmaktadır.

Titiy

Titiy, Yunan öykülerinde (mitolojisinde) Zeus'un oğludur [29, 208]. *Titiy* kişi adıyla Çuvaş Türklerinin *Tetey* [86, 219] ve Rusların "İgor'un Seferi" öyküsünde kullanılmış Türkçe kökenli *Tetiy* [34, 89] kişi adları arasında bağ kurulabilir.

Yunan yayılmasından sonra Ellada'dan (Kuzey Yunanistan) İtalya'ya göç eden ve Roma Ulusu kökeninde yer alan Pelasglar, *Titiy* adını Roma'nın kişi adlarına eklemiştir [56, 357].

Türkolog N. A. *Baskakov*, "İgor'un Seferi" öyküsündeki *Tetiy* kişi adını Türk dillerindeki "uslu" anlamına gelen *tetiy* niteleme sözcüğüne bağlamaktadır. *Tetiy* sözcüğünün kişi adı nitelikli olması, onun kişi adı olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır.

Gerey, Keney, Elat, Midiy

Yunanistan'ın eski yerlilerinin kullandığı *Gerey* kişi adının [29, 191] Pelasg kökenli olduğu *Apollo-dor*'un yapıtında görülür. O, *Gerey* adlı kimseyi Pelasg'ın Likaon adlı oğlunun oğlu olarak tanıtmaktadır [29, 191]. *Gerey* sözcüğü Kumuk, Tatar ve öteki Türk uluslarında kişi adı olarak kullanılmaktadır [86, s.125, 148]. *Gerey* kişi adının kökenini Türk dillerindeki "değer, degen, saygın, sayın" anlamlarına gelen *geray*, *giray* sözcüğü oluşturmaktadır. Ayrıca, bu sözcüğün Kırım Türk hanlarının sanı olduğu da yazılmıştır [122, 1555].

Romalı tarihçi L. *Lukian*'ın yapıtında geçen Yunanistan'da eski dönemlerde kullanılmış adların tümünün eski Türkçe kökenli olması ilgi çekicidir

[63]. Burada, yukarıda anlatılan *Egey, İnaks, Terey* ile birlikte *Keney, Elat, Midiy* kişi adları da görülmektedir. Kazak Türklerinin kullandığı *Keney* kişi adı, “geniş, enli” anlamına gelen Türkçe kökenli *keney* niteleme sözcüğüdür. Tatar Türk dilindeki *İlat* kişi adıyla, Türk dillerindeki “toplumun alt kesimi, elat” anlamına gelen *ilat, elat* sözcüğüdür.

Eski bir Atina Hakanının adı *Midiy* ve bir Trak Hakanının adı *Medok* ile Kazak Türklerinin *Medeu*, Çuvaş Türklerinin *Metey*, Kafkasya Alban Türklerinin *Mide* ve başka birtakım kişi adları arasında ses benzerliği vardır.

Pelasg ülkesi Attika'nın *Elevsin* kent ve *Yepig* boy adlarının da Türk dillerinde açıklamaları vardır. *Kamasin* ve *Saksin* boy adlarında görüldüğü gibi *-sin, -şin* eki Türk boy adlarında oldukça yaygın olarak kullanılmıştır [30, 96].

Yepig boy adı Pelasgların *Yapık* kişi adıyla aynı kökenlidir.

Plutarch, öyküsel Pelasg'ın *Yapık* adında bir torunu olduğunu anlatmaktadır [78, 199]. Pelasglar ise, Attika ülkesinin ilk yerli toplumunu oluşturmuşlardır.

Virgil'in *Aeneid* adlı yapıtında da *Yapık* adlı bir kimseyle Pelasglar, Truvalılar ve ataları Dardan arasında bağ kurularak onlarla yakınlığı anlatılmaktadır [81, 556].

Bu adların eski Türkçe karşılığı olan *Yapık* adıyla Türk dillerindeki “bağlı, arık, cılız, güçsüz” anlamlarına gelen *yapık, yabık* sözcükleri aynı köken-

lidir. Tatar Türkçesinde “*yabık kişi*” deyimi güçsüz kimse anlamına gelmektedir [123, 279].

Homer

Yunanlı olarak tanıtılan eski ozan *Homer* de Pelasg kökenli İyonyalı idi [108, 43]. *E. Konıratbayev* doğru bir yaklaşımla Kazak Türklerinin kahramanlık öyküsündeki ozan *Ğumar* ile *Homer* arasında bağ kurmaktadır. *Konıratbayev*, ozan *Ğumar*’ın Kazak Türklerinin ulusal kökeninde önemli bir yeri olan Sakların soyundan geldiğini göstermiştir. Ancak onun, M.Ö. 7. yüzyılda Asya’ya gelen Yunanlıların Saka yazınıyla tanışıp *Ğumar* (*Homer*) ozan adını buradan götürmüş olmaları düşüncesi yanlıştır. Çünkü *Konıratbayev*, Yunanistan’da kurulan Pelasg Uygarlığının ilk dönemini bilmiyordu. Eski Yunanlılar, ozan *Homer* kişiliğini ve öteki Türkçe kökenli *Egey*, *Ergin*, *Gerey*, *Danay*, *Ketey*, *Keney*, *İnağ* gibi öyküsel kişilikleri Yunanistan’ın yerlisi olan Pelasglardan almışlardı.

Eski Yunanlıların ulusal kökenini bilen *Herodot*, İyonların Pelasg kökenli olduğunu ve eski Yunan (Grek) dilinden ayrı bir dilde konuştuklarını yazmıştır [108, 15].

Dil bilimci *N. Y. Marr*, Pelasg, Etrüsk gibi ulusların Akdeniz kıyılarında Yunanlılardan ve Romalılardan önce yaşayan Türkler olduğunu düşünmüştür [83, 119].

Truvalılar

Homer'in yazdığı İlyada adlı öyküden ve öteki kaynaklardan iyice anlaşıldığı gibi, Truvalılar M.Ö. 3. binyılda Anadolu'ya yerleşen Trakların soydaşıydı.

Dardan

Truvalıların ulu atası sayılan *Dardan*, gerçekte bir Trak Boyunun adıydı. *Dardan*, aynı soydan olan Truvalılar ve Trakların yaygın olarak kullandıkları bir addır. Trakya'da boy ve ulus adı olarak kullanılan *Dardan* sözcüğünü Truvalıların ulu ata, ülke ve ulus adı olarak kullandıkları bilinmektedir.

Eski tarihçi *Apollodor*, Truva kentini öyküsel *Dardan*'ın kurduğunu bildirerek Atlant'ın kızı Elektra ile Zeus'tan Yasion ve *Dardan*'ın doğduklarını yazmıştır. *Dardan*, Tevkrin diye anılan bir hakanın ülkesine gelerek hakanın kızı Batiya ile evlenir. Hakan onları ülkenin *Dardan* adlı kentine gönderir. Tevkrin'in ölümünden sonra ülke *Dardanya* diye anılır. *Dardan*'ın İl ve Eriktoni adlarında iki oğlu olur. Eriktoni'nin Truva adlı oğlu egemenliği ele geçirdikten sonra bütün ülke Truva diye anılır [29, 57]. Bu öykü, Truvalıların M.Ö. 3000 - 2500 yıllarında Anadolu'ya gelen Trakların soydaşı olduğunu belirten *K. Blegen*'in düşüncesiyle örtüşmektedir [104, 57].

Dardanlar Truvalıların soydaşıdır ve onların gerçek bir boyunu oluşturmuşlardır. Ayrıca onlar Truva'yı koruyan ordu birliklerinde yer almışlardır. Yunan - Truva savaşında Achilles (Aşil) ile savaşan

Eney (Eneas), kendisinin ve Priam soyunun ortak atalarının *Dardan* olduğunu söylemiştir [58, 164].

Dardanlar Truva ülkesinin Dardanya adlı kentinde otururlardı [43, 114]. *Dardan* sözcüğü, Kazakistan'ın eski özel adlarında dağ adı [25, 35] ve Kırgız Türklerinde kişi adı [22, 102] olarak bulunmaktadır. Kırgızların *Dardan* kişi adı, Kırgız Türk dilindeki "Büyük ölçüde iri gövdeli ve sağlam adam" anlamına gelen *dardan* niteleme sözcüğüdür [133, 186].

Bir kez daha belirtilmelidir ki, Kırgız ve Kazak Türk dillerindeki "kendini büyük sanan, çalımlı" anlamına gelen *dardan* sözcüğü [26, 261-262] kişi adı nitelikli olup, yeryüzünün eski savaşçı toplumunun gerçek yaşamını tümüyle yansıtmaktadır. Truvalıların öteki kişi adları kökenlerinin bilimsel çözümlemesi de bunu açıkça göstermektedir.

Günümüzde Bulgarların kullandığı *Dardan* kişi adı da aynı kökenlidir. Dil bilimi kaynaklarında "güçlü kişi" gibi yorumlanan bu ad [86, 454], Bulgarların ulusal kökeninde önemli bir yeri olan Bulgar Türklerinin dilinden gelmektedir.

Priam

Priam adı, Truvalıları eski Türklere bağlayan önemli bir kişi adıdır. Truva'nın son hakanının adı da *Priam* idi ve onun hakan olduğu dönemde Truva yıkıma uğramıştır. Eski İskandinav kaynaklarında da bu ülkeye gelen Truvalılar "*Priam*'ın ulusu" diye anılmıştır [66, 97]. Bu bilgi, Truvalıların kuzeye göçtükleri tarihe, Truva'nın *Priam*'ın hakan olduğu sıra-

da yıkılması ve Truvalıların kendi yurtlarından ayrılması olgularına açıklık getirmektedir.

Priam kişi adı "*Priyam*'ın Öyküsü" adlı eski Kazak Türk kahramanlık öyküsünde görülmektedir. Bu öyküde *Priyam*, Türk ülkesinin kahramanı Efrasyap bahadırı olarak anlatılmaktadır [24, 123].

Truvalıların özel adlarının araştırılması, Truva'nın Türklerin eski bir yurdu olduğuna tümüyle açıklık getirmektedir.

Truva ve Türk özel ad varlıklarında bulunan çok sayıda boy, kişi, öyküsel kişi ve yer adları arasındaki benzerliklere aşağıda açıklık getirilmektedir. Ayrıca bu adların Türkçe biçimleri, eski Türk dilinde ve eski özel ad varlığını koruyan günümüz Kazak, Kırgız, Tatar, Başkırt, Çuvaş ve Sibirya Türk dillerinde ortaya çıkarılmaktadır.

Eney

Eski kaynaklarda, Yunanlılarla Truvalılar arasındaki savaşın kahramanı olarak tanıtılan, Truva'nın çöküşünden sonraysa İtalya'ya gelen Truvalıların önderi olarak anlatılan ünlü bir kimsedir *Eney*.

Eney kişi adı, Yunan dilindeki "sonsuz, ölümsüz, bengi" anlamlarına gelen *aenea* ve Latin dilindeki "sağlam, değişmez" anlamlarına gelen *aeneus* sözcükleriyle karşılaştırılmıştır [86, 542]. Kişi adı olarak *Eney* sözcüğü eski Türk kişi adlarını koruyan Çuvaş Türk dilinde görülmektedir. Çuvaş dilinde *Eney* sözcüğü kişi adı olarak kullanılmaktadır [86, 220]. Ancak Yunanlılar ve Romalılarda böyle bir kişi adı yoktur.

17. yüzyılda Tatar Türklerinin kullandığı kişi adı *Enay* [23, 166] ve 8. - 9. yüzyıllarda Bulgarların kullandığı boy adı *Eney* [85, 43] sözcükleri aynı köktendir.

Alber

Truvalı bir savaşçının taşıdığı *Alber* adı [6, 90], eski Türk kişi adı *Alper* veya *Alp Er*'in değişik bir söyleyişidir. Türkolog N. A. Baskakov, *Alper* kişi adının “yiğit, kahraman” anlamındaki *alp* ve “savaşçı” anlamındaki *er* sözcüklerinden oluştuğunu yazmaktadır [34, 136-137]. Türklerin öyküsel hakanı *Alp Er Tunga* da aynı adı taşımıştır [117, 37].

Alp sözcüğü, Alp Tarkan, Alp Tekin, Alp Turmuş gibi eski Türk dilindeki birkaç bileşik kişi adında da görülmektedir [117, 37].

Eski Kuman Türk dilinde bu kişi adı *Alper* ve *Alpar* biçimlerinde kullanılmıştır [34, 136]. *Alpar* kişi adını günümüzde Kazak Türkleri kullanmaktadır [112, 52].

Eski çağlarda German yurtlarına yerleşen Truvalılar *Alper* kişi adını German ulusunun kahramanlık öyküsüne aktarmıştır. *Nibelungen* kahramanlık öyküsündeki *Alblar* (*Alplar*) ve onların kralı *Alberik*'in Truvalı oldukları bildirilmektedir [97, 131-133].

Böylece, Truvalıların dilinde “yiğit, kahraman” anlamında *alb* sözcüğünün var olduğu ve *Alber* kişi adının kökünde bu sözcüğün bulunduğu açıkça görünmektedir.

Askan

Homer'in İlyada koşuksal kahramanlık öyküsündeki bir Truvalı, *Askan* adını taşımaktadır [6, 205]. Bu kişi adının gerçek karşılığı eski ve çağdaş Türk kişi adlarında görülmektedir. Öyle ki, bu kişi adı eski Hun [109, 75] ve çağdaş Altay [86, 50] Türklerinin dillerinde kullanılmıştır.

Askan kişi adı kökeninin Türk dillerinde açık bilimsel yorumu vardır. Çuvaş Türkçesindeki *askan* sözcüğü “sevinçli, yaramaz, coşkun, azgın, güçlü” anlamlarına gelmektedir [130, 44]. *Askan* sözcüğü, Anadolu, Tatar, Başkırt Türk dillerindeki “yaramaz, öfkeli, kızgın, ters, söz dinlemez” anlamlarına gelen *azgın*, *azgın* sözcüklerinin değişik söyleyişidir [111, 85].

Bu kişi adlarının anlamları eski Türklerin ve ayrıca Truva'nın savaşçılık, yiğitlik gibi uğraşçı niteliklerini yansıtmıştır. Örneğin, “*alp er*” anlamında *Alber* ve *Alper*, “coşkulu” anlamında *Askan*, “kendini büyük gören” anlamında *Dardan* kişi adları gibi.

Paris, Koon

Truva Hakanı Priam'ın oğullarından birinin adı olan *Paris* sözcüğü ile Hakas Türklerinin kullandığı *Paris* kişi adı [69, 64] arasında bağ kurulabilir. *Paris* kişi adı, öteki Türk dillerinde *Baris*, *Barıs*, *Barış*, *Bars* biçimlerinde bulunan kişi adının Hakas Türkçesindeki söyleyişidir. $B \rightarrow p$ ses değişimi olgusunun sık görüldüğü Hakas Türk dilinde, genellikle yumuşak **b** ünsüzüyle söylenen kişi adı görülmemektedir [86].

Paris adının kökenine gelince, bu sözcük Türk dillerinde yiğitliği ve güçlülüğü simgeleyen, “kaplan” anlamına gelen *bars* sözcüğünden türemiştir. *Bars* adı, *Bars Beg*, *Barskan*, *Bars Buğa*, *Barsğan* [117, 84-85] örneklerinde görüldüğü gibi eski Türk dilinde kişi adı olarak sıkça kullanılmıştır. Kazak Türk dilindeki *Barısbek* [93, 114], Karaçay Balkar Türk dilindeki *Barisbi* [86, 116] kişi adları da aynı kökenlidir.

Araştırılan kişi adının Hakas Türk dilindeki söyleyişi olan *Paris* sözcüğü, *bars* sözcüğünün *p* sert ünsüzüyle söylenen biçimleriyle uyumludur. Örnek olarak, Karakalpak Türk dilindeki *pars*, Altay Türk dilindeki *parıs* sözcükleri verilebilir [127, 68].

Koon adı, Truvalıların hayvan adı kökenli başka bir kişi adıdır [6, 160]. *Koon* kişi adıyla Kırgız Türkçesindeki “tavşan” anlamına gelen *Koyon* kişi adı arasında bağ kurulabilir.

Atas

Truva Hakanı Priam’ın öteki oğlunun adı olan *Atas* sözcüğü [29, 190], ayrıca Kazak Türklerinin kullandığı kişi adlarından [112, 63]. *Atas* kişi adı, Türk dillerindeki “ata” anlamında *ata* sözcüğü ve benzerlik belirten *-s* çekim ekinden oluşur. Çağdaş Başkırt Türk dilindeki *ata* sözcüğünden türeyen *Atas* adı da “atasına benzer”, “atası gibi” anlamına gelmektedir [113, 58].

E. Sevortyan ve *M. Ryasyane*’ye göre, Çuvaş Türk dilinde de kullanılan *-aş*, *-eş* eki, küçültme ve benzerlik belirten genel Türkçedeki *-ç* ekinin değişik söyleyişidir. Eski Türk dilindeki “babacığım” anlamı-

na gelen *ataçım*, “anacığım” anlamına gelen *öğüçüm*, Nogay Türk dilindeki “küçük bey” anlamına gelen *begeç* sözcükleri bu değişik söyleyişin örnekleridir [62, 150].

Kazak Türk dilinde “ana” anlamına gelen *ana* sözcüğü ve benzerlik belirten *-s* çekim ekinden oluşan aynı biçimli “anasına benzer” anlamında *anas* sözcüğü de vardır [112, 56].

Atas adının anlamı olan “atasına benzer” deyimine göre, Truvalılarda ve Kazak Türklerinde görülen *Atas* kişi adının kökünü oluşturan önad tümüyle kişi adı niteliklidir. Ayrıca, Türk uluslarının kişi adlarında aynı anlamı taşıyan *-tay* eki de kullanılmaktadır. Örneğin, Tatar ve Başkırt Türk dillerinde görülen “ere tay, ere benzer” anlamına gelen *Ertay* (*Er-tay*) kişi adındaki *-tay* eki de benzerlik belirtmektedir [112,180].

İl

Eski kaynaklara göre, Dardan’ın oğlu ile Truva ülkesinin kurucusu sayılan öyküsel Truva’nın oğlu *İl* adını taşımışlardır. Erkek kişi adı *İl*, Karakalpak [38, 230], Tatar ve Başkırt [101, 59] Türklerinin eski kişi adlarında görülmektedir. Ayrıca bu ad günümüz Tatar ve Başkırt Türk dillerindeki *İlmet*, *İlmekey*, *İlmorsa* [101, 59] gibi bileşik kişi adlarında görülmektedir.

İl kişi adının kökenini, Türk dillerindeki “boy, ulus, il, yurt, ülke, yönetim, egemenlik” gibi çok anlamı olan *il*, *el*, *yel* niteleme sözcüğü [126, 339-341] oluşturmaktadır. Bu durum, eski ulusların kişi adlarındaki *yiğitlik* ve *egemenlik* gibi özellikleri belirten

terimlerin kapsama alanının geniş olduğunu ortaya koymaktadır.

Aynı *il, el* sözcüğü; *İlbilge, Elbilge Katun, İlbuğa, El Buğa, El Koca, El Togan Tutuksuz, İltemür, El Temür* gibi birtakım eski Türk bileşik kişi adlarında da kullanılmıştır [117, s. 169, 207].

Dolon

Truvalıların *Dolon* kişi adının [6, 149], Kırgız Türk dilindeki *Dolon* [101, 102] ve Kazak Türk dilindeki *Dolan* [22, 160] kişi adlarıyla ses benzerliği vardır. Kırgızların soy ağacında *Dolon* adında bir kimse onların atası olarak anlatılmaktadır. Ayrıca, Kırgızların 16. yüzyıl kaynaklarında *Dolon-biy* adlı ulu Kırgız Atasından söz edilmektedir [91].

Aytilla

Eski tarihçi *Apollodor'a* göre, Truva Hakanı Priam'ın kız kardeşi *Aytilla* adını taşımıştır [29, 181]. Kırgız Türkleryse aynı sözcüğü erkek adı olarak kullanılmaktadır [22, 99]. Kuşkusuz her iki ad da aynı kökenlidir, çünkü Truva ve Kırgız uluslarının kişi adları kümesinde çok sayıda kadın ve erkek adı vardır.

Truvalıların ve Kırgız Türklerinin dilindeki *Aytilla* kişi adının kökenine gelince, onunla simgesel olarak Türk uluslarının kişi adlarında sık görülen *Yer'in* uydusunun adı *Ay* sözcüğü arasında bağ kurulabilir. Örneğin, Kırgız Türk dilindeki *Aytuugan, Aykul* [22, 99], Kazak Türk dilindeki *Aytuar, Aytileu, Ayşuak* [112, 44], Tatar Türk dilindeki *Aybika (Aybike), Ayzila (Ayzıla), Aysilu (Aysilu), Aytilek* [86, 168] kişi

adlarındaki *Ay* önağıyla *Yer*'in uydusunun adı *Ay* sözcüğü aynı kökenlidir.

Aytila kişi adının kökeni tümüyle açıklanamasa da onun hem Kırgız Türklerinin hem de Truvalıların dillerinde bulunması, her iki kişi adının da Türkçe kökenli olduğunu kanıtlamak için yeterlidir.

Ayrıca Truvalıların ve eski Türklerin *Petey - Betey, Yekenk - Yegnek* gibi aynı sesli başka kişi adları da vardır. *Yegnek* adı, eski Türk dilinde “iyi” anlamına gelen *yeg* niteleme sözcüğü ve *-nek* yapım ekinden oluşmaktadır [14].

Kapaney, Gigey, Aksi

Truvalıların taşıdığı *Kapaney* kişi adının kökenini [6, 420], eski Türk dilindeki *Kapan* kişi adı oluşturmaktadır. Sondaki *-ey* ögesiye, Türk kişi adlarında yaygın olarak kullanılan *-ey, -ay* yapım ekidir.

Türkolog *N. A. Baskakov*, *Kapan* kişi adının “kahraman, savaşçı” anlamlarına geldiğini göstermiştir [31, 54].

Türkçe kökenli göl, çay, ırmak türü su kaynağı adlarının yapımında kullanılan kaynağın niteliğiyle ilgili *göy, aksu* terimleri aşağıda Truva'nın özel adlarında da belirlenmiştir.

Homer'in İlyada koşuksal öyküsünde, Truva'ya yardıma gelen savaşçıların bir kesimi *Gigey* Gölünün oğulları gibi tanıtılmaktadır [6, 44]. Türklerin *Göyçe* (*Gökçe*), *Göygöl* (*Gökgöl*) gibi su kaynağı adlarının kökünde renk belirten *göy* sözcüğü olduğu bilinmektedir. Truva'nın *Gigey* göl adının kökenini oluşturan,

“göy” anlamına gelen *gig* sözcüğü Türk dillerindeki *gök*, *giek* biçimlerine yakındır [128, 66].

Homer’in *İlyada* adlı koşuksal öyküsünde, Truva’ya yardıma gelen Peonların “Geniş ve derin *Aksi* Irmağının temiz sularının aktığı yerden” geldikleri yazılıdır [6, 44]. Peonlar, Truvalılarla aynı soydan olan bir Trak Boyuydu. *İlyada*’da ayrıca Traklar ile Truvalıların soydaş ve birlik oldukları da yazmaktadır.

Aksi ırmak adının, Türk uluslarına özgü *Aksu* (*Ak su*) ırmak adı olduğunu kanıtlamaya gerek yoktur.

Tarna

Truva’nın bir ili *Tarna* diye anılırdı [6, 70]. Böyle bir sözcük Türk uluslarının eski adlarında yaygınca görülmektedir.

10. yüzyıl öncesinin Bizans, Arap ve Yahudi tarihçilerinin yapıtlarında *Tarna* adlı Hazar Boyundan söz edilmektedir [31, 23]. *Tarna* Boyu ayrıca, *Tir-s*, *Bulgar*, *Oğuz*, *Bizal* gibi boylarla birlikte Hazar Türk Hakanı Yusuf’un 10. yüzyılda yazdığı iletisinde de göze çarpmaktadır [55, 74].

Tarna yer adı ise, çeşitli söyleniş biçimleriyle Hazar Türklerinin eskiden yerleştiği Azerbaycan’a ve bütün Kafkasya’ya yayılmıştır. Örneğin bu ad, Nahçıvan’da Hazaryurt Dağının bulunduğu bölgedeki *Tarnovan* ve Batı Azerbaycan’daki *Ternevit* yer adlarında görülmektedir [40, s. 139, 242].

Batiya, Gargar, Themiskir

Eski kaynaklarda *Batiya*, Truva'nın ilk hakanı Tevkrin'in kızı ve Dardan'ın eşi olarak anlatılmaktadır [29, 65]. Eskiden kullanılan *Batiya* kişi adını [112, 441] günümüzde Kazak Türkleri de kişi adı olarak kullanmaktadır.

Eskiden İda denilen Kaz Dağlarının bir tepesi *Gargar* diye anılırdı [75, 144]. *Homer*'in İlyada koşuksal öyküsünün aşağıya aktarılan dizelerinde, Zeus'un yurdu sayılan Truva ülkesindeki *Gargara* adında bir ilden söz edilmektedir.

Geldi İda tepesine, hayvanı bol Gargara'ya
Burası onun meşeliğiydi, koku saçan sunağı [6, 114].

Ayrıca, eskiden Truva kenti yakınlarında *Gargar* adında bir kentin olduğuyla ilgili bilgi de vardır [75, 144].

Bilindiği gibi, *Gargar* adı ve onun *Karkar* söyleyiş biçimi Türk uluslarının özel adlarında çok sık görülmektedir. Bu sözcük, dağ ve ırmak adı olarak Azerbaycan ve Kazakistan'da, eski Kimak Türklerinin *Karkarhan* ili gibi il adı olarak Orta Asya'da görülür. Bu sözcük ayrıca, boy adı olarak Türkmenistan'daki Ersarı ve Kafkasya'daki Alban Türklerinin *Gargar* boylarında, kişi adı olarak Kırgız Türklerinin Manas kahramanlık öyküsündeki *Karkar* adlı öyküsel kişilikte görülmektedir [40, 79-81].

10. - 16. yüzyıllar arası dönemde yaşayan tarihçiler *Gargar* Boyunun Kırgız Kaşa Türkleriyle aynı kökenli olduğunu ve Kırgız töresiyle yaşadığını,

Manas ilinin *Karkar* adında bir hanı olduğunu ve *Gargarların* Türk kökenli olduklarını gösteren öteki bilgileri de vermektedirler.

Eski Yunanlı tarihçi *Strabon*'un Anadolu'nun doğusuna yerleştirdiği *Gargar* Boyunun da aynı ulustan, başka bir deyimle Avrupa Türklerinden olduğu hiç bir kuşku doğurmamaktadır. *Strabon*, *Gargarlar* ile Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesindeki Samsun ilinde bulunan, eskiden *Themiskir* (*Temiskira*) ve bugün *Terme* denilen ova arasında bağ kurmaktadır. Onun yazdığına göre, *Gargarlar* Meotida Gölü (Azak Denizi) kıyılarına *Themiskir* Ovasından gelmişler ve orada Traklarla birlik olarak Amazonlara karşı savaşmışlardır [28, 22].

Bu çalışma için önemli olan, kısaca *Virgil* diye anılan eski Romalı ozan *Publius Vergilius Maro*'nun *Themiskir* yer adını bize iletmesidir. *Virgil*, *Themiskir* Ovasının Amazonların yurdu olduğunu yazmıştır [61, 20].

Günümüzde olduğu gibi, Pontus döneminde de *Themiskir* (*Terme*) Ovası verimliydi. Bu ovadan geçip Karadeniz'e dökülen *Terme Çayı*, eskiden *Termodont* diye anılırdı ve onun kıyısında *Themiskir* (*Temiskira*) adında bir de kent vardı [79, 521].

Eski kaynaklarda "verimli toprak", İtalyanca da "yağlı toprak" anlamlarına gelen *terramar* sözcüğüyle kıyaslanınca, *Themiskir* yer adının eski Türkçe olduğu açıkça görülmektedir. "Besili, yağlı" anlamlarına gelen eski Türkçede ve Uygur Türkçesinde *semiz*, "ova, çöl, tarla" anlamlarına gelen eski Türkçede *kıra* ve güncel Türkçede *kır* sözcükleri vardır [117]. *Semiz*

ve *kıra* sözcükleri birlikte “verimli ova, tarla” anlamına gelen *Temiskira* yer adını oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi, eski tarihçilerin Anadolu’da gösterdiği, ancak bugünün Batılı dil bilimcilerince kökeni belirlenemeyen ovanın adı *Themiskir*, Türk dillerinde “yağlı toprak”, başka bir deyimle “verimli toprak” anlamını taşımaktadır. Bu çözümleme, eskiden orada yaşayan boyların Türk kökenli olduğunu göstermektedir. Bu boylardan biri de eskiden *Themiskir* (*Temiskira*), günümüzde Terme diye anılan ovada yaşamış *Gargar* toplumdur.

Killa

Truva ülkesinin *Killa* kenti adının kökeninde “ev, tapınak” anlamına gelen bir niteleme sözcüğünün olduğu sanılmaktadır. Bu sözcükle aynı kentte bulunan Apollon tapınağı arasında ilişki kurulmaktadır. Batılı dil bilimciler, Likya dilindeki “tapınak” anlamına gelen *kla*, Hitit (Eti) çivi yazılı belgelerindeki “ev” anlamına gelen *hila* sözcüklerinin *Killa* adıyla aynı kökenli olduğunu düşünmektedirler [43, 23-25].

Sözde Hint-Avrupa kökenli sayılan Hititçe (Eti), Likçe, Karca, Luvice gibi eski dillerde “ev”, “tapınak” anlamındaki *hila*, *kla* önadlarının kullanılması, *Killa* adının Hint-Avrupa kökenli olduğunun kanıtı değildir. Bu eski dillerin yapısının sözde Hint-Avrupa kökenli, sözcüklerince birtakım dillerin sözcüklerinin karışımından oluştuğu öne sürülmektedir [75, 18]. Hint-Avrupalı oldukları ileri sürülen Hititler Anadolu’da Hatti ülkesini ele geçirirken, yalnızca onların Hatti ulus adını Hitit olarak değil, ayrıca

Hatti dilindeki sözcükleri de almışlardır ! Özellikle, yukarıda sözü edilen “ev”, “tapınak” anlamlarına gelen sözcükler, Hitit ve öteki sözde Hint-Avrupa dillerine Hatti (Eti) dilinden alınmıştır.

Truva dili kökenli “ev” anlamına gelen *Killa* adı, günümüz Çuvaş Türkçesindeki aynı anlamlı *kil* sözcüğüyle aynı kökenlidir. Bu kapsamda *kil* sözcüğü, Hazar Türklerinin “ak ev” anlamına gelen *Sarkel* kent adında da kullanılmıştır [77, 237]. Hazar Hakanı Yusuf iletisine bu kentin adını *Şrkil* diye yazmıştır [31, 52].

Truva ülkesindeki bir kentin de adı olan *Killa* sözcüğüne dayanarak, Truvalıların dilinde de “ev” anlamına gelen *kil* adının varlığı düşüncesi, gerçekçi bir yaklaşımdır.

“Ev” anlamındaki *kil* sözcüğünün Türk dillerinde bulunması, Kimer-Bulgar Türkçesi kökenli Çuvaş Türkçesiyle Pelasg ve Truva dilleri gibi batı Türk dillerini birbirine yaklaştıran çok sayıdaki dil olgularından biridir. Bu yakınlığın izleri Etrüsk yazıtları incelenince daha açık olarak ortaya çıkmaktadır. Truva ve Türk ulusal yakınlığının belirtileri ayrıca öykülerde de görülmektedir.

Bayana

Yunan kaynaklı olmayan Tanrıça Afrodit’e Truva’da *Bayana* denirdi. Türkolog A. V. *Superanskaya*, *Bayana* sanını Yunan dilindeki *baiane* sözcüğüyle ilişkilendirmektedir. Araştırmacı, günümüzün Yunan dilindeki “bakıcı, hemşire” anlamlarına gelen *baia* adını dayanak yapmaktadır. Ancak o, bu sözcüğün de

Türk dillerinden Yunan diline aktarılmış çok sayıdaki sözcükten biri olduğunu [87, 178] bilmemektedir.

Truvalıların *Bayana* diye andığı Tanrıça, Türk uluslarının öykülerindeki (mitolojisindeki) kadın Tanrı *Bayana* benzeridir. *Bayana* adı, Türk dillerindeki “koruyucu, büyük, kutsal” anlamına gelen *bay* ve “ana, kadın” anlamına gelen *ana* sözcüklerinden oluşmuştur. Eski Türkler, *Bayana*’ya “Boy’un kadın koruyucusu, ulu anası” olarak tapınmışlardır [59, 82-85].

Truvalıların Türk uluslarındaki gibi tapındıkları *Bayana*, Afrodit adıyla Yunan öykülerine (mitolojisine) girmiştir. Yunanlılar Afrodit’i, “evlilik, doğum ve çocuk bakıcısı” işlevlerini gören Tanrıça olarak benimsemiştir [67, 132]. Benzer işlevler, Altay Türklerinin öykülerinde bulunan *Bayana* ve Teleut Türklerinin tapındığı *May-enezi* tanrıçalarında da görülmektedir [59, 86].

Dil olgularına dayanarak, Truva dilindeki *Bayana* tanrıça adıyla Yunan öykülerindeki *Baiane* tanrı adının eski Türkçe kökenli olduğunu ve Yunanlıların bu tanrıyı ülkenin yerli ulusu Pelasglardan aldıklarını düşünmek, gerçekçi bir yaklaşımdır.

Truvalıları eski Yunanlılardan ve bütün Hint-Avrupalı diye anılan toplumlardan ayıran, onların soylarıyla ilgili önemli bir bilgi de *Homer*’in İlyada koşuksal öyküsünde verilmektedir. *Homer*’in yazdığına göre, Yunanlılarla Truvalıların soy özellikleri değişikti [94, 64]. Bu bilgi de Truvalılar ile Yunanlıların ayrı soylardan geldiklerini desteklemektedir.

Yunanlılara özgü olmayan kurgan biçimli gömütlerini ve dillerindeki çok sayıda eski Türk adlarını göz önüne alınca, Truvalıların kökeniyle ilgili eski Avrupa kaynaklarında belirtilen düşüncelerin gerçeğe uygun olduklarına kuşku kalmamaktadır. Çünkü bu kaynaklarda Truvalılar ve onlarla aynı ulusal birliğe katılmış olan Traklar doğrudan Türklere bağlanmaktadır.

Eski İskandinavların Türk Hakanları

Eski İskandinav coğrafya yapıtlarının Truvalıların Kuzey Avrupa'da yerleşmesi konusunda ilettikleri, onların M.Ö. 13. yüzyılda yıkıma uğramaları sonucu yaşadıkları büyük ölçekli tarihi göçün bir bölümü olarak düşünülebilir. Truvalıların bir bölümü o dönemde İtalya'ya göçerek Etrüsk uygarlığını kurmuş ve böylece Roma İmparatorluğunu yöneten boyun özünü oluşturmuştur. Truvalıların başka bir bölümüyse, *Turşa* adıyla eski Mısır kaynaklarında bu ülkeye saldıran "deniz ulusları" arasında görülmektedir [71, 30].

Truva düştükten sonra yapılan bu göçlerin ışığında, Truvalıların bir bölümünün kuzey ülkelerine gelmesiyle ilgili eski İskandinav kaynaklarının ilettikleri bilgiler oldukça gerçekçi ve önemli bir tarihsel etki yaratmaktadır. Bu bilgilerin tarihsel önemi, kaynaklarda Truva'dan gelenlerden "*Priam'ın çocukları*" diye söz edilmesinden gelmektedir. Çünkü ülkenin son hakanı Priam'ın egemenliği sırasında Truva yıkıma uğramıştı. Ancak karanlık olan konu, yenik Truvalıların hangi yüzyılda kuzey ülkelerine gelip yerleştikleriydi. M.Ö. 13. yüzyılda yıkıma uğrayan Truvalılar kuzeye doğru yavaşça ilerleyebilirlerdi. Çünkü Avrasya'nın tüm uluslarının göçleri hep aynı biçimde olmuştu. Truvalıların daha erken çağlarda Avrupa'da yerleştiği, Keltlerin ve Germanların ulusal kökeninde yer aldığı ve M.Ö. birinci binyılın sonlarında Britanya'ya ve İskandinavya'ya ulaştıkları da düşünülebilir.

13. yüzyılda yaşamış İskandinav tarihçi *Snorri Sturluson*, Truvalıların Avrupa'nın kuzeyine Yeni Çağın birinci yüzyılında ulaştıklarını yazmıştır. *Sturluson*'a göre, Truvalıların Kuzey Avrupa'ya gelmesinin nedeni o dönemde genişlemekte olan Roma İmparatorluğunun yayılmasıydı [103, 194].

Bu durumda, Roma'nın yayılması sonucu Truvalıların Kuzey Avrupa'da artık çoktan yerleşmiş oldukları ortaya çıkmaktadır. Bunu doğrulayan başka bilgiler de vardır. *V. Sherbakov* Yeni Çağın başlarında Alp Dağlarının derelerinde Etrüsk dilinde konuşulduğunu bildirmektedir [103, 194]. Etrüskler, Truvalılar idi, İtalya topraklarında Etrüsk Ulusunun temelini atanlar da yıkıma uğramış Truva'dan gelenlerdi.

İsveçliler ve Danimarkalılar şimdiye dek Almanları *Tysk*, Almanya'yı ise *Tyskland* diye anmışlardır [120, s. 619, 705]. *Tysk* sözcüğü, Latin dilindeki "Etrüsk" anlamına gelen *Tursk* ulus adının geniş ölçüde yayılmış biçimi olan *Tusk* sözcüğünden türemiştir. İtalya'da eskiden Etrüsklerin yerleştiği Etrürye Bölgesine günümüzde *Toskana* denilmektedir. *Toskana* yer adı, "Almanya" anlamına gelen *Tyskland* sözcüğüyle aynı kökenlidir.

Truvalıların izleri uzak Kuzey Avrupa'nın özel adlarında da görülmektedir. Fin dilinde "Norveç" ve "uzak kuzey ülkeleri" anlamlarında kullanılan *Turya* yer adı, *Truva* sözcüğünden türemiştir. Yukarıda "Avrupa Türklerinin Öyküsel Atası Tiras" bölümünde belirtildiği gibi, Avesta'da adı geçen "Turan" anlamına gelen *Turyana* yer adı da aynı kökenlidir.

Yer adlarındaki bu benzerlikler, eski İsveç ve Norveç hakanlarının Türk olmaları, İskandinavya Hakan soyunun Truva kökenli olması [45, s. 73, 180] ile ilgili eski German kahramanlık öykülerinin ilettikleri bilgiler tümüyle birbiriyle örtüşmektedir.

Eski bir İskandinav tarih belgesinde aşağıya aktarılanlar yazılıdır.

“Bütün güvenilir öykülerden önce, Kuzey Avrupa’ya Asya’dan gelen Türklerin yerleştiği (*Tyrkir ok Asia menn*) söylenir. Bizim kuzey dili dediğimiz dilin de onlarla birlikte Kuzey Avrupa’ya getirilerek eskiden Saksland (Saxland) denilen Kuzey Almanya’ya, Danimarka’ya, İsveç’e, Norveç’e ve İngiltere’nin bir bölümüne yayıldığı güvenle söylenebilir. Bu ulusun önderi *Tor* oğlu *Odin* idi” [66, 95].

“*Skioldinglerin (Skjoldinglerin) Kahramanlık Öyküsü*”, *Snorri Sturluson*’un “Küçük Edda” adlı yapıtı ve başka kaynaklar son Truva Hakanı Priam’ın ulusunun *Odin*’in önderliğinde Avrupa’nın kuzeyine geldiğini ve İskandinav ülkelerine yerleştiğini göstermektedir [66, 97]. Bu kaynaklarda Truvalılar ile Türklerin aynı ulus olarak bilindiği açıkça görülmektedir; örneğin, her iki ulusun önderinin *Tor*’un oğlu *Odin* olduğu ve her iki ulusun da Asya’dan geldiği anlatılmaktadır. Buradaki “Asya” adı, eski Truva ülkesinin bulunduğu, İzmir yöresinden Çanakkale Boğazına dek uzanan Anadolu’nun kuzeybatı bölgesini belirtmektedir.

Truvalıların Kuzey Avrupa ülkelerine yaptıkları göçleri, Avrupa’nın batı kıyısı boyunca güneyden

kuzeye, Britanya'ya değin uzanan kurgan biçimli gömütlerin kalıntıları da kesin olarak göstermektedir.

Mel Copeland'ın gösterdiği gibi, kurganların kalıntıları Truva ülkesinden Etrüsklerin yaşadığı İtalya'nın Toskana Bölgesine, sonra Avrupa'nın batı kıyısı boyunca Portekiz ve İspanya'dan Britanya'ya, buradan da Almanya ve Hollanda'ya dek uzanır. Kaynaklara göre, Truvalıların izlerinin bulunduğu her yerde kurgan kalıntıları da görülmektedir [110].

Eski İngiliz tarihçi *Geoffrey of Monmouth*'un 1136 yılında Latince yazdığı "Britanya Krallarının Tarihi" adlı yapıt, Britanya'ya Truvalıların yerleşmesi konusunu tarihsel olarak daha iyi aydınlatmaktadır. Truvalıların, Truva Savaşından sonra İtalya'ya ve Britanya'ya göç ettikleri bu yapıtta açıkça belirtilmektedir. Yapıtta anlatılanlara göre, Truvalı kahraman Eney'in (Eneas) soyundan olan *Brut* M.Ö. 12. yüzyılda boyuyla birlikte Britanya'ya geldikten sonra, ulusu ve ülkesi onun adıyla Britonlar ve Britanya diye anılmıştır [107, 9]. Ayrıca, Brut'un *Kamber* adlı oğlunun Galler ülkesinde yaşayan Britonlara önderlik ettiği ve ölümünden sonra Gallilerin kendilerini onun adıyla *Kambri* diye andıkları anlatılmaktadır [107, 75].

Kamber kişi adı, en eski Türk kişi adlarından olan *Kamber*, *Kambar* sözcüğüyle aynı kökenli olup, Kazak Türk kahramanlık öyküsündeki *Kamböri* kişi adından türemiştir [18, 176]. *Kamböri* kişi adı, "kam" ve "kurt" anlamlarındaki *kam* ve *böri* sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur.

Briton Hakan Boyunun *Gurguit* [107, 331] kişi adıyla eski Türklerin *Korkut, Kurkut, Korkit* kişi adları arasında büyük benzerlik vardır.

Geoffrey of Monmouth yapıtında, Britanya'nın başkenti Londra'nın eski adının *Troi Novo* olduğunu da yazmıştır [107, 23].

Britanya'yı ele geçirmeye girişen Roma İmparatoru Gay Yuli Sezar'ın (Gaius Julius Caesar) Britanyalılar için söyledikleri ilgi çekicidir. Gay Yuli Sezar, Britonlarla Romalıların atalarının aynı olduğunu, her iki ulusun da Truvalı *Brut*'un soyundan geldiğini ve onların Truvalı *Eney*'in (Eneas) torunları olduklarını söylemiştir [107, 107].

Geoffrey of Monmouth yapıtında, Britonların ulu atası olarak anlattığı *Brut*'un Roma İmparatorluk soyunu oluşturan Truvalı *Eney*'in soyundan geldiğini belirtmektedir. Ayrıca, *Brut*'un kendi boyuyla birlikte önceden İtalya'dan ayrılarak Britanya'ya yerleştiğini de anlatmaktadır [107, 107].

Eski kaynaklarda öyküsel kişilikler gibi anlatılan *Eney* ve onun soyundan olan *Brut*'un adları, eski Türklerin gerçek tarihsel kişi adlarındanır. *Eney* sözcüğü eski Türklerde kişi adı olarak kullanıldığı gibi, ayrıca *Brut, Burut* kişi adı da 12. yüzyılda Altay Türkçesinde bulunmaktaydı [65, s. 24, 56].

Truvalıların ve eski Türklerin benzer kişi adları onların soy ağaçlarında sıralı olarak görülmektedir. 12. ve 13. yüzyıllarda yaşamış Orta Asya Türklerinde *Torgout* boy adı [65, 279] ve Truvalılarda *Torguot* hakan adı [43, 61] bulunmaktadır. Hem Truvalıların, hem de Türk kökenli *Torgoutların* kişi adlarındaki

“ağa, soylu, ulu” anlamına gelen ortak *aga* sözcüğü kesinlikle gelişi güzel ortaya çıkmış bir olgu değildir. Örneğin, Truva Hakanı Priam’ın oğlu *Agaton* ve Türk *Torgoutların Agadak, Agasak* kişi adlarında bulunan *aga* kökü gelişi güzel bir benzerlik değildir [65, 279].

Agamed, Agesilay örnekleri gibi, yapısında *aga, age* sözcüğü olan kişi adları bütün Akdeniz Bölgesi-nin eski Trak - Pelasg kökenli kişi adlarında da bulunmaktadı [37, 32; 116, 39-40]. Ayrıca *Aka-tay, Akabay* gibi benzer kişi adlarını Kazak Türkleri ve öteki Türk ulusları da kullanmışlardır.

Truvalıların Avrupa’nın kuzeyine, özellikle de Britanya’ya göçleriyle ilgili *Geoffrey of Monmouth*’un yapıtı ve başka birçok kaynağın verdiği bilgiler; olayların temelinde, M.Ö. 13. yüzyılda yaşanan Truva’nın yıkılması ve bunun sonucunda Truvalıların Avrupa Ana Karasının çeşitli ülkelerine yayılması gibi gerçek tarihsel sürecin bulunduğuyla ilgili açık bir düşünce ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Truvalıların Kuzey Avrupa’da yaşamış eski toplumlardan biri olduğunu doğrulayan önemli bir olgu daha vardır. M.Ö. 1. bin-yılda Britanya’da yaşamış Keltlerin dilinde ve eski German dillerinde yukarıda anlatılanları destekleyen Türkçe ögeler açığa çıkarılmıştır. Bu ögeler onların Truva kökenli olduklarını yadsınamaz bir biçimde göstermektedir. Truva ve Türk dilleri kökenli dil öğelerinin eski Kelt dillerinde bulunması, Keltlerin bu ögeleri kara Avrupa’sına veya Britanya’ya gelmeden önceki dönemlerde aldıklarını ve Yeni Çağdan önceki yüzyıllarda Truvalılarla ilişki içinde olduklarını kanıtlamaktadır.

Kelt dillerinde gözlemlenen Türkçe ögelerin çoğunun eski Türk dilindeki ve bir bölümünün de çağdaş Türk dillerindeki karşılıkları aşağıda açıklanmıştır.

Turu Sözcüğü

Eski İrlanda koşuk yazın dilinde [52, 98] belirlenen, “kale, kermen, germen” anlamına gelen *turu* sözcüğü, eski Türk dilindeki “kale, kermen, germen, korunaklı yaşam bölgesi” anlamlarına gelen *tura* sözcüğüyle aynı kökenlidir. Örneğin, eski Türkçe “*Kayusı çerigde kılıç boldu yer, kayusı turada yuluğda karır*” deyimindeki *turada* (*tura-da*) sözcüğü “kalede” anlamındadır.

Yukarıda verilen eski Türkçe deyim güncel Anadolu Türkçesine “*Kimi savaştta kılıç ve balta sallar, kimi kalede oturup vergi bekler*” diye çevrilebilir [117, 587].

Gal (Kelt) dilindeki aynı kökenli “kale, kule” anlamına gelen *turach* [125, 465] sözcüğünün de eski Türk dilinde uygun söyleniş biçimi olan ve “sığınak” anlamına gelen *turağ* sözcüğü vardır [117, 587]. Burada aralarında bağ kurulan *turach* – *turağ* ve *turu* – *tura* gibi sözcükler, Türk dillerindeki “dur, dayan, canlan, yaşa” eylemlerini belirten *tur* sözcüğünden türemişlerdir.

Altay, Teleut, Şor, Sagay Türk dillerinde kullanılan “yapı, ev, kent” anlamlarına gelen *tura* sözcüğü de [123, 1446] aynı kökenlidir.

Err Sözcüğü

Eski İrlanda dilinde bulunan “savaşçı” anlamındaki *err* sözcüğü [52, 76], eski Türkçedeki “savaşçı, yiğit, erkek” anlamına gelen *eren*, Kırgız ve öteki Türk dillerindeki “kahraman, yiğit” anlamına gelen *er* sözcükleriyle [121, 752-753] aynı kökenlidir.

Oglach Sözcüğü

İrlanda ve Gal dillerinde “genç, savaşçı, uşak” anlamlarına gelen *oglach* sözcüğü bulunmaktadır [136, 381]. *Oglach* sözcüğü, Şor, Karay, Uygur Türk dillerinde “genç, oğlan” anlamlarında kullanılan *oğlak* [123, 1083] ve başka birtakım Türk dillerinde aynı anlamlarda kullanılan *oolaç* [126, 417; 32, 236] sözcükleri ile aynı kökenlidir. İrlanda ve Gal dillerindeki *oglach* sözcüğü kökeninin çözümlenmesi bu durumu açıkça göstermektedir. İngiliz dilindeki sözcüklerin kökenini anlatan sözlükte, “genç” anlamındaki *og* köküne soyut ad oluşturan *-lach* eki eklenerek *oglach* sözcüğünün türetildiği gösterilmiştir [136, 387].

Ukraynalı Türkolog *Omelyan Pritsak* ise Türk dillerindeki *oğlak* (*oğ-lak*) adının, daha eski bir sözcük olan *oğu*, *oğ* adıyla *-lak* ekinden türediğini belirtmiştir [126, 412].

Yakut (Saka) Türkçesinde “genç, çocuk” anlamına gelen *oço* sözcüğü, özel sözcük olarak günümüzde de kullanılmaktadır.

Oğlak sözcüğü, Türk dillerinde daha yaygın olarak kullanılan *oğlan* sözcüğünün değişik bir söylenişidir. *Oğlan* sözcüğünün “atlı er, atlı savaşçı” anla-

mündaki *uhlan*, *ulan* biçimleri İngilizce ve öteki Avrupa dillerine de girmiştir [136, 954].

Görüldüğü gibi, *og* sözcüğünden türemiş *oglach* biçimi eski Kelt, aynı kökenli *oĝlan* sözcüğünden türemiş *uhlan* biçimiye öteki Avrupa dillerine girmiştir. Ayrıca *oglach* ve *uhlan* sözcükleri, savaşçılıkla ilgili birbirinin benzeri olan “savaşçı” ve “atlı savaşçı” anlamlarını da taşımaktadır.

***İesin* Sözcüğü**

Eski Kelt dilinde “ışık saçan” anlamında kullanılmış *iesin* sözcüğü [125, 443], eski Türk dilindeki “tan, şimşek” anlamına gelen *yaşın* sözcüğüyle [117, 246] aynı kökenlidir ve “ışık saçmak, şimşek çakmak” anlamına gelen *yaşu* eylem sözcüğü kökünden türemiştir. *Yaşu* sözünün, Nogay Türkçesindeki *yaşın* ve Koybal Türkçesindeki *yazın* gibi, birtakım Türk dillerindeki söyleyişleri *iesin* sözcüğünün söyleyişine daha yakındır [132, 149].

Etrüsk öykülerindeki “ilk güneş ışığı tanrısı” anlamına gelen *thesan* ve Çuvaş Türk dilindeki “ışık saçan” anlamına gelen *thithen* sözcükleri, *iesin* ve *yaşın* sözcüklerinin *th* diş arası ünsüzüyle söylenen biçimleridir.

***Kil* Sözcüğü**

Eski Kelt dilinde “sığınak” anlamında kullanılmış olan *kil* sözcüğü ile Çuvaş Türk dilindeki “ev, yuva” anlamına gelen *kil* sözcüğü arasında bağ kurulabilir. “Truvalılar” bölümünde *Killa* adının çözümlemesinde belirtildiği gibi, Truvalı Türklerin dilinde

de kullanılmış olan *kil* sözcüğü, Truva'nın *Killa* kenti adının kökünde de görülmektedir. *Killa* yer adının, Truva kentindeki Apollon Tapınağının adını da oluşturan "tapınak, ev" anlamındaki *kil* önadından türediği düşünülmektedir [75, 59].

Yine "Truvalılar" bölümünde *Killa* adının çözümlenmesinde belirtildiği gibi, eski Hazar Türklerinin "ak ev" anlamındaki *Sarkel* (*Sar-kel*) kent adında da *kil* önadının "ev" anlamındaki başka bir söyleyişi olan *kel* önadı bulunmaktadır.

Kelt dillerine girmiş eski Türkçe öğelerin bir bölümü, daha sonra eski İngiliz diline aktarılmış ve ses değişimine uğrayarak günümüz İngilizcesinde de korunmuştur. Güncel İngiliz dilindeki eski Türkçe kökenli *curd* sözcüğü aşağıda çözümlenmiştir.

***Curd* Sözcüğü**

Curd sözcüğü Türkçeye "Kesilmiş, koyulaşmış, kurutulmuş süttten (kesmik) yapılan lor ve teleme peynirleri, kaymak gibi besin ürünü" olarak çevrilir. Bu sözcüğün Orta Dönem İngiliz dilinde *crud*, *crode* biçiminde kullanıldığı ve günümüz İngiliz dilinde seslerin yer değiştirmesiyle *curd* biçimini aldığı gösterilmiştir. Öte yandan, kökeni gösterilmeksizin bu sözcükle Gal ve İrlanda dillerindeki aynı anlamlı *gruth* sözcüğü arasında bağ kurulmaya çalışılmaktadır [136, 236].

İngiliz dilinin sözcük kökenlerini anlatan sözlükte kökeni belirsiz sayılan *curd* (*crud*, *crode*) sözcüğü, Anadolu Türkçesindeki *kurut*, Başkırt Türkçesindeki *korot*, Kazak Türkçesindeki *kurt*, Türkmencedeki

gurt ve başka söyleyişleri de bulunan bildiğimiz *gurut*, *kurut* sözcüğüdür [111, 520-521]. Ayrıca, Türk uluslarının kurutulmuş, kesilmiş sütten *gurut*, *kurut* diye anılan besin ürünü yaptıkları çok eskiden beri bilinmektedir.

Crud, *crood* sözcüğünün eski İngilizceye Kelt (İrlanda ve Gal) dillerindeki *gruth* sözünden alınması, Türkçe kökenli bu ögenin alındığı tarihin oldukça eski olduğunu göstermektedir. Bu olgu ayrıca, bu sözcüğün Kelt dillerine Britanya'nın veya Kuzey Avrupa'nın Truva - Etrüsk kökenli eski yerlileri olan Türklerin dilinden alındığını da ortaya koymaktadır. Çünkü Britanya'ya M.Ö. 8. yüzyılda gelen Keltler dillerindeki eski Türkçe kökenli öğeleri, ancak daha önceki dönemlerde Kuzey Avrupa'ya yerleşen Türk toplumlarından alabilirlerdi.

Güncel İngilizcede de bulunan, Avrupa'nın kuzey bölgesine yerleşmiş eski Germanların dillerine alınmış, ancak kökeni belirsiz sayılan *belt* sözcüğünün de Türkçe kökenli olduğu aşağıda gösterilmiştir.

Belt Sözcüğü

“Toka, kemer” anlamlarına gelen *belt*, *belti* sözcüğü eski German dillerinde kullanılmıştır. İngilizcenin sözcük kökenlerini anlatan sözlükte, eski Romalı bilgin *Marcus Terentius Varro*'nun verdiği bilgiye dayanılarak bu sözcüğün Etrüsk kökenli olduğu belirtilmektedir [136, 88].

Belt sözcüğü eski Türk dilinde kullanılmış “toka, kemer” anlamlarına gelen *bel* sözcüğüyle aynı kökenlidir. Kırgız Türk dilindeki “toka” anlamına

gelen *beldik* (*bel-dik*) sözcüğü [124, 1616], German dillerindeki *belti*, *belt* sözcüğünün ilk biçimi sayılabilir.

Truvalı ve öteki Türk uluslarının ayrı tarih dönemlerinde Avrupa'nın kuzeyine yaptıkları göçlerin izleri Kelt ve German toplumlarının söz varlıklarında açıkça korunmuştur.

Ege Denizi ve Akdeniz bölgelerinden Avrupa'nın kuzeyine Truvalı Türklerin göç etmesi, İsviçre'nin soy tarihi konusundaki verilerinde de görülmektedir. Etrüskler gibi, İtalya'nın kökeni bilinmeyen uluslarından sayılan Ligürlerin Yeni Çağdan önceki yüzyıllarda İsviçre'ye yerleştiklerini Batılı araştırmacılar doğrulamaktadır. İsviçre'nin soy geçmişini anlatan *N. M. Listova*, bu ülkenin en eski toplumlarının Ligürler, Etrüskler, İlliryalılar (Dalmaçyalılar) olduğunu yazmıştır. *M. P. Zauter* ise, İsviçre'ye yerleşmiş bu ulusların Akdeniz Bölgesi uluslarıyla aynı kökenli olduklarını belirtmiştir [74, 8-9].

Böylece, Avrupa'nın kuzeyinde batı Türklerinin yaşadığını gösteren dil olguları, özel adlarla, eski German kaynaklarında bulunan bilgilerle ve Truvalıların kurgan gömütlerinin Kuzey Avrupa ülkelerinde yaygın olarak bulunmalarıyla uygunluk göstermektedir.

Tümüyle örtüşen bu olgular, Türk kökenli Ege Uygurluğunun kurucularından olan Truvalıların milattan önceki dönemlerde Kuzey Avrupa'ya yerleştiklerini kanıtlamaktadır. Britanya'nın eski yerlileri olan Keltlerin ve eski Germanların dillerinde görülen Türkçe öğelerin kaynağını da yukarıda gösterilen eski uluslaşma süreçleri oluşturmaktadır.

Bu eski söz varlığını, milattan sonraki Hun - German ve Türk - German ilişkileri dönemlerinde German dillerine alınmış Türkçe ögelerden ayırmak gerekir. Milattan sonraki ilişkiler döneminde, Asya kökenli Türk dillerinin ögeleri German dillerine alınmıştır. Milattan önceyse, eski Kelt ve eski German dillerine Anadolu kökenli Truvalıların ve öteki soydaş Türk uluslarının dillerinden alınmıştır. Milattan önceki ilk ilişki döneminde, Anadolu'ya ve Batı Avrupa'ya eski Türklerin ayrı bir kolundan bir ulusun yerleştiği ve onların Hunlardan çok önceleri Kuzey Avrupa'da ortaya çıktığı görülmektedir.

Truvalıların Türk kökenli olduklarını kanıtlayan daha önemli bir dil olgusu da eski İtalya'nın özel adlarındaki Türkçe ögelerdir. M.Ö. 13. yüzyılda Truva'nın düşüşünden sonra Truvalıların göçü yalnızca Avrupa'nın kuzeyiyle sınırlı değildir. Bu ulusun daha büyük bir kesimi İtalya'ya yerleşerek Etrüsk Uygarlığını ve Roma kentini kurmuştur.

Roma'nın Truvalı Türk Hakanları

Batılı araştırmacılar Yunanistan'da olduğu gibi, İtalya'nın ilk yerlilerinin de Hint-Avrupa kökenli olmadıklarını onaylıyorlar. İtalya topraklarında ortaya çıkarılan Etrüsk yazıtları son 500 yıldır incelenmektedir. Araştırmacılar sonunda, Romalılardan önce İtalya'da Etrüsk Uygarlığını kuran Etrüsklerin Hint-Avrupa kökenli olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Etrüsklerin ulusal kökenini, Yunan yayılması sonucunda Yunanistan'dan sürülen Pelasg denilen Türklerin ve daha sonraysa Truva'dan göç eden Türk boylarının oluşturdukları bilinmektedir.

Pelasglerin İtalya'nın ulusal kökeninin oluşumunda yer aldıkları eski tarihçi, ozan gibi kimselerin yapıtlarında geniş olarak anlatılmaktadır. Kısaca *Virgil* denilen eski Romalı ozan *Publius Vergilius Maro* da *Georgica* adlı yapıtında Pelasgları Latin ülkesinin ilk yerlileri olarak göstermektedir [81, 277].

İtalya'ya Pelasglerin gelmesi konusunda daha geniş bilgiyi eski Yunanlı tarihçi *Halikarnaslı Dionysios* vermektedir. Onun yazdığına göre, Yunanistan'dan sürülen Pelasglerin bir bölümü İtalya'ya yerleşmiştir [71, 25].

Pelasglerin Enotr Boyuyla ilgili *Virgil*'in verdiği bir bilgi özel önem taşımaktadır. *Virgil*, İtalya'ya gelen öyküsel Enotrların *İtal* adındaki Hakanını anlatmaktadır. Bu bilgi Pelasglerin İtalya'ya çok eskiden yerleştiklerini, üstelik ülkeye kendilerini yöneten hakanın adını verdiklerini göstermektedir.

Virgil'in *Aeneid* adlı yapıtının birkaç yerinde aşığıya aktarılan tümceler görölmektedir.

“Batıda Yunanlıların *Esperia* diye andıkları bir ÷lke vardır. Bu eski, verimli ve güçlü silahlarla korunan ÷lkede önceleri *Enotr* erleri yaşardı. Şimdiyse onların torunları bu ÷lkeye önderlerinin adını vermiş ve kendilerine İtalyalı demişlerdir” [81, 136].

Aeneid adlı yapıtında *Virgil*, *Pelasg* kökenli olan bir kesim *Truvalı*nın da İtalya’ya geldiğini anlatmaktadır. Yunan yıkımına uğrayan *Truvalı*ların İtalya’ya göçünden söz ederken *Virgil*, *Pelasg*ların kökeni konusunda ilgi çekici bir bilgi vermektedir. *Virgil*'e göre, göç eden *Truvalı*lar *Pelasg*ların kendi öz soydaşları olduğunu söylemişlerdir. Bu bilgiler, eski dönemlerde İtalya’nın *Truvalı* ve *Pelasg* denilen *Türklerin* yurdu olduğunu göstermektedir. Ayrıca *Virgil* İtalya’ya göç etmiş *Truvalı*ların aşağıdaki sözlerini de iletmektedir.

“Orası (İtalya) bizim yurdumuzdur. *Dardan* orada doğdu, *Yasiy* de orada doğmuştur, bizim soyumuz ondan türemiştir” [81, 166].

Eski kaynakların verdikleri bilgiler *Pelasg*lar ile *Tirsener* de denilen *Etrüsklerin* aynı ulus olduğunu göstermektedir. Eski Yunanlı tarihçi *Tukididis*, eskiden *Akt*, *Akti* denilen *Atik* (*Attika*) Yarımadasının yerlilerini anlatırken *Tirsener*lerin bir bölümü olan *Pelasg*ların da burada yaşadığını iletmektedir [71, 21].

Bir başka eski Yunanlı tarihçi *Midillili Helanik* ise *Foronida* adlı yapıtında *Tirsener*lerin önceleri *Pelasg*lar diye anıldığını bildirmektedir [71, 22].

Eski tarihçilere göre, Pelasglar Yunanistan'ın Peloponez, Tesalya ve birtakım başka illerinde yerleşmişlerdir. *Tukididis*, sonraları Tirren, Tirsene diye anılan bu ulusun Limni, İmroz, İskiri (Skiros) adaları ve başka bölgelerde yaşadıklarını belirtmektedir.

Yunanlıların Ellada'yı (Kuzey Yunanistan) ele geçirmeleri nedeniyle Pelasgların İtalya'ya göç etmelerinden çok sonraları, Yunanlıların sürgün ettiği Truvalıların bir kesimi İtalya'ya göç etmiştir.

Truva Savaşının kahramanı Eney'in önderliğinde İtalya'ya gelen Truvalılarla yerlilerin karışarak Latin toplumunun kökenini oluşturması eski yazın sanatının temel konularından biridir. *Halikarnaslı Dionysios*, Roma'nın eski çağlarıyla ilgili yazdığı yapıtında bu konuda aşağıdaki bilgiyi vermektedir.

“Yerlilerin *Latin* adlı önderi kendi kızı Lavinya'yı (Lavinia) *Eney* ile evlendirerek Truvalıları kendi ulusuyla birleştirdi. Onlar, genel bir yönetim kurarak yerli önder *Latin*'in adını yeni oluşan topluma ulus adı olarak verdiler. Böylece, *Latin* toplumu oluştu. Truva'nın düşmesinden on altı kuşak sonra Truvalılar, Hakan *Eney*'in on yedinci kuşaktan torunu olan *Romulus*'un önderliğinde savaşçılarını Palantiya ve Saturniya'ya göndererek çabukça ele geçirdiler. Palantiya'da kurulan güçlü kaleye *Eney*'in torunlarının önderi olan *Romulus*'un adı verilerek *Roma* diye anıldı” [50, 105].

Etrüsklerin yerleştiği topraklarda üzerinde Hakan *Eney*'in resimleri olan kapların ve ayrıca heykellerinin bulunmasıyla yukarıda anlatılan bu öykü-

nün gerçek tarihi olaylarla bağlantısı kesinlik kazanmıştır [50, 109].

Bu bulguların dışında, Tunus'taki eski Kartaca kentinde ortaya çıkarılan Etrüsk yazıtlarında *Dardan* tanrılarında söz edilmektedir [50, 109]. Bu bulgu, Truvalıların eski bir boyu olan Dardanlar ile Etrüsklerin soy ilişkisini de göstermektedir.

O çağlarda Eney, Truvalılar ve Dardanlar ile ilgili öyküleri Etrüsklerin iyi bildiklerini ve ayrıca bu öykülerin Etrüskleri de anlattığını bu bulgular kesin olarak göstermektedir.

Truvalıların Eney'in önderliğinde İtalya'ya yerleşmelerini anlatan öyküler ile Tirsenerin Anadolu'dan İtalya'ya göçlerini bildiren Herodot'un verdiği bilgiler örtüşmektedir. Gerçekte tüm bu verilerin aynı tarihsel olayı, başka bir deyimle Anadolu'dan İtalya'ya göçü belirttiğini yalnızca öyküler ve eski tarihçilerin ilettikleri bilgiler değil, dil olguları da kanıtlamaktadır.

Roma kentini ve yönetimini Truvalı veya Etrüsk denilen Türklerin kurduğunu gösteren önemli kanıtlar vardır. Örneğin, M.Ö. 11. - 10. yüzyıllarda Etrüsklerin Roma kentinde yaptıkları yerleşimlerin kalıntıları arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bu araştırmalar sırasında, Roma kenti yakınında Truvalı Hakan Eney'in onuruna yapılan tapınağın kalıntıları da bulunmuştur. İlgili öyküye göre bu tapınağın bulunduğu yer, Hakan Eney ile yerlilerin önderi Latin'in kızının evlendikleri Lavinya (Lavinium) kentidir [50, 106].

Birçok araştırmacı, Etrüsklerin eskiden yaşadıkları bölgede Roma kentini kurmalarından sonra, Latinlerin buraya gelerek süre ilerledikçe sayısal üstünlük sağladıkları kanısına varmıştır.

13. yüzyılda İtalya'da yaşayan ozan *Dante Aligyeri*'ye göre, Truvalılar İtalyanların kökenini oluşturan gerçek soylardan birisidir [46, 619].

Roma imparatorları kendilerinin Truva kökenli olduklarını kıvançla anmışlardır. Etrüsk Hakanı Eney'i kendi atası olarak gören Roma İmparatoru Gay Yuli Sezar (Gaius Julius Caesar), gerçekte Eney'in oğlu *Yul'un* (*Yuli*) adını taşımıştır [58, 99].

Roma imparatorlarının taşıdığı Truva kökenli adların birçoğunun eski Türklerin soy ve kişi adları olduğu aşağıda açığa çıkarılmaktadır. Bu adların çözümlenmesinde, Roma tarihçisi *Tit Livi*'nin (*Titus Livius*) Roma İmparatorluğunu yöneten soyun tarihiiyle ilgili verdiği bilgiler kullanılmıştır.

Askani

Tit Livi, Hakan Eney'in ölümünden sonra yerine *Askani* adlı oğlunun hakan olduğunu yazmıştır. *Askani* adı Truvalıların *Askan* kişi adıyla aynı kökenlidir.

Aynı kişi adı eski Türklerin kişi adlarında da görölmektedir. *Askan* kişi adını Hun Türkleri kullanmıştır [109, 75] ve Altay Türkleri de günümüzde kişi adı olarak kullanmaktadır [86, 50]. *Askani* adının kökünü "azgın, coşkun, sevinçli ve özgür, yaramaz" anlamlarına gelen Çuvaş Türk dilindeki *askan* sözcü-

ğü [130, 44] oluşturmaktadır. *Askan* sözcüğünün kişi adı niteliğinde olduğu açıktır.

Roma İmparatorluk Soyunun kullandığı *Askan*, *Askani* kişi adı Truva kökenlidir. *Bu* kişi adının kökü, Türk dillerinde “azgın, coşkun” anlamlarına gelen önadın (niteleme sözcüğünün) Çuvaş Türk dilindeki söyleyiş biçimi olan *askan* sözcüğüdür. Bu olgu, İtalya toplumunun kökeninde bulunan Kimer - Bulgar ögesiyle açıklanabilir. Birçok eski kaynakta Bulgarların atası sayılan Kimer Türkleri İtalya'nın en eski yerli ulusları arasında gösterilir. Etrüsklerin yerleştiği Kampanya (Campania) Bölgesinde Kimmer (Cimmerium) adlı eski Kimer kenti vardır. Ayrıca Kimerlerin izleri aşağıda anlatılan Romalıların birtakım başka kişi adında da görülmektedir.

Manli

Romalıların *Manli* kişi adı [80, 516] ile Bulgarların *Mənli* kişi adı [96, 150] arasındaki tek ayırım *a ~ ə* ses değişikliğidir. Bu ses değişikliği Latin alfabesinde *ə* sesini belirten simgenin olmaması ile açıklanabilir. *Mənli* adı, eski Türk dilindeki *Menlik* [117, 151], eski Tatar ve Başkırt Türk dillerindeki *Minli* [101, 64] kişi adlarının değişik söyleyişidir. *Menlik* (*men-lik*) ve *Minli* (*min-li*) adları güncel Türkçede “benli” anlamına gelir. *Menlik* ve *Minli* adlarının köklerindeki *men* ve *min* önadlarının güncel Türkçe karşılığı “ten üzerindeki ufak koyu renkli kabartı” anlamına gelen *ben* sözcüğüdür.

Vokula, Sariolen, Coriolan, Arulen, Diliy

Roma İmparatoru Neron döneminde senatör olan *Sariolen* *Vokula* adlı [56, 350] kimsenin gerçek Türk adı taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Onun ikinci adı *Vokula* ile eski Bulgar Tigininin (Prensinin) adı *Vokil* [100, 131] arasında ses uyumu vardır.

Eski Romalı Senatörün birleşik sözcük olan ilk adı *Sariolen* de açıkça Türkçe seslidir. Bu adın *sarı* ve *olen* sözcüklerinden oluştuğu açıkça görülmektedir. *Olen* sözcüğü Türk dillerindeki “oğlan” anlamına gelen *olan*, *ulan* sözcüğüne uygundur. Bu tür kişi adları Türk dillerinde çok yaygın olarak bulunmaktadır. Hakas Türk dilindeki *Sariolakh* erkek adı da yine *sarı* ve oğlan anlamına gelen *olakh* sözcüklerinden oluşmuştur [86, 65].

Anadolu Türkçesindeki *oğlan* sözcüğünün, Gagavuz Türk dilinde *olan*, Karay Türk dilinde *ulan*, Sibirya Türk dillerinde *oğlakh*, *olakh* ve öteki Türk dillerinde de değişik söyleyişleri kullanılmaktadır [126, 411-412].

Olen sözcüğünün değişik söyleyiş biçimi *olan*, Romalıların kullandığı *Coriolan* kişi adında da görülmektedir [78, 511]. Eski Yunanlı tarihçi *Plutarch*'ın (*Plutark*) yazdığına göre, bu kişi adı eski bir Roma yerlisi olan Martsi'ye yiğitliği için verilmiştir. Ancak *Plutarch*'ın yapıtında, *Coriolan* adının kökeni konusunda bir açıklama yoktur. Anlaşıldığına göre *Plutarch*, iki sözcüklü bu birleşik adın ilk sözcüğünü Latincedeki “yürek, tin” anlamına gelen *cor* sözcüğü sanmıştır.

Coriolan (*cor-i-olan*) kişi adındaki ilk sözcük *cor* ile ilgili daha kesin bir düşünce yoktur. Ancak, son-daki *olan* sözcüğünün Truvalı Türk soyuyla karışan Romalıların kişi adlarında “oğlan” anlamında kullanıldığı açıkça görülmektedir. M.S. 1. yüzyılda yaşamış Romalı *Arulen* (*ar-ulen*) *Rustik*’in ilk adında [76, 392] aynı sözcüğün *ulen* biçimi görülmektedir.

“Sarıoğlan, kızıl oğlan” anlamlarındaki *Arulen* kişi adı, eski Türk dilindeki “sarı, kızılımsı, koyu kırmızı” anlamlarına gelen *ar* [117, 50] ve *ulen* sözcüklerinden oluşmaktadır.

Eski Romalıların incelenen *Sariolen*, *Arulen* birleşik adlarının ilk sözcükleri, Türk dillerinde renk belirten *sarı* ve “sarı, kızıl” anlamındaki *ar* sözcüklerine uygundur. Eski Romalı *Vokula* ve eski Bulgar *Vokil* kişi adları arasında da bağ kurulabilir. Bu benzerliklerle birlikte *Sariolen*, *Arulen*, *Coriolan* kişi adlarının ikinci sözcükleri *olen*, *ulen*, *olan* ile Türk dillerindeki “oğlan” anlamına gelen *olan*, *ulan* sözcüğü arasındaki uygunluk, bu birleşik kişi adlarının Türkçe kökenli olduğunu göstermektedir.

Üstelik bu görüşü destekleyen başka bilgiler de ortaya çıkmıştır. Örneğin, Romalı senatör *Sariolen* *Vokula* ayrıca *Diliy* *Vokula* diye de anılırdı. *Diliy* kişi adı ile Türk uluslarının özel ad varlığında bulunan *Deli* [48, 319], *Teli* [101, 66] kişi adı arasında bağ kurulabilir.

Deli, *Teli* kişi adının, Anadolu ve Azerbaycan Türk dillerindeki *deli*, Tatar Türkçesindeki “yiğit, deli, kızgın, coşkun” anlamlarına gelen ve *Teli* adının değişik söyleyişi *tile* sözcükleri [128, 215] olduğu bi-

linmektedir. Bu sözcük olumlu anlamda Doğu Avrupa toplumlarının dillerine de girmiştir. “Yiğit, onurlu” anlamında Bulgarca *delija* ve Sırpça *deli*, “savaşçı” anlamında Sırpça *delija*, “korumacı” anlamında Romence *deliu*, “yiğit” anlamında Macarca *deli*, *delia*, *dalija* sözcükleri örnek olarak gösterilebilir [128, 216].

Böylece, eski Romalı senatör *Sariolen Vokula*'ya verilen *Diliy* adının yukarıda gösterilen anlamda kullanıldığını kanıtlayan yeterince kişi adı nitelikli dil olguları ve önadları (niteleme sözcüğü) vardır.

Görüldüğü gibi eski Romalı senatörün adını oluşturan tüm sözcükler, başka bir deyimle *Diliy*, *Vokula*, *Sariolen* adları Türk dillerinde kişi adları olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, Türk dillerinin özel ad varlıklarında bu adların kökenleri açıkça görülmektedir.

Titiy

Eski Romalı bir atlı erin taşıdığı *Titiy* kişi adı [56, 357], Çuvaş Türklerinin *Tetey* ve Karaçay Balkar Türklerinin *Tetiu* adları gibi [86, s. 119, 219] Türk uluslarının kişi adlarıyla uyumludur.

Ayrıca, *Tetiy* adı da Rusların “İgor’un Seferi” öyküsünde bulunan çok sayıdaki Türk kişi adlarından biridir. Türkolog N. A. *Baskakov*'un bu adla Türk dillerindeki “uslu” anlamına gelen *tetiy* sözcüğü arasında bağ kurması [34, 89] doğru bir yaklaşımdır. Çünkü bu sözcük, anlamına göre kişi adı niteliklidir ve insana özgü olan olumlu bir özellik belirtmektedir.

Latin dilinde aynı kökten oluşan Pelasg kökenli *Tit* kişi adının Latincedeki “kaygıya kapılmak, ko-

rumak” anlamlarına gelen *tueor* eylem sözcüğüyle ilişkilendirilmesi [87, 173] inandırıcı bir yaklaşım değildir. Ancak *Tit*, *Titiy* kişi adının hem Türk dillerinde *Tetiy*, *Tetey*, *Tetiu* adları gibi benzerleri ve hem de bu dillerin söz varlıklarında “uslu” anlamına gelen daha inandırıcı *tetiy* önadı vardır. Öte yandan *Tit*, *Titiy* kişi adının Pelasg kökenli olması [71, 86], bu adın Latince yapılan köken çözümlemesinin gerçekçi olmadığını kanıtlamakta ve bu yaklaşımı dışlamaktadır.

Roma İmparatorluk soyunun kullandığı birtakım kişi adıyla eski Türk soy ve boy adları arasında benzerlik vardır. Bu benzerlik kişi adlarının oluşması yasasıyla da tümüyle uyumludur. Kişi ve boy adları arasındaki karşılıklı ilişki, tüm ulusların özel adlarına özgü bir nitelik taşımaktadır.

Romalıların kişi adlarının eski Türk boy ve ulus adlarına ardışık olarak benzemesi, bu olgunun gelişigüzel olması olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Böylece, eski İtalya’nın özel adlarındaki Türkçe öğeler toplu olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu öğeler, İtalya’da yerli toplum oluşumunda önemli ölçüde yer alan Truvalıların ve öteki eski Ege Denizi Bölgesi uluslarının eski Türk kökenli oldukları konusunda söylenenlerle ve Truvalıların özel adlarındaki açık Türkçe öğelerle tümüyle örtüşmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Truva Savaşından sonra artık Truvalıların İtalya’ya yerleşen kesimi, eski Roma toplumu ve uygarlığını oluşturan önderlerdir. Bu nedenle, Roma İmparatorluk soyunun taşıdığı birçok adın Truvalı Türklerin soy ve boy adlarıyla aynı

kökenli olması tümüyle doğal bir olgudur. Ayrıca, bir bölümü aşağıda çözümlenen bu adları taşıyan Romalılar da Truvalı Türk soyundan geliyorlardı.

Tiberi, Gay Yuli Sezar

Bir Roma İmparatorunun taşıdığı *Tiberi* adı [56, 357] eski bir Türk soyunun adı olan *Tiber* sözcüğüne benzemektedir. *Tiber* sözcüğü Sibiryaya Türk boylarından Tubaların [84, 594-595] bir soyunun ve *Tiber, Diber, Tiver* sözcükleriye Oğuzların bir soyunun [34, 126] adları olmuştur.

Roma İmparatorluk soyunun *Gay* kişi adı [56, 316], Oğuz Türklerinin *Kay, Kayı* [13, 35] ve Kıpçak Türklerinin *Kay* [21, 162] boy adlarıyla örtüşmektedir. Ancak uyumlu adlar bunlarla sınırlı değildir. Roma İmparatoru *Gay Yuli Sezar*'ın (Gaius Julius Caesar) adını oluşturan sözcüklerin her biri eski Türklerin kişi adları ve sanlarına benzemektedir.

Latin dilinde ilk önce san belirtmiş, *keser* diye okunan *Caesar* adı *Kesar, Keiser, Kaiser* biçimlerinde eski German dillerine de girmiştir [136, 134; 135, 339]. Batılı dilbilimcilerin kökenini bilmediği bu sözcükle birtakım Türk dilindeki “bahadır, önder” anlamına gelen *kezer* sözcüğü [122, 1174] arasında bağ olması ayrı bir olgu değildir. Latin dilinde ve İtalya'nın eski özel adlarında bulunan çok sayıdaki Türkçe öğelerin ışığında, eski Romalıların *keser* okunan *Caesar* sanının Türkçe kökenli *kezer* sözcüğünden türemesi tümüyle inandırıcıdır. Bu olguyu her şeyden önce, *kezer* sözcüğünün taşıdığı “bahadır, önder” anlamları doğrulamaktadır.

Tibet öykülerinde anlatılan öyküsel Türk Hanının adı *Gesar* (*Gezer*) sözcüğü [99, 38] de aynı kökten türemiştir.

Ayrıca, Latin dilindeki *Caesar* (*Keser*) ve German dilindeki *Kesar*, *Keiser*, *Kaiser* sanlarının kökeniyle Kırgız Türk dilindeki “yiğit, güçlü, yürekli” anlamına gelen *kaysar* sözcüğü arasında da bağ kurulabilir. Kırgızcada *kaysar yigit* deyimi “yiğit oğlan” anlamına gelmektedir [133, 322]. Kırgız dilindeki *kaysar* ve öteki Türk dillerindeki yakın anlamlı *kezer* sözcükleri kuşkusuz aynı kökten türemişlerdir.

Roma İmparatoru *Gay Yuli Sezar*’ın adındaki *Yuli* sözcüğü Truva kahramanı Eney’in *Yul* adlı oğlundan gelen soyun [90, 12] adıdır. Bu adın da eski Türk kişi adlarında açık karşılığı vardır. *Yul* adıyla Tatar ve Başkırt Türklerinin eski kişi adları *Yul*, *Yulay* [101, 68] benzeşmektedir.

Böylece, Roma İmparatorunun adını oluşturan *Gay*, *Yuli*, *Sezar* (*Caesar*) sözcüklerinin kökenlerinin Türk uluslarının kişi adları ve önadlarında (niteleme sözcüklerinde) bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu olgu, ancak Romalıların bu adları Truvalı Türk kökenli Etrüsklerden almış olmalarıyla açıklanabilir. Batıdaki dil bilimi çalışmalarında ise bu kişi adları kökenlerinin gerçekçi bir çözümlemesi yapılmamıştır.

Konar, Bukay

Eski İtalya’nın yaşamını yansıtan eski kaynaklarda bulunan ve Türk uluslarının kişi adlarında kesin karşılıkları olan kişi adları ilgi çekmektedir. Örneğin, 3. yüzyılda yaşamış Yunanlı ozan *Theocritus*’un

İdilya adlı yapıtında görülen *Konar* ve *Bukay* kişi adları bu türdendir [93, 34-52].

Kunar [101, 62] ile *Bukay* [101, 57] adları Tatar ve Başkırt Türklerinin kullandığı eski kişi adlarıdır.

Boğa sözcüğünden türeyen *Bukay* kişi adı, eski Türklerin *Erbuğa*, *Erbukay* gibi bileşik kişi adlarını da oluşturmuştur [34, 136].

Bukay kişi adı, Karakalpak Türklerinin tarihini anlatan korunan (arşivdeki) belgelerde de görülmektedir [48, 318].

Kunar kişi adının da Kırgız Türk dilindeki kişi adı nitelikli “görkemsiz, yakışsız” anlamına gelen *kunar* sözcüğünden [133, 445] türediği söylenebilir.

Tegen, Turgid, Toraniy

Eski Romalı ozan *M. V. Martialis*'in *Epigramlar* adlı yapıtında anlatılan yerlilerin taşıdıkları *Tegen*, *Turgid*, *Toraniy* kişi adları Türkçe kökenlidir [64].

Tegen kişi adı eski Türklerin kullandığı *Tegin* (*Tekin*) kişi adından türemiştir. *Tegin* kişi adı, eski Türklerde Hakan veya Kağan oğullarına verilen *Tegin* (*Tigin*), *Tekin* sanından türemiştir. *Turgid* adı da 14. yüzyılda Türklerin kullandığı *Turgut* kişi adından türemiştir. *Turgut* sözcüğü üstelik boy adı olarak Tatar, Kıpçak ve öteki Türk uluslarının özel adları arasındadır [21, 318]. “Eski İskandinavların Türk Hakanları” bölümünde değinilen *Truva* Hakanının adı *Torguot* [43, 61] ve eski bir Türk boyu adı olan *Torgout* [65, 279] sözcükleri de aynı kökenlidir.

Toraniy kişi adıyla eski Türklerin kişi ve boy adı *Turan* sözcüğü arasında bağ kurulabilir.

Sikan, Sikel, Elim

Eski dönemlerde İtalya'nın değişik bölgelerine yerleşmiş kökenleri bilinmeyen toplulukların adlarının da yakın karşılıkları eski Türk özel adlarında görülmektedir.

Eski dönemlerde İtalya'ya yerleşmiş *Kimer, Ligür, Sikul* veya *Sikel, Pitsen* ve öteki ulusların kökenlerini Batılı dilbilimciler bilmemektedir.

Eski kaynaklardaki bilgilere göre, Yunanlı sömürgeciler gelmeden önce Sicilya Adasında *Sikanlar, Sikullar* veya *Sikeller* ve *Elimler* yaşıyordu [50].

Günümüze kadar her hangi bir kanıt bulunamamasına karşın, *Sikanların* ulusal kökeninin İberlere dayandığı ileri sürülmektedir. *Sikanların* Pirene Yarımadasından İtalya'daki Tiber Irmağı kıyılarına, buradan da Sicilya Adasına göç ettikleri gösterilmiştir [116, 707].

Sicilya Adasına *Sikanlardan* sonra, yıkıma uğrayan Truva'dan *Elim* adlı bir boyun geldiği bildirilmektedir. Ancak onların ulusal kökeniyle ilgili de Avrupalı bilim insanlarının bilgisi Truvalılarla ilgili bildiklerinden çok değildir. Başka bir deyimle, Batılı araştırmacılar yalnızca bu ulusların adlarını ve biraz da onların nereden geldiklerini bilmektedirler.

Eski yazarların yapıtlarında da bu ulusların kökenleriyle ilgili açık bilgi verilmemektedir. Yalnız eski Yunanlı tarihçi *Tukididis*, Sicilya Adasına göçen Truvalılarla yerli *Sikanların* karışmasından *Elimlerin* türediğini bildirmektedir [50, 125].

Sicilya Adasında bulunan *Elim* yazıtları da

okunamamıştır. Bu kısa yazıtlar Yunan alfabesiyle daha belirlenemeyen bir dilde yazılmıştır.

Avrupalı dilbilimciler, *-im* ekiyle oluşan adların Anadolu'da genişçe yayılmasına dayanarak *Elimlerin* Etiler ile Hurrilerden geldiklerini ileri sürmüşlerdir [50, 138]. Ancak Kapadokya'da *-im* ekiyle oluşan adların çözümlenmesi de *Elimlerin* ulusal kökenini aydınlatmamıştır.

Öte yandan, *Sikanların* ulusal kökeninin dayandırıldığı İberlerin de ulusal kökeniyle ilgili hiç bir açık bilgi yoktur. Bu nedenle, eğer *Sikanların* İberlerden geldiği varsayılırsa, onların ulusal kökeniyle ilgili hiç bir açık bilgi elde etme olanağı yoktur. Ancak Sicilya'nın yukarıda belirtilen eski ulus adları *Sikan*, *Sikel*, *Elim* sözcüklerinin karşılıkları Türk uluslarının özel adlarında aşağıda ortaya çıkarılmıştır.

Sikan sözcüğünün 17. ve 18. yüzyıllarda Orta Asya'da kullanılan özel adlardan olduğu belirlenmiştir. O dönemde Orta Asya'da *Sikan* adında büyük bir il vardı [48, 327].

Kazakistan'da bulunan *Şigan* yer adının da aynı kökenli olduğu düşünülebilir. *E. Koyçubayev* bu yer adıyla Kazak Türk dilindeki "öndeki, seçilen" anlamlarına gelen *şigan* niteleme sözcüğü arasında bağ kurmaktadır [118, 252]. Üstelik *şigan* sözcüğü Kazak Türk dilindeki hem yer, hem de boy ve ulus adlarının kökünü oluşturan özel ad terimleri arasındadır.

Kazak ve Kırgız Türk soylarının oluşumunda bulunan *Elim - Ulu* adlı bir Türk boyu vardır. *V. V. Radlov*'un Sibiryaya Türkleriyle ilgili yapıtında Kazakların ve Kırgızların *Alçın* adlı boylarında bulunan

Elim-Ulu ve *Bay-Ulu* diye anılan iki Türk soyundan söz edilmektedir [84, 112].

Eski kaynaklarda, Güney Azerbaycan'da bulunan eski Medya'da yaşamış *Elimey* adlı bir Türk boyu anlatılmaktadır [40, 342]. Ayrıca, Türk dillerinde *-im*, *-ım*, *-um* ekleriyle oluşan *İşim* [84, 724], *Çulum* [84, 745], *Terim* [67, 89] gibi başka soy, boy ve ulus adları da vardır.

Erik

Sicilya'da Elimlerin *Erik Kale* kenti adının karşılığı Türk özel adlarında aşağıda belirlenmektedir.

Orhun ve Yenisey Türk yazıtlarında *Erik* yer adı bulunmuştur. *S. Aliyeva*, bu yer adıyla yazıtlardaki Türk dilinde "dayanak, sığınak, güvenli yer" anlamına gelen *erik*, *erig* sözcüğü arasında bağ kurulmaktadır [5, 459].

Erik, *erig* sözcüğünün gösterilen anlamı, onun yer adı yaratmasına olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra, *Erik* yer adının başka açıklaması da yapılabilir. Onunla Türk dillerindeki "güç, erke, yetke, varlık, yetenek, beceri," anlamlarına gelen *erk*, *erik* önadı (niteleme sözcüğü) arasında bağ kurulabilir. Orta Asya'daki Türk kentlerinin yüksek yerlerinde bulunan güçlendirme ve burç gibi yapılarına *erk*, *erik* denirdi [121, 776]. Azerbaycan'ın güneyinde bulunan *Erk Kalesinin* adı da büyük bir olasılıkla bu sözcükten gelmektedir.

Ancak *Erik* yer adının Orhun ve Yenisey Türk yazıtlarında bulunan "dayanak, sığınak, güvenli yer"

anlamına gelen *erik*, *erig* sözcüğünden türemiş olması daha inandırıcıdır.

Sicilya Adasına kendi adını veren *Sikeller* Türk uluslarına daha sıkı bağlıdır. Macaristan'da eskiden beri kendilerini Türk kökenli sayan, ancak şimdi Macar dilinde konuşan *Sekel* adında bir ulus yaşamaktadır. Ana dilini yitiren bu ulus atalarının eskiden Türk alfabesinde yazdıkları yazıtları günümüze kadar saklamışlardır [69, 111].

Eski Bulgar Türklerinden gelen *Sekeller* birtakım Türk uluslarının oluşumlarına da katılmışlardır. Kafkasya'da yaşayan Balkar Türklerini komşu uluslar önceleri *Sekel*, *Sekelt* diye adlandırmışlardır [30, 282-289].

10. yüzyılda yaşayan Arap tarihçi *İbn Rusta'* nın yazdığına göre Volga Bulgar Türkleri Bersula, Bulgar, Esegel diye üç kola ayrılmıştı [30, 283].

Pitsen

İtalya'nın güneyinde bulunan *Pitsen* ilinin adı [98, 372] da ilgi çekicidir. Yukarıda sözü edilen öteki eski boy birlikleri gibi, *Pitsenler* de İtalya'nın Hint-Avrupa kökenli sayılmayan eski yerli toplumlarından. *Pitsen* adı, eski Türklerin *Peçenek* ulus adının Avrupa kaynaklarındaki *Bisseni*, *Bysseni*, *Bessi* [109, 249], *Beseny*, *Beseneu* [34, 37] biçimleriyle benzeşmektedir.

Pitsenleri Bulgar Türklerine bağlayan başka bir durum daha vardır. Pitsen'de Pelasg Hakanı *Ezis'*in adına benzeyen *Azil* adlı bir ulus yaşamıştır [71, 26]. *Azil* ulus adıyla Balkar Türklerinin soy adla-

rından olan *Esile* [30, 272] arasındaki benzerlik ilgi çekicidir. *Esile* adı, “As Ulusu” anlamına gelen *as-ile* (asile) sözcüklerinden türemiştir.

Kimmer, Gargarya

İtalya'nın eski özel adlarındaki Türkçe kökenli ögelerin özellikle ilgi çekici olanları *Kimmer* (*Cimmerium*) ve *Gargarya* yer adlarıdır. Eskiden İtalya'nın güneyinde *Gargarya* adında [115, 314] bir kentin varlığı ancak, “Truvalılar” bölümünde anlatılan Truva ülkesindeki *Gargar* kenti adını Truvalıların İtalya'ya getirmesiyle açıklanabilir. Eski Truva kenti yakınlarında *Gargar* adlı bir kentin bulunması [75, 144] ve Anadolu'da *Gargar* adlı bir ulusun yaşamış olmasıyla ilgili *Strabo*'nun verdiği bilgiler [28, 22] bu göçü kanıtlamaktadır.

Eski *Kimmer* (*Cimmerium*) kentiyse Etrüsklerin yerleştiği İtalya'nın *Kampanya* (*Campania*) Bölgesinde bulunuyordu [116, 140]. Kimerlerden günümüze ulaşan soy kütüğünde, onların Bulgarların ulu atası sayıldığı anımsanınca, İtalya'nın eski özel adlarında Bulgar-Çuvaş kökenli ögelerin kaynağıyla ilgili açık bir düşünce oluşmaktadır. Aşağıda görüleceği gibi, Etrüsk yazıtlarında düzenli bir biçimde kendini gösteren Çuvaş diline özgü seslerin (ünlülerin) simgeleri de Kimer - Bulgar ögesinden doğmaktadır. Üstelik Çuvaş Türk dili, Bulgar Türk dil kümesinde bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, araştırmalar İtalya'nın eski özel adlarında çok sayıda Türkçe söz varlığını açığa çıkarmıştır. *Kimer*, *Gargar*, *Sikel*, *Elim* ve birçok başka

boy, ulus adlarının Türk uluslarının özel adlarında bulunduğu iyi bilinmektedir. Bu boy birliklerini oluşturanlar, İtalya’da Etrüsk Uygarlığını ortaya çıkaran Pelasg ve Truvalı Türk kökenli boylardı. Onlar yalnızca İtalya’nın özel adlarına değil, Latincenin söz varlığına da izlerini bırakmışlardır. Dil biliminin belirlediği izlere göre, eski Romalıların Latincedeki ilgi çekici birçok Türkçe kökenli ögeyi Etrüsklerden ve belirtilen öteki Türk uluslarından aldıklarına hiç kuşku yoktur.

***Macto* Sözcüğü**

Örneğin, Latincedeki *macto* ve Tatar Türk dilindeki *makta* eylem sözcükleri “övmek” anlamına gelmektedir. Latincedeki *macto* eylem sözcüğü, kök sözcüğüne ve yapım ekine ayrılmamaktadır. Ancak Altay, Çağatay, Teleut, Saka, Kuman ve öteki Türk dillerindeki “övmek” anlamına gelen *makta* eylem sözcüğü, “övgü” anlamındaki *mak* ad sözcüğüne ve ad sözcüğünden eylem sözcüğü türeten *-ta* ekine ayrılmaktadır [124, 1993-1997].

Yapım eki *-ta*, Türk dillerindeki ad sözcüğünden eylem sözcüğü türeten *-la* yapım ekinin değişik söyleyişidir. Örneğin, *taşta* (*taş-ta*) eylem sözcüğü, *taşla* (*taş-la*) eylem sözcüğünün değişik söyleyişidir [32, 57].

Ayrıca, eski Türk dilinde de *mak* ad sözcüğünün karşılığı olan “övgü, onur” anlamlı *mağ* ad sözcüğü kullanılmıştır. Örneğin, eski Türkçe “*ertengü eti mağ*” deyimini “büyük övgü” anlamına gelmektedir [117, 335].

Makta eylem sözcüğünün Türk dillerinde kök sözcüğüne ve yapım ekine ayrılması, Latinceye bağimsız *mac* ad sözcüğünün olmaması, *macto* eylem sözcüğünün Latinceye Etrüsk dilinden alındığını belirtmeye olanak vermektedir. Çünkü Etrüsk dilinde de “övmek, tanımlamak” anlamlarına gelen *makte* eylem sözcüğü vardır. Bu eylem sözcüğüyle ilgili bilgi veren *Adile Ayda*, onun kökenini Etrüskologların bilmediğini bildirmektedir. *Adile Ayda*, Fransız araştırmacıları *A. Ernout* ve *A. Meillet*’in Etrüsk dilindeki *makte* sözcüğüyle ilgili görüşlerine başvurmaktadır. Onlar bu eylem sözcüğünün “övmek, tanımlamak” anlamlarına geldiğini gösterebilirler de kökeninin bilinmediğini yazmışlardır [17, 256-257].

Aynı eylem sözcüğünün hem Latince *macto* ve hem de Etrüsk dilinde *makte* biçimlerinde bulunması, Latincedeki Türkçe kökenli öğelerin kaynağının Etrüsk dili olduğuyla ilgili ortaya konulanların açık dilbilimsel kanıtıdır.

***Sagita, Sagitta* Sözcüğü**

Aynı düşünce, Latincedeki “ok” anlamına gelen *sagita*, *sagitta* sözcüğü için de söylenebilir. Bu sözcük, Kuman Türk dilindeki “savaş aracı” anlamında *sağıt* [124, 269], Çağatay Türk dilindeki “ok-yay kabı” anlamında *sağdak* [121, 279] sözcükleriyle aynı kökenlidir. Karşılaştırılan bu savaş aracı adlarının da Türkçe söyleyiş biçimleri türemiş sözcük gibi kök ve yapım ekine ayrılır. Üstelik *sağıt*, *sağdak* sözcüklerinin kökündeki *sağ* sözcüğü, Saka dilindeki *sa*, Yakut dilindeki *saa* biçimleri gibi birtakım Türk dillerinde de

“savaş aracı, tüfek” anlamlarında bağımsız sözcük olarak kullanılmaktadır [124, 215; 134, 304].

Sağdak sözcüğünün değişik söyleyişi olan, “içine yay ve ok konulan deri kap, okluk” anlamına gelen Yakut Türk dilindeki *saadak* sözcüğünün kökü *saa*, bu dilde “savaş aracı” anlamında bağımsız sözcük olarak şimdi de kullanılmaktadır.

Sağdak, *saadak* sözlerinin yalnız Türk dillerinde türeten ögelerine ayrılmaları ve *sağ*, *saa* köklerinin bu dillerde bağımsız sözcükler olarak kullanılmaları onların Latinceye türemiş sözcük biçiminde Truva-Etrüsk Türk dilinden alındığını göstermektedir.

Truva - Etrüsk Türk dilinden Latinceye “konuşmak, yanıt vermek” anlamlarına gelen *aio*, *ait* ve “bolluk, çokluk” anlamlarına gelen *copia* sözcükleri girmiştir. *Aio*, *ait* sözcükleri eski Türk dilindeki “konuşmak, bildirmek, belirtmek” anlamlarına gelen *ay*, *ayt* eylem sözcüğüyle ve *copia* sözcüğü Türk dillerindeki “bol, çok” anlamına gelen *köp*, *kop*, *küp* sözcükleriyle aynı kökenlidir.

Origo, Signo, Capio, Captura, Capsa, Carpo, Amo Sözcükleri

Latin dilindeki “köken, kaynak, kuşak, soy” anlamlarına gelen *origo* sözcüğüyle eski Türk dilindeki “kuşak, soy, boy, oymak” anlamlarına gelen *uruğ*, *urug* (*uruk*) sözcüğü aynı kökten olup aynı eylem sözcüğünden türemişlerdir. Başka bir deyimle, Latin dilindeki “türemek, doğmak, başlamak” anlamlarına gelen *or*, *ior* eylem sözcüğü, eski Türk dilindeki “baş-

lamak, kuşak, soy, boy, oymak" anlamlarına gelen *ur* eylem sözcüğünden türemiştir.

Etrüsk dilindeki *zik, zikh* eylem sözcüğü Latin dilindeki "iz, belirti, gösterge, simge, kayıt" anlamlarına gelen *signo* sözcüğünün kökenini oluşturmuştur. Türk dillerinde bulunan *sig, tsig* eylem sözcükleri aynı kökenlidir ve "yazmak, çizgi çizmek" anlamlarına gelmektedir. Ayrıca Türk dillerinde *sig, tsig* eylem sözcüklerinden türeyen "çizgi" anlamındaki *sigen* ve "el yazısı" anlamındaki *signak* ad sözcükleri de vardır.

Latinceye alınmış *capio, captura, capsa* sözcükleri de eski Etrüsk dili ya da eski Türkçe kökenli öğelerdendir. Latincedeki "tutmak, tutsak etmek, almak" anlamlarına gelen *capio* ile eski Türk dilindeki "kapsamak, tutmak" anlamlarına gelen *kap* eylem sözcükleri arasında ses uyumu vardır. Ayrıca, Latincedeki "tutmak, tutsak etmek" anlamlarına gelen *captura* ile eski Türk dilindeki "kaptırmak, çaldırtmak, aşırıtmak" anlamlarına gelen *kaptır* eylem sözcükleri arasında da ses uyumu vardır. Aynı kökten türemiş "kapsama gücü, sığa, kap, oylum, sıyığı" anlamlarına gelen *capsa* sözcüğü Latince ve "karşıla, tut" anlamlarına gelen *kapsa* eylem sözcüğüyle "kapsama gücü, sığa, oylum, sıyığı" anlamlarına gelen *kapsam* sözcükleri günümüzde de Türk dillerinde kullanılmaktadır.

Üstelik, Azerbaycan Türk dilindeki "kapıp almak" anlamına gelen *karp (qarp)* ve Latincedeki "tartıp almak, kapıp almak" anlamlarına gelen *carpo* eylem sözcükleri aynı değil midir ?

Latinedeki “sevmek” anlamına gelen *amo* ve eski Türk dilindeki aynı anlama gelen *amra* eylem sözcüklerini birleştiren nedir ?

Böylece, Latince ile eski Türk dili arasındaki birçok sözcük benzerlikleri, kanıtlanmış olan ses değişimleri ışığında ortaya çıkarılmıştır. Eski Türk dilindeki **o**, **ö**, **u**, **ü** ünlüleriyle başlayan sözcüklerin önüne **v** ünsüzü eklenerek Latince söyleyiş biçimleri oluşturulmaktadır.

Bu benzerliklerin birkaç örneği aşağıda gösterilmiştir.

Latince	Anlamı	Eski Türkçe	Anlamı
<i>volo</i>	avuç, taban	<i>ul</i>	taban, temel
<i>voco</i>	çağır, adlandır	<i>okı</i>	çağır, adlandır
<i>voc</i>	ses, söz	<i>ok</i>	ses, söz
<i>vulgo</i>	çok	<i>uluğ</i>	büyük

Sibirya Türklerinin gök, ışık, ateş tanrısı *Ülgen*, Etrüsklerde *Velkhan* gök ve ışık tanrısı, Latinede ise *Vulcan* ateş ve alev tanrısı olmuştur. Görüldüğü gibi, Latinede önüne **v** ünsüzü eklenen söyleyiş biçimleri Etrüsklerden alınmıştır. Türk dilleri arasında sözcüğün önüne **v** ünsüzünün gelmesi gerçekte Çuvaş Türkçesine özgü bir yapısal özelliktir. Çuvaş Türkçesini Etrüsk diliyle birleştiren ses ve yapıyla ilgili birçok belirti vardır [9; 106].

Latinede Türkçe kökenli ögeler oldukça çok sayıdadır ve birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu Türkçe kökenli ögelerin kaynağını, Latin Ulusu-

nun ortaya çıkmasında önemli katkısı olan Truvalı Türklerin dili oluşturmuştur. Truvalıların Türk kökenli olduklarını gösteren başka bir ögeyse eski Türk dillerinde okunan Etrüsk yazıtlarıdır. Etrüsk denilen ulus ise, eski Avrupa ve öteki tarih kaynaklarının da onayladıkları gibi Truvalı Türklerin soydaşıydı.

Bir Kanıt Daha, Eski Türkçe Etrüsk Yazıtlarını Okuyor

Truva'nın düşmesinden sonra İtalya'ya göç eden Truvalılar ile buraya daha önceleri Yunanistan'dan gelip yerleşen aynı kökenli Pelasglar yeni bir uygarlık kurarak Etrüsk Ulusunun kökenini oluşturdular. Üstelik Roma kentini kurarak Roma İmparatorluk soyunu da oluşturan Etrüsklerin dili, Latince de bulunan dil bilimcilerin gözünden kaçmış çok sayıda Türkçe kökenli ögenin kaynağı olmuştur.

Eski Mısır kaynaklarında *Turşa* denilen Truvalılar, Latince de *Turski* denilen Etrüskler, Sanskrit ve eski İran dillerindeyse *Turuşka* adıyla bilinen Türkler aynı ulustur. Bu olguyu yalnızca eski tarih kaynaklarının verdiği bilgiler değil, ayrıca Etrüsk yazıtlarının eski bir Türk diliyle okunması da kanıtlamaktadır.

Etrüsklerin Türk kökenli olduklarını ilk önce *I. Taylor, W. Brandenstein* ve öteki ünlü bilim insanları bildirmişlerdir. Ancak onların ulaştıkları düşünce, Etrüsk dilindeki Etrüsk yazıtlarının okunmasını sağlayamayan Türkçe kökenli yalnızca birkaç ögeye dayanıyordu.

Türk araştırmacı *Adile Ayda* dil bilimci olmasına karşın, Etrüsklerin Türk kökenli oldukları konusunda var olan kurama çok daha gerçekçi bir nitelik kazandırdı. *Ayda*, Avrupalıların yorumlarını dil olgularıyla açıklığa kavuşturarak Etrüsk dilinde onlarca Türkçe kökenli sözcük olduğunu kanıtladı. Örneğin *Ayda*, İtalyan Etrüskolog *Massimo Pallottino*'nun "tanrılara bağlılık bildirmek" diye yorumladığı

Etrüsk dilindeki *thap* eylem sözcüğü kökünün, “tapınmak” anlamındaki Türkçe kökenli *tap*, *tapın* eylem sözcüğü olduğunu belirledi [17, 290-291]. Yine *Ayda*, tanrılara övgü gibi yorumlanan Etrüsk dilindeki *makte* eylem sözcüğünün birtakım Türk dillerinde günümüzde de kullanılan “tanımlamak” anlamındaki *makta* eylem sözcüğü olduğunu da belirledi [17, 256-257].

Adile Ayda’nın yaptığı bu çalışmalar Etrüsk Uygarlığının aydınlatılmasında önemli bir adım olmasına karşın, Etrüsk yazıtları yine de okunamamıştı. Etrüsk yazıtları ancak dilbilgisi kurallarına uygun biçimde tümce ve yazı seviyesinde okununca, eski bir Türk dilinde yazıldığı kanıtlanabilirdi. Bu çalışmayı yapmak için öncelikle eski Türk yazılarının dilinin daha derin bilinmesi, Etrüsk diline köprü işlevini görecektir eski Türk dilinin belirlenmesi ve en önemlisi de yeryüzü dillerinde görülen kanıtlanmış ses değişmelerini göz önünde tutmak gerekiyordu.

Kimi durumlarda Batılı dil bilimciler, okumaya çalıştıkları Etrüsk yazıtlarındaki her sözcüğün doğru anlamını belirleseler de, ses yapısına göre ayırt edilen bu sözcüklerin Türkçe kökenli olduklarını bilmemekteler. Örneğin, bir Etrüsk yazıtındaki *flerth* eylem sözcüğünü doğru olarak “belirlemek” diye çeviren bir Batılı araştırmacı, onun Türk dillerindeki “belirlemek” anlamına gelen *belirt* eylem sözcüğü olduğunu görememiş, ya da görmek istememiştir. Üstelik M. Ö. 1. binyılda konuşulan Etrüsk diliyle çağdaş Türk dilleri arasında hep aynı biçimde kendini belli eden, kanıtlanmış *f* → *b*, *th* → *t* ve öteki ünsüz değişimlerini de görememişler, ya da görmek istememişlerdir.

Öteki Türk dillerinden köklü biçimde ayrılan Çuvaş Türk diliyle Etrüsk dilinin ses düzenleri arasında belirlediğimiz yakınlık ise, açıkça Etrüsk dilinin gizemini çözmeye işlevi görmektedir. Özellikle 1930 yıllarında ünlü Sovyet dil bilimci N. Y. Marr, Çuvaş Türk dilinin Avrupa'nın ölü dillerini çözmeye işlevi yapabileceğini göstermiştir [83, 115].

Yaptığımız araştırmalar sonucu Çuvaş Türk dilinin, ses ve söyleyiş biçimi açısından Etrüsk ve Türk dilleri arasında doğrudan köprü işlevi görebileceği ortaya çıkarılmıştır. Örneğin, Çuvaş dilini öteki Türk dillerinden ayıran başlıca ses değişimlerinden biri, bu dilde sözcük önündeki diş arası *th* ünsüzünün öteki Türk dillerinde *y* ünsüzünün karşılığı olmasıdır. Ara sıraya aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, genel Türk dilinde sözcük sonundaki *t* ünsüzü Çuvaş dilinde *th* biçiminde söylenmektedir.

Genel Türkçe	Çuvaşça
<i>yavru</i>	<i>thur</i> (< thavar)
<i>yan</i>	<i>thun</i>
<i>yağ</i>	<i>thu</i> (< thav)
<i>yağmur</i>	<i>thumar</i>
<i>yarık</i>	<i>thurak</i>
<i>ilet, elt</i>	<i>leth</i>

Yavru sözcüğünün Çuvaş Türk dilindeki söyleyiş biçimi olan ve “bala, yavru, çocuk” anlamlarına gelen *thur* sözcüğü, Etrüsk dilindeki kökeni belirsiz

sayılan “çocuk, soy” anlamlarına gelen *thur* sözcüğü değil midir ? İki dil yöntemi yardımıyla bu sözcüğün “çocuk, soy” anlamlarına geldiğini belirleyen Avrupalı Etrüsk dili araştırmacıları, onun kökenini belirleyememişler, ya da belirlemek istememişlerdir.

Yukarıdaki çizelgede bulunan *yağ* ve “iletmek, götürmek” anlamlarına gelen *ilet*, *elt* sözcüklerinin Çuvaş Türk dilindeki söyleyiş biçimleri olan *thu* ve *leth* sözcükleriyse başka bir Etrüsk yazısını çözme işlevi görmektedir. Velşu (Velshu), Şuplu (Shuplu), Kleuste gibi öyküsel kimseler için kurban etmekten söz eden bu Etrüsk yazısındaki *th* sözcüğünün “yağ” anlamına geldiği, Çuvaş Türk dilindeki aynı anlamlı *thu* sözcüğü yardımıyla belirlenmiştir.

Yine bu Etrüsk yazısındaki *lth* eylem sözcüğünün “götürmek” anlamına geldiği, Çuvaş dilindeki “götür, ilet” anlamına gelen *leth* eylem sözcüğü yardımıyla belirlenmiştir. Etrüsk yazısında, *thu* sözcüğündeki *u* ve *leth* sözcüğündeki *e* ünlüleri bırakılarak *th* ve *lth* biçimlerinde yazılmıştır. Ünlüleri belirten simgelerin genellikle yazılmaması, Orhun, Yenisey ve öteki eski Türk yazıtlarında da görülen bir niteliktir.

Yalnız aşağıdaki Latin alfabesiyle yazılmış Etrüsk yazısında görülen *th* sözcüğünün “yağ” anlamına geldiği değil, “et” anlamına gelen *ath* ve “süd, süt” anlamına gelen *sth* sözcüklerinin kurbanın etini ve sütünü belirttikleri de ancak Türk dillerinin yardımıyla anlaşılabilmiştir.

sth velshu lth k th velshu inpa thapikun

lth thapintas ath velshu th velshu lth k

**lth k ls velshu ath shuplu
ath shuplu ls hasmun//--//
sth kleuste ath kleuste vl runs au
thanchvil velshui ces zerish imsh se
mutin aprenshaish inpa thapikun
thapintaish ceushn inpa thapikun i
luu thapikun cesh zerish
titi setria lautnita**

Yukarıdaki Etrüsk yazısında geçen “götürmek” anlamlı *lth*, “et” anlamlı *ath* ve “süt” anlamlı *sth* sözcüklerinin sonlarındaki **th** ünsüzü, Türkçede **t** ünsüzüne dönüşmüş ve aynı anlamları taşıyan *elt*, *et*, *süt* sözcük biçimleri oluşmuştur. Yalnızca Çuvaş Türkçesindeki “götürmek” anlamlı *leth* sözcüğü, sonundaki **th** ünsüzünü korumuştur. Bu durum, Çuvaş ve Etrüsk dillerini daha da yakınlaştıran bir dil olgusudur.

Yukarıdaki Etrüsk yazısında görülen *sth* sözcüğünün tümünün başka bir Etrüsk yazısında geçen “süt” anlamındaki *suth* sözcüğü olduğunu Etrüskolog A. Pfiiffig onaylamaktadır. Pfiiffig, kurban etmeyle ilgili olan Etrüsk yazısındaki “**keli suth**” deyimini “sıcak süt” olarak çevirmiş ve Romalıların kurban etme törenlerinden biri olduğunu göstermiştir [63, 98]. Romalılar birçok dini töreni Etrüsklerden almışlardır.

Böylece, Türk dilleri kaynaklarının yardımıyla yiyecek adları olarak belirlenen “yağ” anlamındaki *th*, “süt” anlamındaki *sth*, “et” anlamındaki *ath* sözcükleri ve “götürmek, iletmek” anlamındaki *lth* eylem

sözcüğü, Etrüsk yazısının ayrı bölümlerinin aşağıdaki gibi çevrilmesini sağlamaktadır.

Etrüskçe	Çuvaşça	Genel Türkçe	Güncel Türkçe
<i>lth th</i>	<i>leth thu</i>	<i>ilet yağ</i>	Yağ götürün
<i>lth sth</i>	<i>leth set</i>	<i>ilet süt</i>	Süt götürün
<i>lth ath</i>	<i>leth aş</i>	<i>ilet et</i>	Et götürün

Aşağıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi karşılaştırılan dil öğeleri, kurban etmeyle ilgili olan Etrüsk yazısındaki “**lth th**”, “**lth ath**”, “**lth sth**” deyimlerinin anlamlarının çözülmesinde söyleyişleri Etrüsk diline yakın olan Çuvaş Tük dili öğelerinin özel bir işlevi olduğunu açıkça göstermektedir.

Etrüskçe	Çuvaşça	Güncel Türkçe
<i>lth th</i>	<i>leth thu</i>	Yağ gönderin
<i>lth sth</i>	<i>leth set</i>	Süt gönderin

Yukarıdaki deyimlerin gösterdiği uyum, ünlü dil bilimci N. Y. Marr’ın Çuvaş Tük dilinin Avrupa’nın ölü dillerine köprü işlevi gördüğü düşüncesini onaylamıyor mu ?

Etrüskologlar, Etrüsk yazısındaki “götürmek” anlamına gelen *lth* eylem sözcüğünden sonra gelen *k* ekinin “ve”, “hem de” anlamları taşıdığını iki dilli yazıtları çözerek belirlemişlerdir. Böylece, “**lth k**” deyimini “hem de götürün” diye çevrilmektedir.

Bu durumda, Etrüsk yazısındaki “**sth velshu lth k th velshu**” deyimini “Süt Velşu’ya götürün, hem de yağ Velşu’ya” ya da “Velşu’ya süt götürün, hem de yağ Velşu’ya” diye çevrilebilir.

Tarihsel olarak Etrüsklerle aralarında ilişki kurulan Lidyalıların yazılarındaki *k* eki de “ve” anlamında kullanılmıştır. Bu *k* eki ayrıca Kırgız Türk dilindeki *ok*, Çuvaş Türk dilinde de “ve”, “hem de” anlamlarında kullanılan *akh* (*ak*) ekleriyle aynı kökenlidir.

Etrüsk yazısındaki Türkçe kökenli ögeler yiyecek adları ve “götürmek” anlamındaki eylem sözcüğüyle sınırlı kalmayıp, sözcüklerin çoğunluğunu içermektedir. Yazıda görülen *thapikun* (*thapik-un*) sözcüğünün kökü *thapik*, eski Türk dilindeki “tapınma, inanç” anlamlarına gelen *tapığ* sözcüğünden *th* → *t* ünsüz değişimiyle ayrılmaktadır. Sözcüğün başındaki bu ünsüz değişimi, Hint-Avrupa dillerini de kapsayan birçok dilde görülen uluslararası bir ses değişim olgusudur [15, 30].

Etrüsk yazısının ilk dizesi ve çevirisi:

sth velshu lth k th velshu inpa thapikun

“Velşu’ya süt götürün, hem de yağ Velşu’ya... inanç gereği.”

İlk dizedeki *thapikun* sözcüğü, eski Türk dilindeki “tapınma” anlamında *tapığ* eylem sözcüğünden ve karşılaştırma, uygunluk, araç belirten *-un* (*-ün*, *-ın*, *-in*) ekinden oluşmaktadır. Böylece, *thapikun* sözcüğünün eski Türk dilindeki “kutsal bir varlığa inan-

mayı, tapınmayı” yaptıran *tapığın* eylem sözcüğü olduğu anlaşılmaktadır.

İlk dizedeki *inpa* sözcüğünün ise, Çuvaş Türk dilindeki “ona göre, onunla” anlamlarına gelen *unpa* sözcüğünü oluşturan “onun” anlamındaki *un* ve “ile” anlamındaki *-pa* sözcükleri yardımıyla, “bununla” anlamına geldiği söylenebilir. Aynı yaklaşımla, Etrüsk dilindeki *inpa* sözcüğünün “bu” anlamına gelen *in* ve “ile” anlamına gelen *-pa* sözcüklerinden oluştuğu görülmektedir. Etrüsk dilinin araştırılması sonucu *in* sözcüğünün “bu” anlamına geldiği belirlenmiştir. Bu *inpa* sözcüğü sonundaki *-pa* ögesiye, Çuvaş Türk dilindeki “ile” anlamına gelen birlik durum eki *-pa* sözcüğüyle anlam kazanmaktadır. En önemlisi de *inpa* sözcüğü bu anlamda ilk dizenin içeriğiyle bütün olarak uzlaşmaktadır:

“Velşu’ya süt gönderin, hem de yağ Velşu’ya, bununla tapının.”

Aşağıdaki çizelgede belirtilen Etrüsk yazısındaki üç önemli sözcüğün sesleri ve yapıları Çuvaş Türk dilindeki karşılıkları ile benzerlik göstermektedir.

Etrüskçe	Eski Çuvaşça	Güncel Türkçe
<i>th</i>	<i>thu</i>	yağ
<i>inpa</i>	<i>unpa</i>	bununla
<i>lth</i>	<i>leth</i>	gönder

Aşağıdaki ilk dizesinin çevirisinde görüldüğü gibi, Etrüsk yazısı eski Türk dilleri temelinde tümüyle eski özgün biçimine çevrilebilmektedir.

Etrüskçe	Eski Türkçe ve Çuvaşça
<i>sth... lth k th inpa thapikun</i>	<i>süt... leth ok thu unpa tapığın</i>
Güncel Türkçe	
Süt... götürün hem de yağ, bununla tapının.	

Eylem sözcüğü *thapin*, tapınmak anlamında hem de öteki açık Türkçe kökenli ögelerin eşliğinde Etrüsk yazısının aşağıdaki ikinci dizesinde de kullanılmıştır.

lth thapintas ath velshu th velshu

Etrüsk yazısının yukarıdaki ikinci dizesi, eski Türk dilleri temelinde aşağıda görüldüğü gibi açıklanabilmektedir.

Aşağıda verilen açıklamadan sonra, Etrüsk yazısının ikinci dizesinden açıkça “Götürün tapınmak için et Velşu’ya, yağ Velşu’ya” anlamı çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi, okuduğumuz Etrüsk yazısında belirlenen Türkçe kökenli ögeler aynı içeriklidir.

Etrüskçe	Eski Türkçe ve Çuvaşça	Güncel Türkçe
<i>lth</i>	<i>elt, leth</i>	“Götür” eylem sözcüğü.
<i>thapintas</i>	<i>tapıntaç</i> <i>tapın</i> <i>taç, taçı</i>	“Tapın” eylem sözcüğü. Eski Türkçede eylemin gelecekte yapılacağını belirten zaman eki. Örnek; “olası” anlamında <i>buldaçı</i> ve Çuvaşçada <i>tath</i> sözcüğünden türeyen aynı anlamda <i>pultath</i> sözcüğü [62, 189].
<i>ath</i>	<i>et</i>	Kurban eti.
<i>thapintas ath</i>	<i>tapıntaç et</i>	Tapınma sırasında kurban edilen hayvanın eti.
<i>th</i>	<i>thu</i>	Yağ (Çuvaşça).

Başka bir deyimle, onların tümü kurban etme ve kutsal inançla ilgilidir. Bu Türkçe kökenli öğelerin aynı içerikli olmaları, yazının düzgün okunduğunu gösteren önemli bir dil bilimsel etkidir. Kurbandan elde edilen yiyecek adları (*ath, sth, th*: et, süt, yağ), onların götürülmesi (*lth*: götür, ulaştır, Türkçe *ilet*, Çuvaşça *leth*), bu kurban etmenin kutsal inanç gereği yapılması (*thapın*: tapınmak, *thapik*: tapınma, kutsal inanç, eski Türkçe *tapın, tapığ*) gibi, bu öğeler anlamsal olarak usa uygun biçimde birbirini izlemektedir.

Sözcükler arasında usa uygun anlamlı bir ilişkinin ve bu sözcüklerin dil bilgisi kurallarına uygun tümce seviyesinde eski bir inancı anlatımının Türk dilleri temelinde elde edilmesi, Etrüsk dilinin Türkçe kökenli olduğunu göstermez mi ?

Bu çalışma dışında kalan tüm öteki Etrüsk dili çözümleme çalışmalarında, Etrüsk yazıtları her hangi bir dilde ve o dilin dilbilgisi kurallarına uygun tümce seviyesinde okunmamıştır.

Yazıtları Türkçe okumaya çalışanlarsa, Etrüsk dilinin Türkçe kökenli olduğunu bildirirken yalnızca birkaç sözcüğün yapmacık uygunluğuna dayanmışlardır. Üstelik onlar, sözcükler arasında anlamsal bir ilişkinin olması gerekliliğini ve eski bir inancın anlatımı gibi dil bilimsel etkenleri de göz önünde tutmamışlardır. Gösterilen dil bilimsel etkenleri göz önünde tutmadan, yalnızca her sözcüğün yapmacık uygunluğuna dayanarak sonuç çıkarmak bilimsel bir yaklaşım değildir.

Aynı dil ve anlam bilimsel düzen, okuduğumuz başka Etrüsk yazıtlarında da elde edilmektedir. Dini törenlerle ilgili yazıtlar ardışık olarak Türk dini terimlerini içermekte ve eski bir inanışı anlatan tümceler oluşturmaktadır.

Örneğin, dini törenlerin anlatıldığı Kapua kentindeki tuğla üzerine yazılmış Etrüsk yazısı aşağıda görüldüğü gibi tümüyle eski Türk dini terimlerinden oluşmaktadır.

Etrüskçe	Eski Türkçe ve Çuvaşça	Güncel Türkçe
<i>tule</i>	<i>tüle, töle</i>	Borcu, karşılığı ödemek.
<i>apire</i>	<i>abıra</i>	Sevgisini belirtmek, tanımlamak.
<i>šanti</i>	<i>sandı</i>	Sanlı, saygın, yüce, kutsal.
<i>arouš</i>	<i>arviš</i>	Yakarı, yakarış, yakarma, büyü.
<i>iluk</i>	<i>ilak</i>	Ağıt.
<i>kuies</i>	<i>kuyku, keyiş</i>	Tasa, acı, dert, yas, özlem.
<i>salu</i>	<i>šalu</i>	Kurban etme.
<i>vilu</i>	<i>vile (Çuvaşça)</i>	Ölü.
<i>sun</i>	<i>sunmak</i>	Vermek, tanıtmak.
<i>eth</i>	<i>etmek</i>	Yapmak, bir değeri olmak.
<i>kuvei</i>	<i>kuw</i>	Uygun, başarılı.

Aşağıda da gösterildiği gibi, Kapua kentindeki yazıtta bir kural olarak *apire*, *apirase* eylem sözcüğünün bilinen Etrüsk tanrılarının adları karşısında yazılı olması, onlara tapmayı ve inançla bağlanmayı belirtmektedir.

apirase lethamsul
apire nuntheri
apirase unialthi

Apire, *apirase* eylem sözcüğünün anlamı, eski Kıpçak Türklerinin yazılarında tanrı ve öyküsel kimselerin adlarına eşlik eden “sevmek, sevgi göstermek, sevgi belirtmek” anlamlarındaki *abra* eylem sözcüğü yardımıyla çözülmektedir.

Örneğin, “**Biyke... abrayalım**” deyimini “Tanrıya sevgimizi bildirelim”, “**Abradı İsrailni**” deyimini “İsrail’e sevgisini bildirdi” anlamlarına gelmektedir [38, 35].

Etrüsk yazısındaki *apire* eylem sözcüğü, Türk dillerindeki “sevmek, sevgisini bildirmek, kurtarmak, korumak” eylemlerini bildiren çok anlamlı *abra*, *abıra*, *amra* sözcükleriyle aynı kökenli olmayı her durumda korumaktadır. Yazıtın birkaç yerinde geçen aşağıdaki deyimle *Lethamsul* adlı tanrıya ağıt yakılarak sevgi bildirilmektedir.

ilukve apirase lethamsul

Yukarıdaki deyimde görülen “ağıt ile” anlamındaki *ilukve* sözcüğü, *iluk* adından ve ad sözcüğünün araç durumunu belirten *-ve* ekinden oluşmuştur. *İluk* sözcüğü ile Türk dillerindeki “ağlama” anlamına gelen *ilak*, *elak* sözcüğü arasında benzerlik vardır. *İlak*, *elak* sözcüğüyse, Türk dillerindeki “ağlamak” anlamına gelen *ila*, *iğla* eylem sözcüğünden türemiştir.

Bu *-ve* eki, Türk dillerindeki “ile”, “birle, bile” ikilemelerinin (sözcük koşmalarının) Çuvaş ve Karay Türk dillerindeki değişik biçimleri olan ve “aracılığıyla”, “ile” anlamları veren *-be*, *-pa*, *-pe* ekleriyle benzerlik göstermektedir.

Bu *-ve* ekinin “ile”, “aracılığıyla” anlamına geldiğini Etrüsk ve Fenike dillerinde yazılmış aynı içerikli olan iki yazıt da kanıtlamaktadır. Bu yazıtların Fenike dilinde yazılmış olanında, “Tanrıça aracılığıyla” anlamında kullanılan sözcüğün Etrüsk yazıtındaki karşılığı *ilakve* sözcüğüdür. Etrüsk dilini çözümlleyen dil bilimciler, bu *ilakve* sözcüğünü düzgün olarak “Tanrıça aracılığıyla” diye çevirmekteler. Ancak bu dil bilimciler *-ve* ekinin kökenini bulamamışlardır.

Görüldüğü gibi, Etrüsk dilindeki *-ve* ile Türk dillerindeki “ile” anlamında *-be*, *-pa*, *-pe* eklerinin aynı kökenli oldukları, Etrüsk ve Fenike dillerinde yazılmış aynı içerikli iki dilli yazıtın okunması sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Bu Etrüsk ve Fenike yazıtlarının karşılaştırılması, Etrüsk yazıtındaki *ilukve* sözcüğünün “ağıt aracılığıyla” anlamında olduğunu da kanıtlamıştır.

Ayrıca, “ağıt” anlamındaki *iluk* sözcüğü yazıttaki yakın anlamlı *kuieshu* (*kuiesxu*) sözcüğüyle, “ağıt - yas” anlamındaki **iluku kuieshu** deyimini gibi, ikili sözcük oluşturur. *Kuieshu* sözcüğünün bu anlamı, Türk dillerindeki “yas, üzüntü” anlamına gelen *keyiş* ve “üzülmek, ağrımak, acı çekmek, ağlamak, sızlanmak” anlamlarına gelen *küy*, *koy* sözcükleri yardımıyla anlaşılmalıdır. Yukarıda belirtilen Türk dillerindeki *keyiş* sözcüğüyse, yine Türk dillerindeki “üzülmek” anlamına gelen *keyi* eylem sözcüğünden türemiştir. Böylece, Etrüsk yazıtındaki ikili sözcükten oluşan **iluku kuieshu** deyimini, aşağıda görüldüğü gibi eski

Türk dilleri temelinde eski Türkçe biçimine çevrilebilmektedir.

Etrüskçe	Eski Türkçe	Güncel Türkçe
<i>iluku kuieshu</i>	<i>ilak keyiş</i>	ağıt - üzüntü

Üstelik Etrüsk yazıtının öteki dizelerinde bulunan dinsel nitelikli sözcüklerin anlamları da eski Türkçedeki din ile ilgili terimlerin yardımıyla belirlenmiştir.

lethamsul iluku perpri šanti arvuš ta aius nuntheri

“Lethamsul’a ağıtın sonra (*perpri*) yüce (kutsal) bir yakarı da söyleyin.”

Türk dilleri temelinde açıklaması olmayan *perpri* sözcüğü hem burada, hem de öteki yerlerde iki eylemi ilişkilendirme işlevi görmektedir. Örneğin, Tanrı Lethamsul’a ağıt söylenmesi ve sonra (*perpri*) başka bir dini törenin başlaması gibi. Bu dini tören tümüyle eski Türk dini törenlerini yansıtmakta ve aşağıda bildirildiği gibi anlatımında kullanılan dil de tümüyle eski Türkçedir.

šanti arvuš ta aius nuntheri

“Yüce bir yakarı da söyleyin Nunth’a.”

Veya

“Kutsal bir yakarı da söyleyin Nunth’a.”

Etrüskçe	Eski Türkçe	Güncel Türkçe
<i>šanti</i>	<i>sandı</i>	Türk dillerindeki “saygın, kutsal, yüce” anlamlarına gelen <i>sanlı</i> sözcüğünün eski bir söyleyişi.
<i>arouš</i>	<i>arvış</i>	“Yakarı”, eski Türk dillerindeki “yakarmak” anlamına gelen <i>arva</i> eylem sözcüğünden türemiştir.
<i>ta</i>	<i>ta, da</i>	“De, da” bağlacı.
<i>aius (ai-us)</i>	<i>ay</i>	<i>Aius</i> “söyleyin”, <i>ay</i> “söylemek” anlamındadır.
<i>eri</i> (<i>nunth-eri</i>)	<i>-ri</i>	Eski Türk dilinde adın yönelme (-e) durumunu bildiren ek.

Etrüsk yazısında bulunan *aius* sözcüğü, eski Türk dilindeki *ay* eylem sözcüğünün dilek (istek) kipi eki almış biçimi sayılabilir. “Geliz (geliniz), oturuz (oturunuz)” örneklerinde de görüldüğü gibi, **-iz**, **-iz** ekinin Azerbaycan Türk dilindeki söyleyişlerde dilek (istek) ve nazik dilek kipi ekleri olarak kullanıldığı bilinmektedir. Aynı **-iz**, **-iz** dilek kipi eki eski Türk dilinde de kullanılmıştır [62, 75].

Böylece, Etrüsk yazısında geçen aşağıdaki tümcenin eski Türk dilinin sözcük ve dilbilgisi kurallarına tümüyle uygun olan eski Türk dilindeki karşılığı elde edilmektedir.

Etrüskçe	Eski Türkçe
<i>šanti arvuš ta aius</i>	<i>sandı arviş ta ayız</i>
Güncel Türkçe	
Yüce (Kutsal) bir yakarı da söyleyin.	

Görüldüğü gibi, **šanti arvuš ta aius nuntheri** deyimini bütün tümce seviyesinde, hem sözcük ve hem de yapısal olarak eski Türkçedir. Burada da şu veya öteki sözcük değil, bütün tümce açıkça Türkçedeki seslerle tümüyle uyumludur. Üstelik yalnızca bu tümcenin değil, bütün yazının ancak çok az kural dışılıklarla eski Türkçedeki ses uyumunu göstermesinin, yazıyı oluşturan tümcelerin aynı içeriği, başka bir deyimle dini töreni anlatmasının ancak bir açıklaması vardır. O da Etrüsk dilinin, eski Türk dilinin değişik bir biçimi olduğu gerçeğidir. Bu gerçeği görmek için yalnızca eski Türk dilini bilmek gerekmektedir.

Etrüsk dilinden çok sayıda sözcük almış olan Latin dili de bu gerçeği bir ölçüye dek doğrulamaktadır. Latincedeki “geleceği bildiren” anlamına gelen *haruspek* (*haruspex*) bileşik sözcüğünü oluşturan *harus* sözcüğünün Etrüsk dili kökenli olduğunu Avrupalı Etrüsk dili bilimcileri bilmektedir. Onlar, yalnızca bu sözcüğün Türkçe kökenli olduğunu bilmemekte, ya da bilmek istememektedirler. *Harus* sözcüğü, Etrüsk yazısındaki “yakarı” anlamına gelen *arvuš* sözcüğüyle ve ayrıca da Türk dillerindeki “yakarmak” eylemini bildiren *harva*, *arva* eylem sözcüğüyle aynı kökenlidir.

Eski Türk dilindeki “yakarı” anlamına gelen *arviš* (*arviş*) ad sözcüğü de *arva* eylem sözcüğünden türemiştir.

Etrüsk yazısındaki “söyleyin” anlamına gelen *aius*, eski Türk dilindeki “söylemek” anlamına gelen *ay*, ayrıca Latin dilindeki Etrüsk dili kökenli “söylemek” anlamına gelen *aio* sözcükleri aynı kökenlidir.

Anlaşılacağı gibi, Latin dilindeki Etrüsk dili kökenli sözcükler de Etrüsk yazıtlarının düzgün okunduğunu doğrulayan başka bir dil olgusudur.

Eski Türkçenin ses uyumunu gösteren ve yazının genel içeriğini bütünleyen Etrüsk yazıtının başka bir dizesi daha aşağıda açıklanmıştır.

šanti ma vilu tule

Sözcük ve yapı açısından bütünüyle eski Türkçe olan ve Etrüsk yazısının önceki tümcelerinin *usa* uygun süreği olan yukarıdaki dize, güncel Türkçeye “Ayrıca saygın ölünün borcunu ödemek” diye çevirmektedir.

Etrüskçe	Eski Türkçe	Çuvaşça	Güncel Türkçe
<i>šanti</i>	<i>sandı</i>		Saygın, kutsal, yüce.
<i>ma</i>	<i>ma</i>		Ayrıca, üstelik, daha, hem de, ve.
<i>vilu</i>		<i>vile</i>	Ölü.
<i>tule</i>	<i>töle</i>	<i>tüle</i>	Borç, karşılık ödemek.

Eski Türk ve Çuvaş dillerinin kaynakları temelinde yukarıda verilen tümcenin tüm sözcükleri ve yapısal karşılığı aşağıda verildiği gibi elde edilmektedir.

Etrüskçe	Eski Türkçe ve Çuvaşça
<i>šanti ma vilu tule</i>	<i>sandı ma vile tüle</i>
Güncel Türkçe	
Ayrıca (Üstelik) saygın ölünün borcunu ödemek.	

Eski Türk dilinde “ayrıca, üstelik, hem de, ve” anlamlarına gelen *ma* eki çok geniş ölçüde kullanılmıştır. Örneğin, “*Ve yine sordu*” anlamındaki “**yana-ma ayıttı**” ve “Benim *ayrıca (üstelik)* başka bir sözüm var” anlamındaki “**adın-ma taqı bar sözüm**” tümcelerinde görüldüğü gibi.

Etrüsk yazısındaki *ma* ekinin “ayrıca, üstelik, hem de, ve” anlamlarına geldiğini başka bir olgu daha kanıtlamaktadır. Etrüsklerle aynı soydan oldukları bilinen Lidyalıların dilinde de *ma* eki aynı anlamda kullanılmıştır.

Etrüsklerle aynı bölgede yaşamış Romalıların ve Yunanlıların da dillerinde bulunan birçok Türkçe ögenin kaynağı, bölgenin Türkçe kökenli Truva, Etrüsk ve öteki dilleri olmuştur. Etrüsk yazıtlarının düzgünce çevrildiğini yalnız Türk dillerinin olguları değil, üstelik Latincedeki, eski Yunancadaki ve öteki eski dillerdeki Türkçe, başka bir deyimle Etrüskçe kökenli ögeler de onaylamaktadır.

Bu ögelere daha açık bir örnek olarak, Etrüsk dilindeki *makte* eylem sözcüğü gösterilebilir. Türk araştırmacı *Adile Ayda*, İtalyan Etrüskolog *Massimo Pallottino*'nun "övmek" diye çevirdiği *makte* eylem sözcüğünün Türk dillerindeki aynı anlamlı *makta* eylem sözcüğü olduğunu yazmaktadır. Ancak aynı eylem sözcüğü *makto* (*macto*) biçiminde Latin diline de girmiştir. Böylece Latin diline Etrüsk dilinden alınmış *makto* ve öteki sözcükler, Etrüsk yazıtlarının Türk dilleri temelinde düzgünce çevrildiğini açıkça gösteren başka bir kanıttır.

Etrüsk dilinde Sami dilinden alınmış sözcüklerin olduğunu Etrüskologlar bilmektedir. Özellikle Fenikelilerle Etrüsklerin sıkı bölgesel ilişkisi sonucu Etrüsk diline "kuşak, soy" anlamındaki *nesl*, "ölü" anlamındaki *meit* sözcükleri ve öteki Sami dili ögeleri girmiştir. Bu ögeler "orun, kat, dirlik, erinç" anlamlarına gelen *huzr* sözcüğünü de içermektedir.

Laris Pulena adlı bir Etrüsk'ün gömüt taşı yazısının içeriği de eski Türk dili yardımıyla açığa çıkarılmıştır. Yazının başından sonuna dek ölünün özünün tanrılara kavuşması, tanrıların orununda dirlik bulması anlatılmaktadır. Bu tanrıların adları yazıda *Alumnath*, *Cath*, *Pahanak* (*Paxanak*) ve *Hermu* olarak geçmektedir. *Alumnath* ve *Hermu* tanrı adlarının yer aldığı bir tümce ve çevirisi aşağıda verilmiştir.

pul Alumnath pul Hermu huzrna tre

"Yetiş *Alumnath* ve *Hermu*'nun orununa, onlara kulluğa."

Yazıdaki *pul* sözcüğü Türk dillerindeki “bulmak, kavuşmak, yetişmek” anlamlarına gelen *bul*, *pul* eylem sözcüğüdür. Alumnath tanrı adını izleyen *huzrna* sözcüğü, Etrüsk dilindeki Sami dilinden alınma sözcüklerden biridir. Sami dili kökenli sözcüklerden olan “orun, kat, dirlik, erinç” anlamlarındaki *huzr* sözcüğü yazıda iyelik ve yönelme durum ekleri almıştır. Bu durum, Türk dillerinin özgün niteliklerindedir ve Etrüsk gömüt taşı yazısındaki *huzrna* sözcüğü iyelik ve yönelme durum ekleriyle birlikte *huzruna* (*huzr-* (*u*)-*na*) biçiminde olmalıdır.

Böylece, “**Pul Alumnath pul Hermu huzrna**” deyimini “Kavuş Alumnath ve Hermu’nun orununa” diye de çevrilebilir.

Huzrna sözcüğünden sonra gelen tümcenin sonundaki *tre* sözcüğü, eski Türk dilinde “doğruluk, töresel yetki - ödül, gerçek, tanrıya sığınma ve kulluk” anlamlarını taşıyan *ter* sözcüğünden türemiştir. Buradaki tümcede “tanrıya kulluk” anlamına geldiğini düşündüğümüz *tre* sözcüğü, *ter* kökünün *-e* yönelme durumu eki almış biçimidir; *ter-e* → *tere* → *tre*.

Ad sözcüğünün *-e* yönelme durumu eki alması ayrıca Anadolu’nun çok eski dillerinde de bulunan bir niteliktir.

Görüldüğü gibi, tümce “Kavuş Alumnath ve Hermu’nun orununa, Tanrı kulluğuna” anlamını vermektedir ki, bu anlam bir gömüt taşı yazısının içeriği için tümüyle doğaldır. Başka bir deyimle, ölünün özünün Alumnath ve Hermu adlı tanrılara kul olmaya kavuşmasının, kutsal bir ödül, kazanç ve tanrılara sığınma anlamına geldiği belirtilmiştir.

Bizim doğru yargıya vardığımızın başka bir kanıtı ise, *Zilki Keysini* adlı Etrüsk'ün gömüt taşı yazısında, onun da Tanrının orununa kavuştuğunu bildiren “**fatel tre**” deyiminin ve bu deyimde *tre* sözcüğünün bulunmasıdır. Deyim, Latincedeki “ölüm” anlamını taşıyan *fatal* (*fatel*), yine *ter* köküyle -e yönelme durumu ekinden oluşan *tre* sözcüklerini içerir ve “ölümle Tanrıya kul olmaya kavuşmayı” bildirir.

Laris Pulena adlı Etrüsk'ün gömüt taşı yazısında, üstelik ölünün Tanrının ışıklı ve aydınlık evrenine gitmesi dileğinde de bulunulmuştur.

Pul Hermu thutuithi

“Hermu'nun ışıklı (aydınlık) yerine (evrenine) kavuş.”

Önceki tümcede kullanılan *pul* sözcüğü yukarıdaki tümcede de “bulmak, kavuşmak” anlamına gelmektedir. *Thutuithi* sözcüğü ise, Çuvaş Türk dilindeki “ışık, ışıklı yer, ak” anlamına gelen *thuta* sözcüğüyle aynı kökenlidir. Bu bilgi, *thutuithi* ad sözcüğünün -*thi* bulunma durumu eki alarak oluştuğunu ortaya çıkarmaktadır; *thutuithi* → *thutu-thi*.

Böylece, *Laris Pulena*'nın gömüt taşı yazısında bulunan yukarıdaki tümce açıkça “Hermu'nun aydınlık evrenine kavuş (yetiş, ulaş)” anlamını taşımaktadır.

İlginçtir ki, Çuvaş Türk dilinde de “ışıklı, aydınlık” anlamına gelen *thuta* sözcüğü, “Yer” anlamındaki *tençe* sözcüğüyle birlikte “ışıklı, aydınlık yer” anlamında kullanılan “**thuta tençe**” deyimini oluşturmaktadır.

Çuvaş Türk dilindeki *thuta* sözcüğünün öteki anlamlarıyla birlikte ayrıca Etrüsk yazıtlarında da kullanıldığı görülmektedir. *Elney Ramtha* adlı bir Etrüsk kadınının gömüt taşı yazısında bulunan “**ati thuta**” deyimini Avrupalı Etrüsk dil bilimciler “güzel ana” olarak yorumlamışlardır. *Ati* sözcüğünün “ana” anlamını taşıdığı Etrüsk ve Latin dillerinde yazılmış iki dilli yazıların çözümünden bilinmektedir. Ancak *thuta* sözcüğüne verilen “güzel” anlamı kestirime dayanmaktadır. Çuvaş Türk dilindeki *thuta* sözcüğünün öteki anlamları “sevimli, mutlu” dur. Bu anlamlar yardımıyla, “**ati thuta**” deyiminin açık anlamı olan “sevimli ana” deyimini elde edilmektedir. Gömüt taşı yazısında, ölen kadının mutlu ve sevimli sayılması usa daha uygundur.

Görüldüğü gibi, Etrüsk yazıtlarında bulunan dini tören ve ölümlerle ilgili başlıca sözcükler eski Türkçedeki dini terimlerden oluşmaktadır. Bu olgu, Etrüsk dilinin Türkçe kökenli olduğunu gösteren çok önemli bir dil ögesidir ve hiç bir gelişi güzellik niteliği taşıyamaz. Bu sözcük ve tümce düzeninin yalnızca bir açıklaması olabilir: Etrüsk dili eski bir Türk dilidir.

“Olmak” anlamına gelen *pul* eylem sözcüğü aşağıda verilen Etrüsk yazısında da görülmektedir. Etrüsk tanrıçası *Eisna*’nın iyileştirici gücünden söz eden bu Etrüsk yazısı, aşağıda anlatıldığı gibi baştan sona eski Türk ve Çuvaş dillerindeki sözcüklerden oluşmaktadır.

4111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111

Cipo de Rubiera (Siglo VI a.C.)

1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111

kuvei pul eisna imi iive
minve kezilas mi salal ati amake

Batılı araştırmacılar, yukarıdaki Etrüsk yazısında bulunan sözcüklerden yalnızca Tanrıçanın adı *Eisna* ve “ana” anlamındaki *ati* sözcüklerini bilmektedirler. *Eisna* adlı Etrüsk Tanrıçasının varlığı eski kaynaklardaki açıklamalardan, *ati* sözcüğünün “ana” anlamına geldiğiyse iki dilli yazıların çözümünden bilinmektedir. Batılı araştırmacıların bilmedikleri ya da bilmek istemedikleri, geri kalan sözcüklerin Türkçe kökenli ögeler oluşudur.

Yazının “**kuvei pul Eisna imi**” diye söylenen ilk bölümünün, eski Türk dili yardımıyla aşağıda yapılan açıklamaya dayanarak “Uğurlu ol Eisna ilacı” anlamı taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Etrüskçe	Eski Türkçe	Güncel Türkçe
<i>kuvei</i>	<i>kuv, kuw</i>	Uğur, kut, sağ.
<i>pul</i>	<i>pul</i>	“Ol” eylemini belirten sözcük.
<i>imi</i>	<i>imi (im-i)</i>	İlacı, emi, ongucu, sağaltacı.

“İlacı, emi” anlamındaki *imi* sözcüğünün yapısal oluşumu da Türkçedir. Eski Türkçedeki “ilaç, em” anlamına gelen *im* sözcüğü ile üçüncü tekil kişi iyelik eki “-i” den oluşmuştur; *im-i* → *imi*.

Esi Türk dilinde “uğur, kut, sağ” anlamında kullanılan *kuw, kuv* sözcüğü vardır. Bu sözcüğün Avar Türkçesindeki *-lığ* ekiyle söylenen *kıblığ* biçiminin “ol” anlamındaki *bol* eylem sözcüğüyle birlikte kullanılması ilgi çekicidir. Örneğin, “**kıblığ bol içem**” deyimini “Mutlu ol bacım” anlamına gelmektedir.

Yukarıda verilen Etrüsk yazısının başındaki “**kuvey (kuvei) pul**” deyimiyile Avar Türk dilindeki “uğurlu ol, mutlu ol, kutlu ol” anlamlarını taşıyan “**kıblığ bol**” deyimini aynı kökenlidir.

Yazının *iive* sözcüğü dışında kalan öteki bölümünün de dili eski Türk ve Çuvaş dilleri yardımıyla anlaşılmaktadır. Yazının bu ikinci bölümünün içeriği önceki bölümün anlayışını sürdürür.

minv (minve) kezilas mi salal ati amake

“Ananın sayrılığı (hastalığı) benimle dinecektir, ben salmalıyım (sağaltmalıyım).”

“**Ati amake**” deyimini, “sayrılık, hastalık” anlamına gelen Çuvaş Türkçesindeki *amak* ve eski Türkçedeki *emgek* sözcükleri yardımıyla “ananın sayrılığı (hastalığı)” diye çevrilebilir. Deyim, yapısal olarak da Türkçedir. Başka bir deyişle, yalın durumdaki *ati* ve iyelik eki almış *amake* sözcüklerinin oluşturduğu bir ad tamlamasıdır.

ati amake → **ati amak-e**

“ana sayrılığı (hastalığı)” → “ana sayrılığı-ı (hastalığı-ı)”

Üçüncü tekil kişi iyelik durumunu belirten ad sözcüğü, Etrüsk dilinde olduğu gibi Çuvaş Türk dilinde *-e*, öteki Türk dillerindeyse ünsüzden sonra gelen *-ı*, *-i*, *-u*, *-ü* ekleriyle oluşturulur.

Böylece, “**ati amake**” deyiminin “ana sayrılığı (hastalığı), ana ağrısı” anlamını taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Kezil, Türk dillerindeki “kesilme, dinme” eylemlerini bildiren *kesil* (< *kes-il*) ve *sal*, “salma, düşme, sağaltma, iyileştirme” eylemlerini bildiren *sal* sözcükleridir. *Kezil* ve *sal* eylem sözcükleri “ana hastalığının kesilmesi (dinmesi) ve salınmasını (düşmesini, sağaltmasını, iyileşmesini)” anlatmaktadır.

Kezil eylem sözcüğü edilgen yapıda olup, Türk dillerinde olduğu gibi, edilgenlik belirten *-il* eki almıştır. *Kezil* eylem sözcüğünün edilgen yapıda olduğunu onun önündeki “benimle, benim aracılığım” anlamına gelen *minv* (< *minve*) kişi adlı sözcüğü de belirtmektedir.

Yukarıda “*ilukve apirase lethamsul*” deyimini çözümlenirken, *-v*, *-ve* ekinin Etrüsk dilinde ad sözcüğünün araç - birlik durumunu belirttiği anlatılmıştı. Etrüsk dilindeki “ağıt ile” anlamını taşıyan *ilukve*, “Tanrıça aracılığıyla, Tanrıça eliyle” anlamını taşıyan *ilakve* sözcükleri bu duruma örnek olarak verilmişti. Ayrıca, Etrüsk dilindeki *-v*, *-ve* ekinin Çuvaş ve Karay Türk dillerindeki aynı işlevi gören *-pa*, *-pe*, *-be* ekinin değişik söyleyişi olduğu da vurgulanmıştı.

Sonunda, Etrüsk yazısındaki “**minve kezilasi**” deyiminin “benimle dinecektir” veya “benimle denebilir” anlamını taşıdığı görülür. *Kezilasi* (*kezilas*) söz-

cüğündeki *-asi* eki, Türk dillerinde eylem sözcüğünün *-asi*, *-esi* ekiyle oluşan gereklilik kipi biçimine uygundur. Çuvaş Türk dilindeyse gereklilik kipi eki *-as*, *-es* biçimindedir.

“Ben salmalıyım” anlamındaki “**mi salal**” birleşmesinde ise *sal* eylem sözcüğü edilgen yapıda olmadığından, *mi* adıl sözcüğü yalın durumdadır. Başka bir deyimle, *minv* (*mi-n-v*), *minve* (*mi- n-ve*) sözcüklerinde görülen ve araç durumunu belirten *-v*, *-ve* ekini almamıştır.

Hem “**minv kezilas**”, hem de “**mi salal**” birleşmesinde ananın sayrılığının kesilmesi (*kezil*) ve salınması (*sal*) Türkçe söylenmektedir. Yalnızca *salal* eylem sözcüğündeki *-al* ekinin yapısal işlevi açıklama gerektirmektedir.

Bu çalışmayla çevrilen öteki Etrüsk yazıtları gibi, bu yazıtta bulunan Türkçe kökenli ögeler de ilgisiz sözcükler yığını değildir. Türkçe kökenli ögeler anlam açısından birbirini bütünleyerek eski bir dini anlayışı anlatan tümceler oluşturur. Yazının bölümleri arasında tümüyle *usa* (esemeye) uygun bir anlam bütünlüğü açıkça görülmektedir.

1. “Uğurlu (Sağlık) ol Eisna ilacı (emi).”

2. “Benimle dinecektir, ben sağaltabilirim ananın sayrılığını.”

Birinci bölümdeki “Tanrıça Eisna ilacı (emi)” anlamına gelen “**Eisna imi**” ve ikinci bölümdeki “ananın sayrılığı” anlamına gelen “**ati amake**” deyimleri arasındaki *usa* uygun ilişki ortadadır. “Ananın sayrılığı” ve onu sağaltma gücü olan “Eisna ilacı (emi)” arasında doğal bir ilişki ve bütünlük vardır.

Etrüsk yazısında sözcüklerle anlatımlar arasında tümceye özgü olan bir belirtinin, anlamsal ve ussal bir bütünlüğün varlığı ve eski bir kutsal anlayışın anlatımının eski Türk dilinde çözülmesi Etrüsk dilinin Türkçe kökenli olduğunu göstermez mi ?

Öteki Etrüsk yazıtlarında da Türkçe kökenli ögeler eski Türk dilinin tümce yapısı içinde yer alıyor ve eski düşünceleri anlatıyorlar. Örneğin, aşağıda verilen Etrüsk resiminde görülen genç kadın yola uğurladığı savaşçıya aşağıdaki gibi sesleniyor.

ii ulath ilina inath

Yukarıdaki tümce de hem sözel ve anlamsal bütünlük, hem de yapısal açıdan tümüyle Türkçedir.

Etrüsk yazısındaki “**ii ulath ilina inath**” tümcesinin eski Türk dilinde karşılığı aşağıda görüldüğü gibi elde edilmektedir.

iyi ulaş iline, yınat (yınath) (eski Türkçe)
“İyi ulaş iline, sağal (iyileş)”

Etrüskçe	Güncel ve Eski Türkçe
<i>ii</i>	İyi, sağ, sağlıcakla.
<i>ulath</i>	Ulaş (th-ş), var, git.
<i>ilina (il-in-a)</i> -in : iyelik eki -a : yönelme eki	İline (il-in-e), yurduna.
<i>inath</i>	<i>yınat, yınath</i> (eski Türkçe), sağal, iyileş.

Görüldüğü gibi, tümcedeki tüm sözcükler anlam yönünden birbirini bütünlemektedir:

“*iyi --- ulaş --- iline --- sağal (iyileş)*”.

Ayrıca tümcenin yapısı da bütünüyle Türkçe dilbilgisi kurallarına uygundur.

Ulath ve *ulaş* eylem sözcüklerinin sonundaki **th** - **ş** ünsüz değişmesi Etrüsk ve Türk dilleri arasındaki birkaç benzerlikte de kendini göstermektedir. Bağış yapma töreniyle ilgili bir Etrüsk yazısındaki *atha* ve *es atha* sözcükleri, eski Türk dilindeki “*ye*” anlamına gelen *aşa* ve “*ye, iç*” anlamına gelen *iç aş* eylem sözcükleridir.

Baş - puth ve *iş - eth* örneklerinde olduğu gibi, genel Türkçedeki *ş* ünsüzünün ara sıra Çuvaş Türk dilinde de *th* ünsüzüyle söylendiği görülmektedir.

Genç kadının son söylediği *inath* sözcüğünde ise, yukarıda belirtildiği gibi *th* ile *t* ünsüzlerinin uyumu görülmektedir. Eski Türk dillerinde “sağal, iyileş” anlamına gelen *inath* sözcüğünün yanı sıra, onun *yınat*, *yınath* diye söylenen biçimleri de vardır. Bu bilgilerin ışığında, tüm tümceyle resim arasındaki usa uygun ilişki göz önündedir:

“İyi ulaş iline, sağal (iyileş)”.

İnath - yınat örneğinde olduğu gibi, Etrüsk dilinde sözcük önündeki *y* ünsüzünün düşmesi ve sonundaki diş arası *th* ünsüzünün Türk dillerindeki *t* ünsüzüyle uyumluluğu başka Etrüsk yazıtlarında da görülmektedir.

Örneğin, aşağıda görülen Etrüsk resminde atlara bağlanmış arabayı hızla süren bir genç anlatılmaktadır.

Resmin üzerine yazılmış olan “**akhla ıthuk athe kufarke**” tümcesinin son iki sözcüğü “**athe kufarke**” “atı kovuyormuş”, “atı sürüyormuş” anlamına gelmektedir. *Kufarke* sözcüğünün öteki Türk dillerinde “**kuvar eken**” gibi değişik söyleyiş biçimleri vardır.

“Sağal, iyileş” anlamındaki *inath - yınat* sözcüklerinde olduğu gibi, bu yazıda da sözcük sonunda *t - th* ünsüz değişikliği gözlenmektedir. “Atı” anlamına gelen *athe* sözcüğü, “at” anlamına gelen *ath* ad sözcüğüyle Etrüsk dilindeki *-e* yükleme durumu ekinden oluşmuştur: *ath-e* (at-1) → *athe* (atı).

Çuvaş Türkçesinde de ad sözcüğünün yükleme durumunu oluşturmak için *-e* eki kullanılmaktadır.

Yazının ikinci sözcüğü *ıthuk* ile eski Türk dilindeki “özgür, başı boş” anlamına gelen *ıthuk* sözcüğü arasında bağ kurulabilir. *Akhla* adlı arabacının, özgür bırakılmış atları hızla sürmesini anlatan tümce eski Türk dili temelinde açıkça elde edilmiştir.

Etrüskçe	Eski Türkçe
akhla ıthuk athe kufarke	akhla ıthuk atı kuvar eken
Güncel Türkçe	
Akhla, başı boş (özgür) bırakılan atı sürüyormuş	

Etrüsk dilinin sözel ve yapısal olarak tümce seviyesinde tümüyle Türk dili temelinde açıklanabildiğini, dini bir öyküyü anlatan bir Etrüsk yazısının çözümlenmesi de açıkça gösterir. Etrüsk dili, aşağıda

çözömlenen gömüt taşı üzerindeki yazıda eski Türkçe niteliğini özellikle yüksek bir düzeyde göstermektedir.

ϯϫΑΗΙΓΑϫΑΙΜϫΘ
ΑΗΙΓΑϫΑΙΜ·ΝΑΜ

hermial. kapzna. slman. sekhis. kapzna

“Hermes’in kapısına saldırma, öteki yaşam kapısına.”

Yazıda iyelik durumunda bulunan *hermial* ad sözcüğü, eski Yunan din öykülerinde de görölen, ölenlerin özünü ölümden sonra öteki yaşamın olduğu yere gönderen *Hermes*’i belirtir. Gömütün üzerine konulan bu yazılı taş, ölümden sonraki yaşam yerine giden yolun simgesi olarak algılanırdı ve *Hermes* ile yol arasında bağ kurulurdu. Öyle ki, kutsal olarak benimsenen bu yapıya kötölük yapmak, Tanrıya karşı gelme sayılırdı [67, 292].

Gömüt taşı üzerine yazılmış “**hermial kapzna slman**” deyimi, eski Türkçede “Hermes’in kapısına yıkım getirme” anlamını taşımaktadır. Ancak, güncel Türkçe karşılığı “Hermes’in” olan *Hermial* adı Kafkas dillerine özgü iyelik durumundadır ve Etrüsk dilinin Türkçe kökenli olmayan ögesidir. Sonraki *kapzna* sözcüğü Türk dillerindeki *-sı, -si* iyelik ve *-na* yönelme durumu ekleri almış olan *kapısına* ad sözcüğüdür. “Vurma, yıkım yapma, kötölük yapma” anlamlarına gelen *slman* sözcüğüyse, eski ve çağdaş Türk dillerindeki “vurmak, saldırmak, yıkım yapmak” anlamları-

na gelen *sal* eylem sözcüğünün eski Türk diline özgü *-man, -men* olumsuzluk eki almış biçimidir.

Latinede bulunan “vurmak, dokunmak” anlamlarına gelen *sal(io)* eylem sözcüğü de aynı kökenlidir ve hiç kuşkusuz, Latin dilinin söz varlığının önemli bir kesimini oluşturan Etrüsk dili kökenli yüzlerce sözcükten biridir.

Ölümden sonraki yaşama giden yola açıldığına inanılan *Hermes*’in kapısıyla ilgili yazının bu bölümü açıkça “*Hermes*’in kapısına kötülük yapma” anlamını yansıtmaktadır. Bu anlam, yukarıda kısaca değinilen ve aynı konuyu anlatan öyküyle tümüyle örtüşmektedir.

Yazının ikinci bölümü, bütünüyle birinci bölümünün usa uygun süreğidir.

sekhis kapzna

“Öteki (Sonraki) yaşam kapısına”

Sekhis sözcüğü, eski Türk yazıtlarında “yargı günü, öteki yaşam, Tanrı yargısı” anlamlarını taşıyan *sağıs* sözcüğünün değişik söyleyiş biçimidir. Bu sözcüklerde görülen *a - e* ünlü değişmesi geniş ölçüde Türk dillerinde görülen bir olgudur.

“**Sekhis kapzna**” deyimi açıkça “öteki yaşam kapısına” anlamını yansıtmakta ve yazılı tümcenin ilk bölümünü anlamca bütünlemektedir. Böylece, tüm yazı aşağıdaki gibi çevrilebilir.

“*Hermes*’in kapısına kötülük yapma, öteki yaşam kapısına.”

İyelik durumunda olan *hermial* ad sözcüğü dışında kalan yazı, sözel ve yapısal açıdan eski Türkçedir ve eski Türkçede aşağıdaki gibi elde edilmektedir.

Etrüsk Dili	Eski Türkçe
Hermial kapzna slman, sekhis kapzna	<i>Hermes'in</i> kapısına salman, sağıs kapısına

Bu Etrüsk yazısı da tümce seviyesinde eski Türkçe dil bilgisi kurallarına uygun ve eski Türkçedir. Yazının sözcükleri arasında görülen anlamsal ilişki, sonuç olarak eski bir dini anlayışın anlatımını gözler önüne sermektedir. Ayrıca, yazının iki bölümü arasındaki *usa* uygun ilişki de açıkça anlaşılmaktadır.

“Hermes'in kapısına saldırma, ona kötülük yapma, çünkü o öteki yaşama açılan kapıdır.”

Bu Etrüsk yazısının ilgi çekici yanıysa, onun eski Türkçe temelinde açığa çıkarılan içeriğinin bölgenin öyküleriyle gerçekçi biçimde tümüyle örtüşmesidir. Başka bir deyimle, yazı hem tümce seviyesinde eski Türkçe dil bilgisi kurallarına uygun olarak eski Türkçede yazılmış, hem de Etrüsklerin bilinen bir öyküsel anlayışı olan gömüt taşının *Hermes'in* kapısı gibi benimsenmesini anlatmaktadır. Yazının bu niteliği, Etrüsk dilinin eski bir Türk dili olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Ters durumda, yapılan çevirinin nitelikli dil bilimsel karşı önermelere yanıt vermesi olanaksızdı.

Etrüsk yazıtlarının Türk dillerinde okunması Truvalıların kişi, yer, boy, ulus belirten adlarının eski Türklerde bulunması, onların kökenlerinin Türk dilleri temelinde yorumu ve eski Avrupa kaynaklarında Truvalılarla Türklerin aynı ulus olarak tanıtılması *Truva - Etrüsk - Türk* soydaşlığını gösteren yadsınmaz kanıtlardır.

Truva'nın Türk kökenli olmasıysa Türkiye'nin eski Türk yurdu olduğu anlamına gelmektedir.

Bu nedenle, Türk sultanları hiç de "Bizans topraklarını" ele geçirmemişlerdi, eski Türk yurdunu Bizanslılardan geri almışlardı.

Kaynaklar

Kiril alfabesiyle yazılmış olan kaynaklar, hem Latin və hem de Kiril harfləriyle belirtilmişdir.

Türk Dillerinde

1. Azərbaycan tarixi, 1 c. Bakı: Azər nəşr, 1994, 687 s.
2. Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar. S. S. Əliyarov və Y. M. Mahmudovun redaktəsi ilə. Bakı: Azərbaycan universiteti nəşriyyatı, 1989, 325 s.
3. Erməni şəri antologiyası. Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1954, 477 s.
4. Əliyarov S. «Kitabi-dədəm Qorqud» əlyazmaları üzərində çalışmalar. Azərbaycan filologiya məsələləri. Bakı: Elm, 1991, №3, s. 135-160.
5. Əliyeva S. Orxon-Yenisey abidələrində toponimlər. Bakı: Elm, 2003, 152 s.
6. Homer. «iliada». «Odiseya». Bakı: Yazıçı, 1986, 685 s.
7. Kalankatuklu M. Albaniya tarixi. Mxitar Q. Alban salnaməsi. Bakı: Elm, 1993, 269 s.
8. Kazımov Q. Azərbaycan dilinin tarixi. Bakı: Təhsil, 2003, 583 s.
9. Qaraşarlı Ç. Aralıq dənizi hövzəsinin erkən sakinləri-türklər. Bakı: Elm və təhsil, 2009, 280 s.
10. Qaraşarlı Ç. Qədim yunan, roman, kelt və german dillərində türkiyəmlər. Bakı: Elm, 2005, 153 s.
11. Qeybullayev Q. Azərbaycan türklərinin təşəkkülü tarixindən. Bakı: Azər nəşr, 1994, 248 s.
12. Məmmədov T. Tarix təkərinin izi ilə. Azərbaycan, 1988, №10, s. 171-178.
13. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. Bakı: Yazıçı, 1989, 486 s.
14. Tanrıverdi Ə. Qədim türk mənbələrində yaşayan şəxs adları. Bakı: «Nurlan», 2009, 441 s.
15. Yadiqar (Veysəlli) F. German dilçiliyinə giriş. Bakı: «Təhsil» NPM, 2003, 408 s.

16. *Afyoncu E.* Truva'nın intikamı. Yeditepe. İstanbul, 2011, 166 s.
17. *Ayda A.* Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler. Ankara: Ayyıldız Matbaası A. Ş., 1992, 390 s.
18. *Bayram S.* Kaynaklara göre Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türkizleri. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1988, 126 s.
19. *Mizi-ulu İ.* Merkezi Qafqazın etnik tarihinin köklerine doğru. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1993, 141 s.
20. *Sevinç N.* Gaziantep'te yer adları ve Türk boyları, Türk aşiretleri, Türk oymakları. Türk Dünyası Araştırmaları, 1983, №26, Ekim, s. 1-138.
21. *Togan A. Zeki Veledi.* Umumi Türk tarihine giriş. İstanbul: Endirim Kitabevi, 1981, 537 s.
22. *Çaparov Ş.* Kırgız adam attarı. Frunze: İlim, 1989, 115 s.
Жапаров Ш. Кыргыз адам аттары. Фрунзе: Илим, 1989, 115 с.
23. *Zakiev M. Z.* Tatar halkı telenen barlıkka kilüe. Kazan: Tatarıstan kitap nəşriäte, 1977, 206 s.
Зякиев М. З. Татар халкы теленен барлыкка килүе. Казан: Татарыстан китап няшрияте, 1977, 206 с.
24. *Konıratbaev G.* Kazak eposı cäne tyurkologiya. Almatı: Qılım, 1987, 365 s.
Коныратбаев Ә. Казак эпосы және тюркология. Алматы: Гылым, 1987, 365 с.
25. Ortalık Kazakstannın cer-su attarı. Cauaptı redaktori: *T. Sanıszakov.* Almatı: Qılım, 1989, 255 s.
Орталық Қазақстанның жер-су аттары / Жауапты редакторы: Т. Жанұзақов. Алматы: Гылым, 1989, 255 с.

Slav Dillerinde

26. *Abdraxmanov A. A.* Etimoloqiçeskie issledovanië srednevekovıhtoponimov Sentralnogo Kazaxstana. Problemi Etimo-logii tyurkskih yazıkov. Alma-Ata: Qılım, 1990, s. 258-264.
Абдрахманов А. А. Этимологические исследования средневековых топонимов центрального Казахстана.

Проблемы этимологии тюркских языков. Алма-Ата: Гылым, 1990, с. 258-264.

27. *Abegyan M. X. İstoriya drevnearmyanskoj literaturı. Erevan, 1975, 606 s.*

Абегян М. Х. История древнеармянской литературы. Ереван, 1975, 606 с.

28. *Aliiev K. Antiqnie istoçniki po istorii Azerbayjana. Baku: Elm, 1986, 131 s.*

Алиев К. Античные источники по истории Азербайджана. Баку: Элм, 1986, 131 с.

29. *Apollodor. Mifologičeskaya biblioteka. L.: Nauka, 1972, 214 s.***Аполлодор. Мифологическая библиотека. Л.: Наука, 1972, 214 с.**

30. *Bayçorov S. Ə. Etimologiya etnonima As / Problemi etimoloqii tyurkskix yazıkov, Alma-Ata: Qılım, 1990, 279-290 s.*

Байчоров С. Я. Этимология этнонима Ас / Проблемы этимологии тюркских языков, Алма-Ата: Гылым, 1990, 279-290 с.

31. *Baskakov N. A. Vvedenie v izuçenie tyurkskix yazıkov. M.: Vişşaa şkola, 1969, 383 s.*

Баскаков Н. А. Введение в изучение тюркских языков. М.: Высшая школа, 1969, 383 с.

32. *Baskakov N. A. Dialekt kumandintsev (kumandı-kici). M.: Nauka, 1972, 279 s.*

Баскаков Н. А. Диалект кумандинцев (куманды-кижи). М.: Наука, 1972, 279 с.

33. *Baskakov N. A. istoriko-tipologičeskaya fonologiya tyurkskix yazıkov. L.: Nauka, 1988, 208 s.*

Баскаков Н. А. Историко-типологическая фонология тюркских языков. Л.: Наука, 1988, 208 с.

34. *Baskakov N. A. Tyurkskaya leksika v «slovo o polku iqorove». M.: Nauka, 1985, 207 s.*

Баскаков Н. А. Тюркская лексика в «слове о полку Игореве». М.: Наука, 1985, 207 с.

35. *Bibliä. Kniqi svyaşennovo pisaniya Vetxovo i Novovo zaveta. M.: Sinodalnoe izdanie, 1991, 1213 s.*

Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового завета. М.: Синодальное издание, 1991, 1213 с.

36. *Veynberg Í. P.* Čelovek v kulture Blijnevo Vostoka. M.: Nauka, 1986, 208 s.

Вейнберг И. П. Человек в культуре Ближнего Востока. М.: Наука, 1986, 208 с.

37. *Velkov V., Qoreva Z., Tspkova-Zaimova V.* Izvori za istoriata na Trakiä i trakite. t.1, Sofiä: Bulgarskata Akademïä na Naukite, 1981, 330 s.

Велков В., Горева З., Тспкова-Заимова В. Извори за историята на Тракия и траките. т. 1, София: Българската Академия на Науките, 1981, 330 с.

38. *Qarkavets A.* Kırçakskoe pismennoe nasledie I, Almati, Deşti-Kırçak, 2002, 1084 s.

Гаркавец А. Кыпчакское письменное наследие I, Алматы, Дешти-Кыпчак, 2002, 1084 с.

39. *Qaripova F. Q.* İssledovanie po gidronimii Tatarstana. M.: Nauka, 1991, 294 s.

Гарипова Ф. Г. Исследование по гидронимии Татарстана. М.: Наука, 1991, 294 с.

40. *Qeybullaev Q. A.* K Etnogenezu azerbayjantsev. t. 1, Baku: Glm, 1991, 549 s.

Гейбуллаев Г. А. К этногенезу азербайджанцев. т. 1, Баку: Элм, 1991, 549 с.

41. *Qeybullaev Q. A.* Toponimiya Azerbayjana. Baku: Glm, 1986, 191 s.

Гейбуллаев Г. А. Топонимия Азербайджана. Баку: Элм, 1986, 191 с.

42. *Qerodot.* istoriä v devyati kniqah. L.: Nauka, 1972, 599 s.

Геродот. История в девяти книгах. Л.: Наука, 1972, 599 с.

43. *Qindin L. A.* K probleme genetiçeskoj prinadlejnosti «pelasqskogo dogreçeskoqo sloya». Voprosi yazıkoznaniä, 1971, №1, s. 45-53.

Гиндин Л. А. К проблеме генетической принадлежности «пеласгского догреческого слоя». Вопросы языкознания, 1971, №1, с. 45-53.

44. *Qindin L. A.* Naselenie gomerovskoy Troi. M.: Nauka, 1993, 210 s.

Гиндин Л. А. Население гомеровской Трои. М.: Наука, 1993, 210 с.

45. *Qureviç A. Ə. İstoriya i saga. M.: Nauka, 1972, 198 s.*
Гуревич А. Я. История и сага. М.: Наука, 1972, 198 с.
46. *Dante A. Mahle proizvedeniya. L.: Nauka, 1954, 527 s.*
Данте А. Малые произведения. Л.: Наука, 1954, 527 с.
47. *Dinkov B. Etruskata zagadka. Sofiə: Bulgarskata Akademiə na Naukite, 1984, 125 s.*
Динков Б. Етруската загадка. София: Българската Академия на Науките, 1984, 125 с.
48. *Dokumenti arxiva xivinskih hanov po istorii i etnografii i Karakalpakov / Pod red. Tveritinoва A. S. M.: Nauka, 1967, 539 s.*
Документы архива хивинских ханов по истории и этнографии каракалпаков / Под ред. Тверитинова А. С. М.: Наука, 1967, 539 с.
49. *Zlatkovskaa T. D. Mëziya v. I-II vekah našey erı. M.: İzd-vo AN SSSR, 1951, 136 s.*
Златковская Т. Д. Мёзия в. I-II веках нашей эры. М.: Изд-во АН СССР, 1951, 136 с.
50. *İlğinskaa L. S. Leqendı i arxeologiya. M.: Nauka, 1988, 175 s.*
Ильинская Л. С. Легенды и археология. М.: Наука, 1988, 175 с.
51. *İsmailov M. Azerbaydcanü: K voprosu ob gtnoqeneze // «Molodostğ», 1988, №8, 18-23 s.*
Исмаилов М. Азербайджанцы: к вопросу об этногенезе // «Молодость», 1988, №8, 18-23 с.
52. *Kalıqın V. P. Yazık drevneyşey irlandskoy poezii. M.: Nauka, 1986, 128 s.*
Калыгин В. П. Язык древнейшей ирландской поэзии. М.: Наука, 1986, 128 с.
53. *Kapanüən Q. Хаəса - kolıbelğ armyan. Grivan, 1947, 290 s.*
Капанцян Г. Хаяса - колыбель армян. Эриван, 1947, 290 с.
54. *Kenesbaev S. K., Dcanuzakov T. D. O leksiçeskih plastah onomastiki kazakskogo yazıke // Sovetskaya tyurkologiya, 1976, № 3, s.77-88.*
Кенесбаев С. К., Джанузаков Т. Д. О лексических пластах ономастики казахского языке // Советская тюркология, 1976, № 3, с.77-88.

55. *Kokovüev P. K.* Evreysko-hazarskaya perepiska v X veke. L.: AN SSSR, 1932, 1 35 s.

Коковцев П. К. Еврейско-хазарская переписка в X веке. Л.: АН СССР, 1932, 135 с.

56. *Korneliy Taiit.* İstoriya ç. II, L.: Nauka, 1 969, 370 s.

Корнелий Тацит. История ч. II, Л.: Наука, 1969, 370 с.

57. *Koroqlu X. Q.* Vzaimosvyazi eposa narodov Sredney Azii i Azerbayjana. M.: Nauka, 1983, 336 s.

Короглу Х. Г. Взаимосвязи эпоса народов Средней Азии и Азербайджана. М.: Наука, 1983, 336 с.

58. *Kravçuk A.* Troyanskaya voyna. M.: Nauka, 1991, 224 s.

Кравчук А. Троянская война. М.: Наука, 1991, 224 с.

59. *Kudaçina N.* K Etimoloqii «bay» v altayskom yazıke / Sovetskae türkoloqiä, 1980, №5, s. 83-86.

Кудачина Н. К этимологии «бай» в алтайском языке / Советская тюркология, 1980, №5, с. 83-86.

60. *Latıpov F.* Elementi morfologii etruskogo yazıka v svete pratyurkskoy gipotezi / Voprosi Azerbayjanskoy filologii, vıp. III. Baku: Glm, 1991, s. 105-117.

Латыпов Ф. Элементы морфологии этрусского языка в свете пратюркской гипотезы / Вопросы Азербайджанской филологии, вып.ЫЫЫ, Баку: Элм, 1991, с. 105-117.

61. *Levitskae L. S.* İstoriçeskaya morfologiä çuvaşskogo yazıka. M.: Nauka, 1976, 206 s.

Левитская Л. С. Историческая морфология чувашского языка. М.: Наука, 1976, 206 с.

62. *Lukian.* İzbrannoe. M.: Hudojestvennaya literatura, 1987, 623 s.

Лукиан. Избранное. М.: Художественная литература, 1987, 623 с.

63. *Mayüni Z.* Etruski naçınayut govorit. M., Nauka, 1966, 333 s.

Майяни З. Этруски начинают говорить. М., Наука, 1966, 333 с.

64. *Marüial M. V.* Epigrammi. M.: Xudoj. literatura, 1968, 487 s.

Марциаал М. В. Эпиграммы. М.: Худож. литература, 1968, 487 с.

65. Mejdunarodne otnoŝeniya v sentralnoy Azii v XVII-XVII vv. M.: Nauka, 1989, 344 s.

Международные отношения в Центральной Азии в XVII-XVII вв. М.: Наука, 1989, 344 с.

66. *Melŝnikova E. A. Drevneskandinavskie geografičeskie sočineniya.* M.: Nauka, 1986, 230 s.

Мельникова Е. А. Древнескандинавские географические сочинения. М.: Наука, 1986, 230 с.

67. *Mifi narodov mira. V 2-x t., t. I,* M.: Sovetskaya Ensiklopediya, 1980, 672 s.

Мифы народов мира. В 2-х т., т. I, М.: Советская энциклопедия, 1980, 672 с.

68. *Mollova M. R. Onomastičeskie issledovaniya o «bazar», i «basar» //Sovetskaya tyurkologiya, 1974, № 6. s. 68-74.*

Моллова М. Р. Ономастические исследования о «базар», и «басар» // Советская тюркология, 1974, № 6. с. 68-74.

69. *Murad Adci. Evropa, tyurki, Velikaya step.* M.: Misl, 1988, 334 s.

Мурад Аджи. Европа, тюрки, Великая степь. М.: Мысль, 1988, 334 с.

70. *Nemirovskiy A. Ī., Xarsekin A. Ī. Gtruski. Vvedenie v etruskologii. Voronej. Voronejskiy un-et., 1969, 180 s.*

Немировский А. И., Харсекин А. И. Этруски. Введение в

этрускологии. Воронеж. Воронежский ун-ет., 1969, 180 с.

71. *Nemirovskiy A. Ī. Gtruski. Ot mifa k istorii.* M.: Nauka, 1983, 261 s.

Немировский А. И. Этруски. От мифа к истории. М.: Наука, 1983, 261 с.

72. *Neroznak V. P. Paleobalkanskije yaziki.* M.: Nauka, 1978, 231 s.

Нерознак В. П. Палеобалканские языки. М.: Наука, 1978, 231 с.

73. *Nikuliŭe Ī. T. Severnie frakiytsı v VI-I vv. do n. e. Kiŝinev: Ŗtinita, 1982, 270 s.*

Никулице И. Т. Северные фракийцы в VI-I вв. до н. э. Кишинев: Штиница, 1982, 270 с.

74. *Novikov M. N. Rannie etapy etničeskoj istorii Şveycsarii (do seredinı I tysyaçiletiya n. g.) / Romaniya i Barbariya. M.: Nauka, 1989, s. 7-24.*

Новиков М.Н. Ранние этапы этнической истории Швейцарии (до середины I тысячелетия н. э.) / Романия и Барбария. М.: Наука, 1989, с.7-24.

75. *Otkupşikov Ö. V. Dogreçeskiy substrat. U istokov evropeyskoj tsivilizatsii. L.: Leningradskiy universitet, 1985, 259 s.*

Откупшиков Ю. В. Догреческий субстрат. У истоков европейской цивилизации. Л.: Ленинградский университет, 1985, 259 с.

76. *Pisma Pliniya Mladşego. M.: Nauka, 1984, 407 s.*

Письма Плиния Младшего. М.: Наука, 1984, 407 с.

77. *Pletneva S. A. Hazarı. M.: Nauka, 1986, 92 s.*

Плетнева С. А. Хазары. М.: Наука, 1986, 92 с.

78. *Plutarx. Sravnitelnie jizneopisaniya. V. 3-x t., t. I, M.: Akademiyä Nauk, 1961, 503 s.*

Плутарх. Сравнительные жизнеописания. В. 3-х т., т. I, М.: Академия Наук, 1961, 503 с.

79. *Plutarx. Sravnitelnie jizneopisaniya, v 3-x t., t. II, M.: Akademiyä Nauk, 1963, 548 s.*

Плутарх. Сравнительные жизнеописания, в 3-х т., т. II, М.: Академия Наук, 1963, 548 с.

80. *Plutarx. Sravnitelğnie cizneopisaniä, v 3-x t., t. III, M.: Nauka, 1964, 546 s.*

Плутарх. Сравнительные жизнеописания, в 3-х т., т. III, М.: Наука, 1964, 546 с.

81. *Publiy Vergiliy Maron. Bukoliki. Georçiki. Eneida. M.: Hudojestvennaya literatura, 1971, 447 s.*

Публий Вергилий Марон. Буколики. Георгики. Энеида. М.: Художественная литература, 1971, 447 с.

82. *Rimşneyder M. Ot Olimpıi do Nineviya vo vremena Gomera. M.: Nauka, 1977, 165 s.*

Римшнейдер М. От Олимпии до Ниневия во времена Гомера. М.: Наука, 1977, 165 с.

83. *Samoyloviç A. N. Tyurkologiya i novoe uçenie o yazıke, XLV Akademiku N. Ə. Marru. M.-L.: AN SSSR, 1935, s. 113-120.*

Самойлович А. Н. Тюркология и новое учение о языке, ХЛВ Академику Н. Я. Марру. М.–Л.: АН СССР, 1935, с. 113-120.

84. Radlov V. V. İz Sibiri. М.: Nauka, 1989, 749 s.

Радлов В. В. Из Сибири. М.: Наука, 1989, 749 с.

85. *Sattarov Q. F. Etnotoponimiya Tatarii //Sovetskaya tyurkologiya*, 1980, №1, s. 32-49.

Саттаров Г. Ф. Этнотопонимия Татарии // Советская тюркология, 1980, №1, с. 32-49.

86. *Spravočnik ličnıx imen narodov RSFSR*. М.: Russkiy əzik, 1987, 655 s.

Справочник личных имен народов РСФСР. М.: Русский язык, 1987, 655 с.

87. *Superanskaə A. V. İmya çerez veka i strani*. М.: Nauka, 1990, 192 s.

Суперанская А.В. Имя через века и страны. М.: Наука, 1990, 192 с.

88. *Tenişev G. R. Stroı sarıg-yuqurskogo yazıkı*. М.: Nauka, 1976, 307 s.

Тенишев Э. Р. Строи сарыг-югурского языка. М.: Наука, 1976, 307 с.

89. *Ter-Mkrtiçən L. X. Armənskie istoçniki o Sredney Azii VIII-XVIII vv*. М.: Nauka, 1985, 190 s.

Тер-Мкртичян Л. Х. Армянские источники о Средней Азии ВYBY-XBYBY вв., М.: Наука, 1985, 190 с.

90. *Tit Liviı. İstoriya Rima ot osnovaniya goroda*. V 2-x t. T. I, М.: Nauka, 1 989, 576 s.

Тит Ливий. История Рима от основания города. В 2-х т. Т. I, М.: Наука, 1989, 576 с.

91. *Tolstova L. S. Otqoloski rannıx etapov etnogeneza narodov Sredney Azii v ee istoriçeskoy onomastike (onomastika Sredney Azii)*. М.: Nauka, 1978, s. 6-17.

Толстова Л. С. Отгодоски ранних этапов этногенеза народов Средней Азии в ее исторической ономастике(ономастика Средней Азии). М.: Наука, 1978, с. 6-17.

92. *Tuquşeva L. Ö. Uyqurskaya versiya bioqrafii Syaan-Tszana*. М.: Nauka, 1991, 590 s.

Тугушева Л. Ю. Уйгурская версия биографии Сюань-Цзана. М.: Наука, 1991, 590 с.

93. *Feokrit, Mosh, Bion. İdillii i epigrammi.* М.: AN SSSR, 1958, s. 326.

Феокрит Мосх-Бион. Идиллии и эпиграммы. М.: АН СССР, 1958, с. 326.

94. *Florensov N.A. Troyanskaya voyna i poema Gomera.* М.: Nauka, 1991, 145 s.

Флоренсов Н. А. Троянская война и поэма Гомера. М.: Наука, 1991, 145 с.

95. *Fol A. Trakiya i Balkanite prezranno-elliniskate epoha.* Sofiä: Nauka i izkustvo, 1975, 270 s.

Фол А. Тракия и Балканите презранно-еллинискате эпоха. София: Наука и искусство, 1975, 270 с.

96. *Hakimzyanov F. S. Yazık epitafiy voljskih bulgar.* М.: Nauka, 1978, 206 s.

Хакимзянов Ф. С. Язык эпитафий волжских болгар. М.: Наука, 1978, 206 с.

97. *Hoysler A. Germanskiy geroičeskiy epos i skazanie o Nibelunqah.* М.: İnostrannaya literatura, 1960, 446 s.

Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах. М.: Иностранная литература, 1960, 446 с.

98. *Tsitseron. Filosofskie traktatı.* М.: Nauka, 1985, 381 s.

Цицерон. Философские трактаты. М.: Наука, 1985, 381 с.

99. *Çaqdurov S. Ş. Proishojdenie Geseriadı.* Novosibirsk: Nauka, 1980, 272 s.

Чагдуров С. Ш. Происхождение Гэсэриады. Новосибирск: Наука, 1980, 272 с.

100. *Çiçurov İ. S. Vizantiyskie istoričeskie soçineniya.* М.: Nauka, 1980, 215 s.

Чичуров И. С. Византийские исторические сочинения. М.: Наука, 1980, 215 с.

101. *Şayxulov A. Q. Tatarskie i başkirskie imena tyurkskogo proishojdeniya.* Ufa, BQU, 1983, 72 s.

Шайхулов А. Г. Татарские и башкирские имена тюркского происхождения. Уфа, БГУ, 1983, 72 с.

102. Şerbak A. M. Nazvaniya domaşnıx i dikix jivotnıx v tyurkskih yazıkah / İstoriçesкое razvitie leksiki tyurkskih yazıkov. M.: AN SSSR, 1961, s. 82-172.

Щербак А. М. Названия домашних и диких животных в тюркских языках / Историческое развитие лексики тюркских языков. М.: АН СССР, 1961, с. 82-172.

103. Herbakov V. Vse ob Atlantide. M.: Obşestvo po izuçeniyu tayn i zaqadok zemli. Larqe, 1990, 213 s.

Щербаков В. Все об Атлантиде. М.: Общество по изучению тайн и загадок земли. Ларге, 1990, 213 с.

Avrupa Dillerinde

104. Blegen C. W. Troy and Trojans. New York: Penguin Books, 1963, 213 p.

105. Gandeve R. Thrakien und die Thraker in der werken von Horaz. Studia in Honorem. Veselini Vesevliev. Sofia: Academia Litterarum Bulgarica, 1978, p. 450-462.

106. Garasharly Chingiz. The Turkic Civilization Lost in the Mediterranean Basin. Baku: Indigo, 2011, 148 s.

107. *Geoffrey of Monmouth*. The History of the Kings of Britain. London: Penguin Books, 1968, 373 p.

108. Kitto, *Humphrey Davey Findley*. The Greeks. London: Penguin Books, 1957, 265 p.

109. *Moravcsik G.* Byzantinoturcica, II. Spracheste der Türkvolken in den Byzantinischen quellen. Berlin: Akademie - Verlag, 1993, 376 p.

110. <http://www.friesien.com/romanio.htm> prince

Sözlükler

111. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri sözlüğü, 2 ciltte, I c. Komisyon başkanı *Ercilasun A. B.*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1991, 1183 s.

112. *Canuzakov T., Esbaeva K.* Kazak esimderi (anıktaama sözdik). Almatı: Qılım, 1988, 488 s.

Жанузаков Т., Есбаева К. Казак есимдери (аныктама сөздік). Алматы: Гылым, 1988, 488 с.

113. Başkirsko-russkiy slovar / Pod red. Axmerova K. 3. i dr. M.: Gosizdat ino. i nats. slovarey, 1958, 804 s.

Башкирско-русский словарь / Под ред. Ахмерова К. 3. и др. М.: Госиздат ино. и нац. словарей, 1958, 804 с.

114. Gaqauzsko-russko-moldavskiy slovar / Pod red. N. A. Baskakova. M.: Sovetskaya entsiklopediya, 1973, 664 s.

Гагаузско-русско-молдавский словарь / Под ред. Н. А. Баскакова. М.: Советская энциклопедия, 1973, 664 с.

115. Dvoreükiy İ. X. Drevnegreçesko-russkiy slovar. 2-x t., t. I, M.: Gosizdat in. i naü. slovarey, 1958, 1043 s.

Дворецкий И. Х. Древнегреческо-русский словарь. 2-х т., т. I, М.: Госиздат ин. и нац. словарей, 1958, 1043 с.

116. Dvoretiskiy İ. X. Latinsko-russkiy slovar. L.: Russkiy yazık, 1986, 844 s.

Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. Л.: Русский язык, 1986, 844 с.

117. Drevnetyurkskiy slovar / Avt. sost. T. A. Borovkova, L. R. Dmitrieva, R. A. Zirin i dr. L.: Nauka, 1969, 676 s.

Древнетюркский словарь / Авт.сост. Т. А. Боровкова, Л. Р. Дмитриева, Р. А. Зырин и др. Л.: Наука, 1969, 676 с.

118. Koşcubaev E. Kratkiy tolkoviy slovar toponimov Kazaxstana / Pod red. Kaydarova A. T., Alma-Ata: Nauka, 1974, 275 s.

Койчубаев Е. Краткий толковый словарь топонимов Казахстана / Под ред. Кайдарова А. Т., Алма-Ата: Наука, 1974, 275 с.

119. Koşergina V. A. Sanskritsko-russkiy slovar. M.: Sovetskae gnüiklopediä, 1973, 760 s.

Кочергина В. А. Санскритско-русский словарь. М.: Советская энциклопедия, 1973, 760 с.

120. Milanova D. G. Şvedsko-russkiy slovar. M.: Sovetskae gnüiklopediä, 1973, 760 s.

Миланова Д. Э. Шведско-русский словарь. М.: Советская энциклопедия, 1973, 760 с.

121. *Radlov V. V.* Opit slovarya tyurkskikh nareçiy. V 4-x t., t. I, Sanktpeterburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, 1893, 1914 s.

Радлов В. В. Опыт словаря тюркских наречий. В 4-х т., т. I, Санкт-петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1893, 1914 с.

122. *Radlov V. V.* Opit slovarya tyurkskikh nareçiy. V 4-x t., t. II, Sanktpeterburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, 1899, 1814 s.

Радлов В. В. Опыт словаря тюркских наречий. В 4-х т., т. II, Санкт-петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1899, 1814 с.

123. *Radlov V. V.* Opit slovarya tyurkskikh nareçiy. V 4-x t., t. III, Sanktpeterburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, 1905, 2204 s.

Радлов В. В. Опыт словаря тюркских наречий. В 4-х т., т. III, Санкт-петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1905, 2204 с.

124. *Radlov V. V.* Opit slovarya tyurkskikh nareçiy. V 4-x t., t. IV, Sankt-peterburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, 1911, 2230 s.

Радлов В. В. Опыт словаря тюркских наречий. В 4-х т., т. IV, Санкт-петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1911, 2230 с.

125. *Ribakin A. İ.* Slovar angliyskikh familiy. M.: Russkiy ezık, 1986, 576 s.

Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий. М.: Русский язык, 1986, 576 с.

126. *Sevortan G. V.* Etimologičeskiy slovar tyurkskikh yazıkov. M.: Nauka, 1974, 477 s.

Севортян Э. В. Этимологический словарь тюркских языков. М.: Наука, 1974, 477 с.

127. *Sevortyan G. V.* Etimologičeskiy slovar tyurkskikh yazıkov. M.: Nauka, 1978, 349 s.

Севортян Э. В. Этимологический словарь тюркских языков. М.: Наука, 1978, 349 с.

128. *Sevortyan G. V.* Etimologičeskiy slovar tyurkskikh yazıkov. M.: Nauka, 1980, 395 s.

Севортян Э. В. Этимологический словарь тюркских языков. М.: Наука, 1980, 395 с.

129. *Tatarsko-russkiy slovarǵ.* / Pod.red. *Osmanova M. M.*, М.: Sovetskaä gnüiklopediä, 1966, 863 s.

Татарско-русский словарь. / Под.ред. *Османова М. М.*, М.: Советская энциклопедия, 1966, 863 с.

130. *Çuvaşsko-russkiy slovar* / Pod red. *Skvotsova M. İ.*, М.: Russkiy yazık, 1985, 712 s.

Чувашско-русский словарь/Под ред. Скворцова М. И., М.: Русский язык, 1985, 712 с.

131. *Şipova E. N. Slovar tyurkizmov v russkom yazıke.* Alma-Ata: Nauka, 1976, 444 s.

Шипова Е. Н. Словарь тюркизов в русском языке. Алма-Ата: Наука, 1976, 444 с.

132. *Etimologičeskiy slovar tyurkskih Yazıkov* / Pod red. *Levitskoy L. S.*, М.: Nauka, 1989, 292 s.

Этимологический словарь тюркских языков / Под ред. Левитской Л. С., М.: Наука, 1989, 292 с.

133. *Yudahin K. K. Kirgizsko-russkiy slovar.* М.: Sovetskaä entsiklopediya, 1965, 973 s.

Юдахин К. К. Киргизско-русский словарь. М.: Советская энциклопедия, 1965, 973 с.

134. *Yakutsko-russkiy slovar* / Pod red. *Sleptsova P. A.* М.: Sovetskaä Entsiklopediya, 1972, 605 s.

Якутско-русский словарь / Под ред. Слепцова П. А. М.: Советская Энциклопедия, 1972, 605 с.

135. *Kluge F. Etymological wörterbuch der Deutschen sprache.* Berlin: Walter De Gruyter, 1975, 91 5 p.

136. *Onions C. T. The Oxford Dictionary of English Etymology.* Oxford: Clarendon Press, 1985, 102 5 p.